کوردستان

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بڵاوی دەکاتەوە

www.kurdistanmedia.com

ژمارە ٨٨٢ ■ سێشەممە، ١٥ی خەزەڵوەری ١٤٠٣ _ ٥ی نۆڤامبری ٢٠٢٤

دابینکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فێدراڵدا

نیوەی داهاتی ئێران لە فرۆشتنی نەوت و گاز دەدرێتە هێزە چەکدارەکان

تاتوێی لایحەی بودجەی ١٤٠٤ی ئێران دەری‌دەخات سەتا ٤٧ی داهاتی هەناردەی نەوت ڕاستەوخۆ دەدرێتە هێزە چەکدارەکانی کۆماری ئیسلامی و تەنیا سەتا ٤٣ی داهاتی فرۆشتنی نەوت دەخرێتە سەر خەزێنەی دەوڵەت

کارناسانی ئابووری دەڵێن پوختەی بودجەی سەربازیی ١٤٠٤ی دەوڵەتی پزشکیان ئەوەیە «داهات و خەرج»ی دەوڵەت تێک ناکرێتەوە و زیاتر لە ٨٠٠ هەزار میلیارد تمەن کورتی دێنێ و دەستی دەوڵەت زیاتر لە جاران دەچێتە گیرفانی خەڵکەوە. بە واتایەکی دی مالیاتەکان لەسەر خەڵک زیاتر، کاڵاکان و خزمەتگوزارییە دەوڵەتییەکان گرانتر دەکات و بە ئەگەری زۆرەوە لە داهاتوویەکی نیزیکدا نرخی بێنزین چەند قات گرانتر بکات.

بەشێکی دیکە لە کارناسانی سیاسی ڕایان وایە پێچەوانەی بۆچوونی باو کە بودجەی ١٤٠٤ بە بودجەی شەڕ بۆ بەگژداچوونەوەی دوژمنی دەرەکی ناو دەبەن، ئەم بودجەیە لەشکرکێشیی ڕێژیم لەدژی نارەزایەتییەکانی نێوخۆ و بزووتنەوەی مافخوازیی گەلانی ئێرانە.

قۆناغی نوێی بەرەوڕووبوونەوەی ئێران و ئیسرائیل

تەریکخستنەوەی ئێران لە داخراوترین بازنەدا

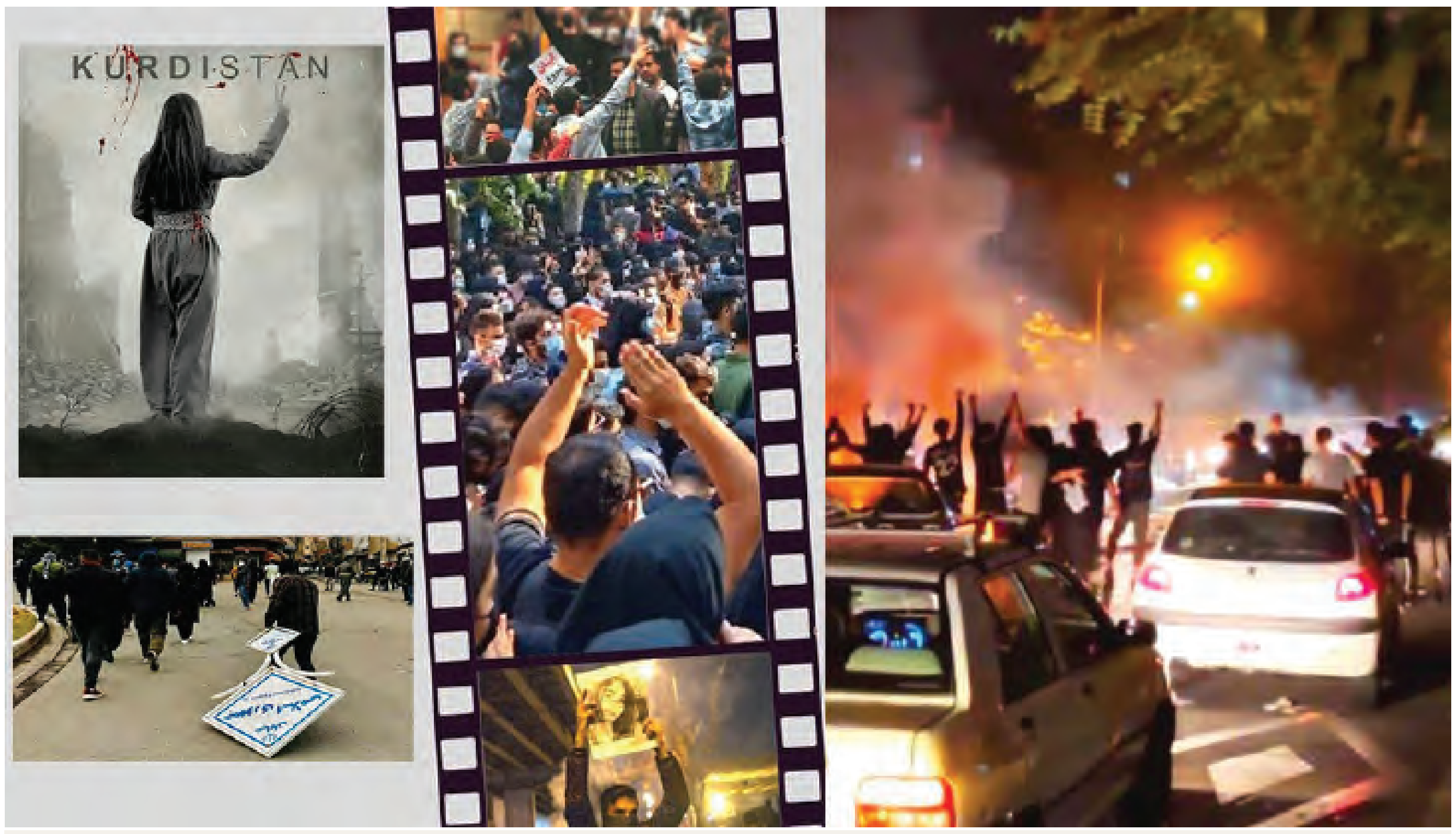

پەیامی سەرەخۆشیی کاک مستەفا هیجری بەبۆنەی کۆچی دوایی جۆیس بلۆ

کاک مستەفا هیجری، بەرپرسی ناوەندی بەڕێوەبەریی گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، بەبۆنەی کۆچی دوایی جۆیس بلۆ، دۆست و پشتیوانی دۆزی کورد، پەیامێکی سەرەخۆشیی بڵاو کردەوە.

دەقی پەیامەکە بەم چەشنەیە:

ڕێکەوتی ٢٤ ئۆکتۆبری ٢٠٢٤ زایینی، جۆیس بلۆ مامۆستا لە ناوەندی ئینالکۆ (ئەنستیتۆی نەتەوەیی شارستانییەت و زمانە ڕۆژهەڵاتییەکان) و شارەزا لە بواری زمان و مێژووی ئەدەبیاتی کوردی لە پاریس، کۆچی دوایی کرد.

بلۆ لە زانکۆی سۆربۆن دوکتورای لە بواری زمانی کوردیدا وەرگرتوە. هەروەها سەرنووسەری ژورناڵی لێکۆڵینەوەی کوردی و یەکێک بووە لە دامەزرێنەرانی ئەنستیتۆی کورد لە پاریس. بلۆ لە سەرەتای دەیەی ٦٠ی زایینییەوە، واتە ئەو کاتەی نە لە ناوەندە ئاکادیمییەکان و نە لە ڕۆژەڤی سیاسیی ڕۆژئاوادا کەمتر باس لە کورد دەکرا، دەستی بە توێژینەوە سەبارەت بە کوردستان کردووە. یەکەم بەرهەمی خۆی لە ساڵی ١٩٦٣ سەبارەت بە پرسی کورد چاپ کرد و یەکێک لە دوایین بەرهەمەکانیشی لە ساڵی ٢٠١٢ سەبارەت بە ئەدەبیاتی کوردی چاپ بووە. ئەم زانا ناودارە بە درێژایی پەنجا ساڵ، سەبارەت بە پرسی کورد و کوردستان لێکۆڵینەوەی زانستیی ئەنجام داوە.

جۆیس بلۆ نەک دۆستی کورد بەڵکوو خەباتکارێکی ڕاستەقینە و بەپەرۆش بۆ گەیشتنی نەتەوەی کورد بە مافەکانی بوو. بۆیە بە بۆنەی کۆچی دوایی ئەم کەسایەتییە ناوبەدەرە، سەرەخۆشی لە بنەماڵەی کۆچکردوو دەکەم.

مستەفا هیجری
بەرپرسی ناوەندی بەڕێوەبەریی گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
٥ی خەزەڵوەری ١٤٠٣ (٢٦ی ئۆکتۆبری ٢٠٢٤)

تەنگ‌پێهەڵچنینی زیاتر بە ئێران

وادیارە ژماردنی پێچەوانەی ڕووبەڕووبوونەوەی ڕاستەوخۆ و بەربڵاوی کۆماری ئیسلامیی ئێران و ئیسرائیل دەستی پێکردوە. لەلایەک ئێران باس لە هەڕەشەی هێرشی بەربڵاو بە چەک و مووشەکی نوێ لە ئیسرائیل و ئەمریکا دەکا و لەلایەکی دیکە ئەمریکا چەند ئیسکادران فڕۆکەی پێشکەوتووی شەڕ و بۆمبهاوێژی «بی٥٢»ی هێناوەتە ناوچەکە. هەروەها ئیسرائیلیش گەلەکەشتییەکی جەنگیی خۆی کە تەیار بە مووشەکی دوورمەودان، لە کاناڵی سوئێز و دەریای سوورەوە لە کەناراوەکانی ئێران نیزیک کردووەتەوە.

ئەمریکا کۆماری ئیسلامیی ئێرانی وریا کردووەتەوە بێتوو جارێکی دیکە هێرشی مووشەکی بکاتەوە سەر ئیسرائیل، ئیدی چیدی ناتوانێ پێشی ئیسرائیل بگرێ، واتە ئەمجارەیان ئیدی ئیسرائیل جیا لە بنکە سەربازییەکان، دامەزراوە ئەتومی، نەوتی، گازی و پێترۆشیمییەکانی ئێران دەکاتە ئامانج. لە تەنیشت ئەم هەڕەشانە بەرپرسانی ئیسرائیل ئەوەش وەبیر ئێران دێننەوە کە هێزی ئاسمانیی ئیسرائیل لە هێرشی حەوتووی ڕابردوودا بەشی زۆری دامەزراوەکانی بەرهەمهێنانی مووشەک و دڕۆن، هەروەها سیستمی قەڵغانی ئاسمانیی کۆماری ئیسلامییان تەرتوتونا کردوە. بەشێک لە چاودێرانی سیاسییش ڕایان‌وایە کە کۆماری ئیسلامی بۆ پێشگرتن لە ڕووبەڕووبوونەوەی ڕاستەوخۆ لەگەڵ ئیسرائیل هێرشەکانی خۆی بەهۆی هێزە نیابەتییەکانی و لە خاکی عێراق و یەمەنەوە بکاتە سەر ئیسرائیل، بەڵام تەل‌ئاویو ڕایگەیاندوە لە ئەگەری هەر سیناریۆیەکدا تاران بە بکەر و بەرپرسی ڕاستەوخۆی ئەم هێرشانە دەزانن.

لەلایەکی دیکەوە دەزگای دیپلۆماسیی ئێران سەرەڕای هەوڵی زۆر نەک نەیتوانیوە هاوکێشە ناوچەیی و جیهانییەکان لە بەرژەوەندیی خۆی بگۆڕێ، بەڵکوو لە ئەگەری ڕوودانی شەڕە گەورەکەدا ناتوانێ پشت بە چین و ڕووسیەش ببەستێ. لە تەنیشت ئەو دۆخە پرسی ئەگەری بەهێزی سەرهەڵدانەوەی نارەزایەتییە نێوخۆییەکانە کە خەوی لە چاوی بەرپرسانی کۆماری ئیسلامی زڕاندوە و ئەوانی خستووەتە تەنگانەیەکی سەیرەوە. ڕێژیم پتر لە هەر کاتێک لە کۆتاییەکانی تەمەنی نیزیک بۆتەوە.

خۆکوژیی کرێکاران لە «چۆوار»ی ئیلام

عەلی فەتحوڵڵاهی، جێگری سەرۆکی شوورای شاری «چۆوار» لە پارێزگای ئیلام ڕایگەیاندوە بێکاری، هەژاریی ئابووری و نەبوونی ژێرخانی دەرمانی تەنگی بە خەڵکی ئەو شارە بەتایبەت توێژی هەژار و بێداهات هەڵچنیوە. ناوبرا دەڵێ گوشارەکان ئەوەندە زۆرن و تاقەت‌پڕووکێنن کە لە ماوەی یەک ساڵی ڕابردوودا خۆکوژیی کرێکاران لەسۆنگەی قەیرانی بژیو چەند قات زیادیان کردوە و تەنیا لە کارخانەیەکدا شەش کرێکار خۆیان کوشتوە

هەڵکشانی ئاماری خۆکوشتنی کرێکاران و خەڵکی بێ‌داهات لە پارێزگای ئیلام ئەویش لە شاری «چۆوار» لە حاڵێک‌دایە کە ئەم شارە پیشەییترین شاری پارێزگای ئیلامە، کەچی بەپێی داننانی جێگری سەرۆکی شوورای شار خەڵکی هەژاری ناوچەکە ئاوی خواردنەوەی سالم و پاکژیشیان دەست ناکەوێ.

ئەو کاربەدەستەی شاری چۆوار نایشارێتەوە دۆخی ئابووریی وڵات بووەتە هۆی ئەوەی زۆربەی کارخانەکان دابخرێن، یان ئاستی بەرهەمهێنان و بەو پێیەش ژمارەی کرێکارەکانیان کەم بکەنەوە و ئەوەش پەرەی پتری بە قەیرانی بێکاری و لەو سۆنگەیەوە زیادبوونی قەیرانە کۆمەڵایەتییەکانی دیکە داناوە. عەلی فەتحوڵڵاهی بە هەواڵدەریی «ایلنا»ی ڕاگەیاندوە کرێکارانی لەکاردەرکراو زۆر جار بۆ داواکردنی مافەکانیان کە یەک لەوان گەڕانەوە بۆ سەر کار یان پێدانی بیمەی بێکارییە مان دەگرن و نارەزایەتی دەردەبڕن، بەڵام لەبری گوێگرتن و بەدیهێنانی داواکانیان لەلایەن ناوەندە ئەمنیەتییەکانەوە سەرکوت دەکرێن و دەگیرێن.

ناوبراو لەو وتووێژەیدا پەردەی لەسەر لایەنێکی دیکەی هەڵاواردنەکانی حکوومەت لەو شارە هەڵداوەتەوە و درکاندوویەتی سەتا ٣٠ی کرێکارانی پێترۆشیمیی ئیلام خەڵکی ناوچەکەن و سەتای ٧٠ی دیکەی لە پارێزگا دوورە غەیرە کوردەکانەوە هاتوون، ئەویش لە کاتێکدا کارخانەکە لە ٢٠٠ میتریی خەڵکەکەیە؛ هەروەها لە کاتی کەمکردنەوە لە هێزی مرۆیی کارخانەکانیش خەڵکە خۆجێیەکە پێش هەمووان دەردەکرێن و کارەکەیان لەدەست دەدەن

گۆڕەپانی فیناڵ
کەریم پەرویزی
٢

هاواری نەبڕاوەی ژنان لە بێدادیی کۆماری ئیسلامی
سمایل شەرەفی
٣

دنیا چاوەڕوانی گۆڕانی ڕێژیمە
کەیتلین مەکفاڵ
٤

سیاسەتی دەرەوەی تورکیە لەنێوان ئیسلام و تورک‌بووند
ئاگری ئیسماعیل‌نژاد
٩

کێ خراپی لێک داوەتەوە؟
عەلی بداغی
١٠

بەڕێوەچوونی هەڵبژاردنەکانی پارڵمانی هەرێمی کوردستان

پەیامی پیرۆزبایی ناوەندی بەڕێوەبەریی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بەبۆنەی بەڕێوەچوونی هەڵبژاردنەکانی پارلمانی هەرێمی کوردستان

ڕۆژی یەکشەممە ٢٩ی ڕەزبەر (٢٠ی ئۆکتوبری ٢٠٢٤) شەشەمین خولی هەڵبژاردنەکانی پارڵمانی هەرێمی کوردستانی عێراق لە کەشێکی ئازاد و دێموکراتیکدا بەڕێوە چوو.

بەڕێوەچوونی ئەم هەڵبژاردنە بە بەشداریی چەندین حیزب، قەوارەی سیاسی، کاندیدی سەربەخۆ و، بە چاودێریی دەیان دامەزراوەی میدیایی و ڕێکخراوی کوردستانی، عێراقی و نێودەوڵەتی، ئەویش لەم ناوچە پڕکێشەیەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا خاڵێکی گرینگ و جێگەی خۆشحاڵییە. گرینگی و ئەرێنیبوونی ئەم پرۆسەیە لەوەدایە هەوڵەکان بۆ جێخستنی بنەماکانی دێموکراسی لە هەرێمی کوردستان پتر لە گەشەکردن‌دایە و خەڵک ئازادانە لە دیاریکردنی چارەنووسی خۆیاندا بەشداری دەکەن. ئەویش لە کاتێکدا لە هەندێک لە وڵاتانی ناوچەکە – بەتایبەت لە ئێران‌دا– نە هەڵبژاردنەکان تایبەتمەندی و بنەماکانی دێموکراسییان تێدا بەدی دەکرێ و نە ڕێگا بە بەشداریی ئازادانەی حیزب و لایەنە سیاسیەکان لە هەڵبژاردنەکاندا دەدرێ و نە خەڵک لە دیاریکردنی چارەنووسی خۆیاندا سەربەستن.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە بۆنەی بەڕێوەچوونی هەڵبژاردنی پارڵمانی هەرێمی کوردستان پیرۆزبایی لە خەڵکی کوردستان و حیزب و لایەنە سیاسیەکانی بەشدار لە هەڵبژاردنانەدا دەکا و هیواخوازە بە هەوڵی هەمەلایەنە و، بە پێکهێنانی حکومەتێکی وڵامدەر لە ئاست چاوەڕوانییەکان، دۆخی ژیان و مافەکانی خەڵکی هەرێمی کوردستان ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژ باشتر بێت و هەرێمی کوردستان ببێتە نموونەیەکی سەرکەوتوو لە حوکمڕانی و بەڕێوەبردنی وڵات لە ناوچەکەدا.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
ناوەندی بەڕێوەبەریی گشتیی
٢ی خەزەڵوەری ١٤٠٣
٢٣ی ئۆکتوبری ٢٠٢٤

کوژران و برینداربوونی ٦ کۆڵبەر و ئێعدامی ١٦١ زیندانی لە ماوەی مانگی ڕابردوودا

لە ماوەی مانگی ئۆکتۆبەری ٢٠٢٤دا، لانی کەم ٦ کۆڵبەر لە سنوورەکانی کوردستان کوژراون و یان بریندار کراون، ٥١ کەس دەسبەسەر و ١٦١ زیندانییش ئێعدام کراون.

وردەکاریی ئەم ڕاپۆرتە ئاشکرای دەکات کە لە ماوەی مانگی ڕابردوودا ٣ کۆڵبەر بە تەقەی ڕاستەوخۆی هێزە چەکدارەکانی ڕێژیم کوژراون و ٣ کۆڵبەریش بریندار کراون. تاریق نەزەری خەڵکی سەلاسی باوەجانی، حوسێن کەماڵنیا خەڵکی پیرانشار و سیامەک حەسەنپوور خەڵکی سەردەشت ئەو سێ کۆڵبەرە بوون کە لە ماوەی مانگی ئۆکتۆبەردا گیانیان لێ ئەستێندراوە

ڕێکخراوی مافی مرۆڤی هەنگاو هەروەها ڕایگەیاندوە کە لە ماوەی مانگی ئۆکتۆبەری ٢٠٢٤دا لانی‌کەم ٥١ کەس کە ناسنامەیان بەتەواوی ئاشکرا کراوە، لەلایەن ناوەندە ئەمنیەتییەکانی ڕێژیمەوە دەستبەسەر کراون. بەپێی ئەم ڕاپۆرتە لەو دەسبەسەرکراوانە ٦ کەسیان چالاکی مافەکانی ژن، ٥ منداڵ، ٢١ چالاکی بەلووچ، ٢٠ چالاکی کورد و ٣ نوێ‌باوەڕی مەسیحی بوون.

هەر لە ماوەی مانگی ڕابردووی زایینیدا لانی‌کەم سزای سێدارەی ١٦١ بەندکراو لە بەندیخانەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا جێبەجێ کراوە. ئەو ئامارە بەراورد بە مانگی سێپتەمبەر کە ٧٨ بەندکراو لەسێدارە درابوون، زیاتر لە دوو هێندە زیادی کردوە. لەو ١٦١ کەسەی لە ماوەی مانگی ڕابردوودا ئێعدام کراون، ٢٢ کەسیان کورد، ٢١ بەندکراویان تورک، ١٥ بەندکراویان بەلووچ، ١٢ بەندکراویان لوڕ، ٥ بەندکراویان عەرەب، ٣ بەندکراویان گیلەک و ٢ بەندکراوی تورکمان بوون و هەروەها لانی کەم ٩ هاووڵاتیی خەڵکی ئەفغانستانیش لە ماوەی مانگی ڕابردوودا لەسێدارە دراون.

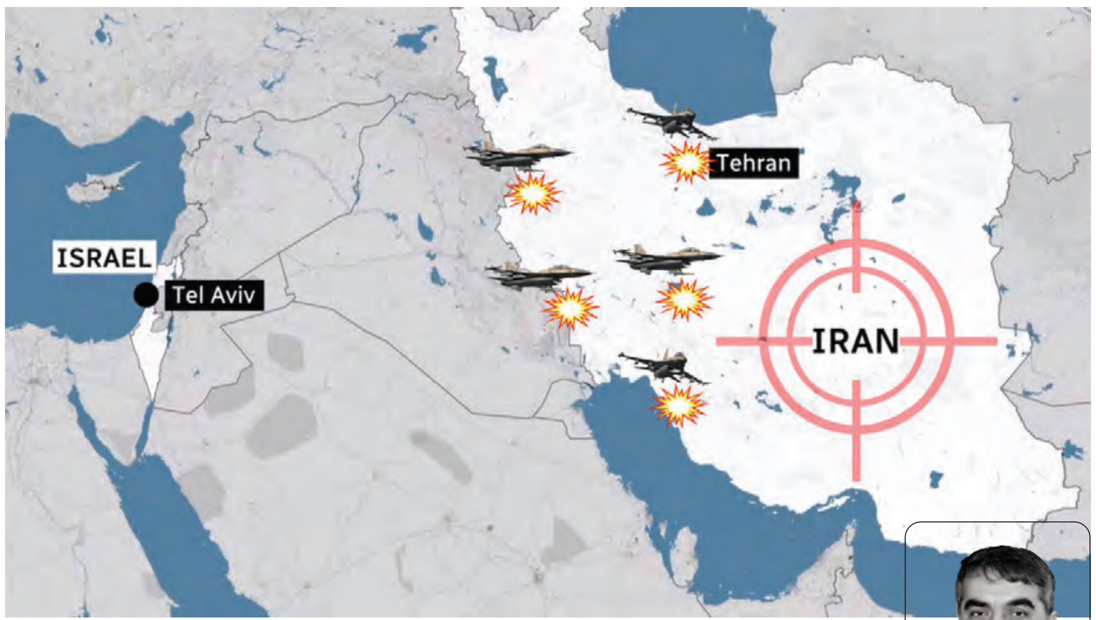

کەریم پەرویزی

گۆڕەپانی فیناڵ

دیپلۆماسی، لە ئاکامی شەڕ و ململانێی هێزدا دێتە ئاراوە. لە ڕاستیدا دیپلۆماسی ئاکامگیرییە لە شەڕێک کە لە نێوان دوو یا چەند لایەندا ڕوو دەدا و بە واتایەکی ناسراویش دیپلۆماسی درێژەی شەڕی فیزیکییە لە بیاقی سیاسی و دانوستاندا. بەو مانایە، لە نێوان دوو یا چەند لایەندا گرژی و ململانێیەک دێتە ئاراوە و ئەو ململانێیە دەکێشێتە باریکە ڕێگای لەنێوچوون و لەو تەنگانەیەدا نێوبژیوانێ پەیدا دەبێ و بۆ ئەوەی شەڕەکە تا کۆتایی لەنێوچوونی لایەنێک درێژە نەکێشێ، درگایەک دەبێتەوە کە هەردوو یا چەند لایەنی ململانێکە پێیدا تێپەڕن و شەڕە فیزیکیەکە ببەنە بیاقی دانوستانەوە و لە ڕێگای دانوستان و سیاسەتەوە شەڕەکە درێژە پێ بدەن.

ئەم شەڕە سیاسی و دیپلۆماسییە تا کاتێک درێژەی دەبێ کە دوو یان چەند لایەنی ململانێکە بگەنە لێکتێگەیشتنێک کە هەرکامەیان چییان بەر دەکەوێ. لە ڕاستیدا ئاکام و درێژەی دیپلۆماسیش بریتی دەبێ لە ڕێککەوتن، کە لەو ڕێککەوتنەدا هەمو لایەنەکان ئیمتیاز دەدەن و ئیمتیاز وەردەگرن و تێیدا بەرژەوەندییان دەست دەکەوێ و خەساریش دەبینن! جا ڕوون و دیارە کە لە ڕێککەوتندا لایەنی لاواز خەساری زۆرتر و بەرژەوەندیی کەمتری پێ دەبڕێ و لایەنی بەهێز، بەرژەوەندیی زۆرتر و خەساری کەمتر!

بەڵام زۆر جار هەیە کە ڕێککەوتنەکە ڕێککەوتنی کۆتایی بۆ کۆتایی‌هێنان بە دۆخی پێکداپژان نییە و لەڕاستیدا ڕێککەوتنێکی کاتییە بۆ وەدواخستنی ڕکەبەرییەکە کە هەر دوو لا کاتێکیان دەس دەکەوێ بۆ خۆتەیارکردن بۆ قۆناخی دیکەی ململانێ! ئەم جۆرە ڕێککەوتنە لەنێو دڵی خۆیدا بۆمبێکی زەماندارکراوی هەڵگرتوە کە بە تێپەڕینی هەر چرکەیەک، لە ڕۆژی قیامەتی تەقینەوە نزیک دەبێتەوە و لەو ڕۆژی تەقینەوەیدا، لایەنەکان دەچنە گۆڕەپانی فیناڵ بۆ شەڕی کۆتایی کە لەوێدا ئیدی بەرژەوەندی و خەسارە باڵاکان دیاری دەکرێن و ڕێککەوتنێکی وای لێ دەکەوێتەوە کە بەرژەوەندی و خاڵە ستراتژیکەکانی تێدا نوێ دەکرێتەوە و بۆ ماوەیەکی دوورتر دۆخی ئارامی بەسەر کەشەکەدا زاڵ دەکا.

لەو جۆرە ڕێککەوتنە کاتییانە، ڕێککەوتنی بەرجامی نێوان وەلیی فەقیه و وڵاتانی ڕۆژاوایی بوو کە تێیدا وەلیی فەقیه بە خەساری زۆرەوە درێژەی تەمەنی ڕێژیمەکەی دەست کەوتبوو، بەڵام بۆمبە زەماندارەکەی زووتر لە کاتی خۆی بە دەستی ترامپی سەرۆکی ئامریکا چالاک کرا و ململانێیەکە سەرلە نوێ دەستی پێ کردەوە! مملانێیەک کە لە درێژەی خۆیدا و بە سیاسەتی لاوازی بایدنی سەرۆکی دیکەی ئامریکا ٧ی ئۆکتۆبری ٢٠٢٣ی لێ کەوتەوە و مەیدانی شەڕەکەی بەرفراوانتر و ڕوونتر کردەوە.

لەم ڕۆژانەدا خامنەیی و دەستوپێوەندیەکانی دوای وەڵامدانەوی ئیسرائیل بەرانبەر بە ئاژاوگێڕی و شەڕەنگێزیەکانی کە بە ١٨٠ مووشەکی بالستیک هێرشی کردبووە سەر خاکی ئیسرائیل، سەرەتا ویستیان بە بچووک‌نیشاندانی وەڵامەکەی ئیسرائیل خۆیان لە گەڕی دیکەی وەڵامدانەوە بدزنەوە، چونکە دۆخی ڕێژیمەکەیان لە ئێستادا بە باش نازانن و نیگەرانی ئەوەن کە ئێستە ئامادەی ئەوە نین بچنە یاریی چارەنووسساز لە گۆڕەپانی فیناڵدا و دەیانەویست بە شێوەیەک لە شێوەکان بیانوویەک بۆ دەستەوەستانی بدۆزنەوە! بەڵام دەرکەوتنی لایەنە ڕاستییەکانی هێرشی ئیسرائیل ڕێگای حاشاکردن و خۆلێدزینەوەی بۆ نەهێشتوونەوە و هەر ڕۆژە و ڕاپۆرتێکی نوێ لەسەر ڕادە و ڕێژەی کاریگەریی وەڵامدانەوەکەی ئیسرائیل و لە نێوبردنی بنکە ستراتژیکە نیزامییەکانی وەلیی فەقیه لە نێو ئێراندا، بڵاو دەبێتەوە.

بڵاوبوونەوەی ئەم ڕاپۆرتانە و دەرکەوتنی ڕاستییەکانی ئەم هێرشە هەم لاوازیی نیزامیی خامنەیی و سوپا تیرۆریستیەکەی نیشان دەدا و هەم لە نێو گرووپە دەسکردەکانی لە ناوچەشدا ئیعتباری دەباتە ژێر پرسیار، هەر بۆیە خامنەیی و تیمە شڵەژاوەکەی گوایە بڕیاریان داوە کە وەڵام دەدەنەوە!

لە شەڕی نیزامیی نێوان ڕژیمی ئیسلامیی تاران و ئیسرائیلدا خاڵی بەهێز و لاوازی هەردوولا دیارن.

هێزی نیزامی و بەتایبەت ئاسمانیی ئیسرائیل وەها گەورە و کاریگەرە کە بە ئاسانی هاتووەتە ئاسمانی ئێران و بنکە ستراتیژیک و گرنگەکانی سوپای پاسداران و هێزی نیزامیی وێران کردوە و گەڕاوەتەوە و هێزی ئێرانی هیچیان بۆ نەکراوە کە لانیکەم موزاحیمی کارەکانیان بن! لەبەرانبەردا ئیسرائیل وڵاتیکی بچووکە و لەبەر هێرشی سەدان و چەند هەزاریی مووشەک و درۆندا ڕەنگە لاواز دەربکەوێ!

بۆیە لە هەواڵدەرییەکاندا باس لەوە دەکرێ کە وەلیی فەقیه بڕیاری وەڵامدانەوەی داوە و شارەزایان دەڵێن کە ئەمجارە ڕێژیمی تاران دەیەوێ مووشەک و درۆن بباتە نێو عێراق و لە وڵاتی عێراقیشەوە هێرش بکاتە سەر ئیسرائیل. گوایە بەرنامەی ئەمجارەی ڕژیم ئەوەیە بۆ ئەوەی بتوانێ زەربە لە ئیسرائیل بوەشێنێ و وەکوو دوو جارەکەی دیکە حەیای نەچێ و وەک شتێکی نومایشیێ دەر نەکەوێ، دەیەوێ هێرشەکەی بەربڵاو بێ و بە مووشەکی کرووز و بالستیک و درۆن لە چەند لاوە هێرش بکاتە سەر خاکی ئیسرائیل. جا ئەگەر هێرشەکەی بەربڵاو و چەند لایەنە نەبێ، سیستمی بەرگریی ئیسرائیل بەرپەرچی دەداتەوە و دووبارە بە شتێکی نومایشی دێتە بەرچاو، خۆ ئەگەر هێرشەکەشی بەربڵاو بێ، ئیدی کۆنترۆڵکراو نییە و دیار نییە چەندە خەسارەتی مرۆییش بە ئیسرائیل دەگەیەنێ، کە ئەمە خۆی دەبێتە هۆی وەڵامدانەوەی زۆر توندی ئیسرائیل و ڕەنگە ڕژیم لە بڕست بخا!

بۆ دەربازبوون لەم بڕانی بڕستە، ڕێژیم هەر لە ٧ی ئۆکتۆبری ٢٠٢٣وە و پێشتریش لە فکری پەرەدانی خێرا بە بەرنامە ناوکییەکەیدا بوو و لە ٧ی ئۆکتۆبر بەملاوە بە کەڵک وەرگرتن بە سەرنجی کۆمەڵگەی جیهانی بۆ شەڕی ئیسرائیل و حەماس، ڕێژیم پیتاندنی ئۆرانیۆم خێراتر کرد و خۆی نزیکی بۆمبی ناوکی کردەوە.

لە ئێستادا هەم سەرانی سوپای تیرۆریستیی پاسداران باس لەوە دەکەن ڕەنگە بەرەو وەدەستهێنانی چەکی دیکە کە مەبەستیان چەکی ناوکیە بڕۆن و هەم ڕاوێژکاری خامنەیی، واتە خەرازی ڕایگەیاندوە کە توانای دروستکردنی چەکی ناوکییان هەیە و خودی سەری مارەکەش ڕایگەیاندوە کە بۆ دژبەریی دوژمنان هەر چەکێک پێویست بێ وەدەستی دێنن!

گوایە ڕێژیم دەیەوێ بۆ پاراستنی خۆی لە هێرشی گورچکبڕی ئیسرائیل و ترساندنی ئیسرائیل و ئامریکا لەوەی کە هێرشەکە نەگەیەننە دۆخێک کە بڕستی ڕژیمی تێدا ببڕێ، هەڕەشەی ئەوە دەکەن کە یارییەکە دەبەنە ئاستی دیکە! ئەمەش کە ترس و هەڕەشەی ئەوە بکەی کە ڕەنگە یارییەکە ببەیتە ئاستێک کە بەرامبەرەکەت خەساری زۆر گەورەی لێ دەکەوێ و لە ڕاستیدا هەڕەشەی تێکدانی چوارچێوەی یارییەکە دەکەی، ڕەنگە بەجۆرێک بەڵاگێڕەوە بێ و لایەنی بەرامبەر بخاتە فیکری ئەوە کە بۆ تێکنەچوونی یەکجارەکیی دۆخەکە جارێ کاردانەوەی توندی نەبێ.

بەڵام ڕەنگە ئەو پەیامەش لە نێو لایەنی بەرامبەردا چالاک بکاتەوە کە ئەمە گەر دەرەتانی پێ بدرێ لەو بارەوە بەهێزتر دەبێ و ڕەنگە ڕۆژێ لەناکاو ئەو هەڕەشەیە بەکردەیی بکا، جا باشترە کە ئێستە دۆخەکە لەبارە و هێز کۆ کراوەتەوە، بۆمبە زەماندارەکە وەگەڕ بخرێ و یارییەکە ببرێتە گۆڕەپانی فیناڵ و ئیدی ململانێی دوورو درێژی چەند دەیەیی کۆتایی پێ بهێنرێ و یاریی فیناڵی تێدا بکرێ و گورزی گورچکبڕ بوەشێنرێ و ڕەنگە لە نێو دڵی ڕووداوەکاندا دوورە دیمەنی داهاتووش دەر بکەوێ.

ئەمڕۆش نەبێ، لە داهاتوویەکی نەدووردا وەلیی فەقیه و دەستوپێوەندیەکانی دەبرێنە گۆڕەپانی فیناڵ، ئاکامی فیناڵەکە ڕەنگە پێشبینیکراو نەبێ، بەڵام لۆژیکی هێز پێمان دەڵێ کە لەو ململانێیەدا کێ خەساری زۆرتری بەر دەکەوێ و هەر لۆژیکی هێزیش پێمان دەڵێ کە ئایە لەو یاریی فیناڵەدا، ئێمەی کوردی ڕۆژهەڵات چیمان وێ دەکەوێ و چیمان بەر دەکەوێ!

جۆیس بلۆ، دۆست و پشتیوانی پرسی کورد کۆچی دوایی کرد

جۆیس بلۆ دۆست و پشتیوانێکی پرسی کورد ڕۆژی پێنجشەممە ٣ی خەزەڵوەر لە پاریس کۆچی دوایی کرد.

جۆیس سەرۆکی بەشی خوێندنی زمانی کوردی لە ئورووپا، پرۆفیسۆری زمان و شارستانییەتی کوردی لە ئینالکۆ، هەروەها بۆ ماوەی چەند دەیە یەکێک لە کۆڵەکەکانی ئینستیتۆی کوردی پاریس بووە. ئەو بە هۆی کارە ئەکادیمییەکان و بەرهەمە لە ئەژمار نەهاتووەکانی لەسەر دۆزی کورد و چالاکی بێوچانەکانی، ببوو بە کەسایەتییەکی ناسراو.

جۆیس ساڵی ١٩٣٢ (١٣١١ی هەتاوی) لە شاری قاهیرەی پێتەختی میسر لە بنەماڵەیەکی جوولەکەی فەرانسەوی زمانی لەهستانی لەدایک بوو. هەر لە تەمەنێ میرمنداڵیدا بەشداریی لە بزووتنەوەی دژە ئیستعماری بە سەرۆکایەتی "هانری کوریەل" کرد و لەسەر لایەنگری لە بزوتنەوەی هانری کوریەل کە دواتر لە پاریس تیرۆر کرا، کەوتە زیندان. ناوبراو لە وڵاتی بلژیک فەوقی لیسانسی لە سەر دۆزی کورد وەرگرت و لە بۆنەیەکدا کتێبی بیرەوەرییەکانی پێشکەش بە دوکتور قاسملوو کردبوو.

جۆیس توێژینەوەیەکی گرینگی لەسەر پرسی نووسی و پاش چاپ و بڵا بوونەوەی ئەم نامیلکەیە بە بڕیاری شوڕای وەزیران و سەرۆکۆماری ئەوکاتی تورکیە، ژێنێرال جەمال گورسەل و عسمەت ئینونو، سەرۆک وەزیرانی ئەو کات و بە ئیمزای ١٥ وەزیری دیکەی دەوڵەتی تورکیە، بڵاوکردنەوەی ئەم نامیلکەیە لە تورکیە قەدەغە کرا کە جۆیس ئەمەی بە شانازیەکی گەورە دەزانی.

جۆیس ساڵی ١٩٧٠ دوای خانەنشین بوونی پرۆفیسۆر کامەران عەلی بەدرخان، بوو بە سەرۆکی ئەنستیتۆی ئینالکۆ و ئەم پێگەیەی بۆ کورسییەکی زمان و شارستانییەتی کوردی گۆڕی و ئاڵوگۆڕی لەگەڵ کوردناسانی یەکیەتیی سۆڤیەت و ئەکادیمیای کوردی لە بەغدا بە دەیان قات زیاتر کرد.

پاش دروست بوونی ئینستیتو کورد لە ساڵی ١٩٨٣ بوو بە ئەندامێکی تەواوکات و خۆبەخشی تیمەکەی ئەرکی بەڕێوەبردنی کارگێڕی، کاری سکرتێری، چاودێری کردنی خوێندکارانی سکۆلەرشیپ، پەیوەندی لەگەڵ توێژەرانی ڕۆژئاوایی کە کار لەسەر پرسی کورد دەکەن.

بودجەیەک لەپێناو هەژارترکردنی خەڵک و بەهێزترکردنی سپای پاسداران

سولێمان تاشان

لەم حەوتوویەدا کۆی بودجەی ساڵی داهاتووی ئێران پەسند کرا و هەرچەندە هێشتا وردەکارییەکان بەدیار نەکەوتوون، بەڵام بڵاوبوونەوەی هەندێک ئاماری سەرەتایی دەیسەلمێنن، بەڵگە داراییەکەی مەسعوود پزیشکیان نەک هیچ ئومێدێکی گەشەپێدانی ئابووری و سەقامگیری و هەلی کاری لێ بەدی ناکرێت، بگرە نادادپەروەری و خراپتربوونی ژیان و گوزەرانی خەڵکی بەدواوە دەبێت.

کابینەی چواردەیەمی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران بە سەرۆکایەتیی مەسعوود پزیشکیان لە ٢٢ی ئۆکتۆبەر/٢ی خەزەڵوەر یەکەم گەلاڵەی بودجەی ساڵی داهاتووی هەتاوی، پێشکەشی پەرلەمان کرد و دوای کەمتر لە حەوتوویەک لە ٢١ی هەمان مانگ/٨ی خەزەڵوەر ڕەشنووسی گەلاڵەی بودجە بە ١٤٦ دەنگی بەڵێ ٩٦ دەنگی نەخێر و چوار دەنگی بێلایەن پەسند کرا.

قەبارەی بودجە

کۆی قەبارەی یەکەم بودجەی کابینەکەی پزیشکیان بریتییە لە ١١ هەزار و ٨٩٦ تریلیۆن تمەن کە بەراورد بە بودجەی ئەمساڵ نزیکەی دوو هێندە زیادی کردوە. ئەوەی لە ڕواڵەتی بودجەکە دەردەکەوێت لە ڕووی ژمارەوە کەمێک دڵخۆشکەر دیارە بەڵام کە سەیری چۆنیەتیی دابینکردنی بودجەکە و پاشان چۆنیەتیی دابەشکارییە سەرتاییەکانی دەکەیت بۆت دەسەلمێنرێت ئەو بودجەیە بەپێچەوانەی وتارەکەی سەرۆککۆمار لە مەجلیسی ئێران کە گوتی بودجەکە ڕوون و شەفافە، هیچ ڕوونییەکی تێدا نییە و ڕێکارەکانی دابینکردن و خەرجکردنی بودجەکە هەڵخەڵەتێنەرانەن.

بە ڕوونی دیار نییە ئەو داهاتەی لە بودجەدا تیشکی خراوەتە سەر دەتوانێت بەدی بێت یان نا کە بەشێکی زۆری پشتی بە فرۆشتنی کۆمپانیا و سامانی گشتی و بەرزکردنەوەی باج و سەرانە بەستوە و لەسەر بنەمای داهاتی ڕاستەقینە نییە بەڵکوو لەسەر بنەمای گوشاری زیاتر بۆ سەر کۆمەڵگە دارێژراوە.

وەک گریمانە ئەگەر حکوومەت ئەو ١١ هەزار و ٨٩٦ تریلیۆن تمەنەشی لەبەردەستدا بێت، چۆن خەرجی دەکات تا کاریگەری لەسەر باشترکردنی بژێویی خەڵک و کەمکردنەوەی ڕێژەی هەژاری و برسێتی و بەرزکردنەوەی پێنوێنی دابینکردنی هەلی کار هەبێت و لە هەمان کاتدا هەڵاوسان کەم بکاتەوە و ببێتە هۆی هەرزانکردنی پێداویستییە سەرەکییەکان لە بازاڕ، بەڵام ئەوەی لە بودجەدا دەبینرێت پێچەوانەی ئەو هەوڵانەن.

مووچە و هەڵاوسان

یەکێک لەو چاوەڕوانییانەی لە بودجەدا بە تایبەتی توێژی کارمەند و مووچەخۆر هەیانە ئەوەیە ئەو مووچەیەی مانگانە دەستەبەری دەکەن لە بەها ڕاستەقینەکەی دانەبەزێت و گۆڕانکارییەکان لە بەرزکردنەوەی ڕێژەی مووچەیان لەگەڵ گۆڕانکارییەکانی ڕێژەی هەڵاوسان و گرانی هاوسەنگ بێت.

بەپێی ڕەشنووسی بودجەکەی پزیشکیان نزمترین مووچەی کارمەندان و مووچەخۆران بۆ ساڵی داهاتوو بە ڕێژەی ٢٠٪ بەرز دەکرێتەوە لە کاتێکدا هەڵاوسانی ئەمساڵ لە دەوروبەری ٤٠٪ە و خوا دەزانێت هی ساڵی داهاتووش چەند دەبێت بەڵام ئەگەر گریمانەی ٤٠٪ بکرێت ئەوا بەو دەرەنجامە دەگەین کە ژیانی مووچەخۆران و فەرمانبەران خراپتر دەبێت چونکە بەو مووچەیەی دەستیان دەکەوێت ئەگەر ٢٠٪یشی بخرێتە سەر ئەوا هەمان پێداویستییەکانی ساڵێک پێشتری پێ دابین ناکرێت.

تاکە هاوکارییەک کە کراوەتە منەت بەسەر مووچەخۆرانەوە، ئەوەیە هەموو ئەو فەرمانبەرانەی کە مووچەیان لە ٢٤ ملیۆن تمەن کەمترە، باجیان لێ ناستێنرێت. ساڵی ڕابردوو ئەو قەبارەیە لە بەخشین لە باج بۆ ئەوانە دیاری کرابوو کە مووچەکەیان خوارووی ١٢ ملیۆن تمەنە.

بودجەی سەربازی

ئامانجی سەرەکیی بەرزکردنەوەی قەبارەی بودجەکە لە ڕووی سەرمایە و تەنانەت هەوڵدان بۆ فرۆشتنی زیاتری سامانی گشتی لە ڕەشنووسەکەی بودجە بۆ ئەوەیە بواری سەربازی لەسەر حسابی خراپترکردنی ژیانی خەڵک گەشەی پێ بدرێت. لە بودجەی ئەمساڵ و ساڵی ڕابردووش یەک لەسەر پێنجی کۆی بودجەی ئێران بەر کەرتی سەربازی و بەرگری کەوتوە کە بە ڕێژە دەیکردە ٢٠٪. ئەوکات لای شارەزایان و چاودێرانی ئابووری و سیاسی هەرایەکی زۆری لێ کەوتەوە و ڕەخنەیەکی زۆر لە ئیبراهیم ڕەئیسی، سەرۆک کۆماری پێشوو گیرا و بە تەخشان و پەخشانی سامانی گشتی تۆمەتباریان کرد، کەچی دۆخەکە لە سەردەمی پزیشکیان لە جیاتی ئەوە باشتر بێت، خراپتر بووە و بودجەی سپا و هێزە چەکدارەکان بە لێشاو زیاد کراوە.

هەر ئەو ڕۆژەی ڕەشنووسەکە یان بنەما گشتییەکانی بودجە پەسند کرا، ئەوە ئاشکرا بوو کە پشکی بودجەی سەربازی لە بودجەی ساڵی ١٤٠٤ بەراورد بە ١٤٠٣ سەرووی ٢٠٠٪ زیادی کردووە. فاتیمە موهاجیرانی گوتەبێژی کابینەی مەسعوود پزیشکیان، خۆی ئەو زانیارییەی ڕاگەیاند و پاساوی ئەوەی هێنایەوە کە یەکێک لە ئامانجەکانی حکوومەت ئەوەیە ژێرخانی بەرگریی وڵات بەهێز بکات.

ئەگەر بە ژمارە لێکدانەوەی زیاتر بۆ پشکەکە بکەین بۆمان دەردەکەوێت ئەگەر ساڵی ڕابردوو لە بودجەدا ٢٠ ملیار دۆلار بۆ بواری سەربازی تەرخان کرابێت ئەوا ئەمساڵ ٦٠ ملیار دۆلاری بۆ تەرخان کراوە، بودجەیەکی زۆر کە نزیکەی یەک لەسەر سێی کۆی بودجەیە و دەکرا بۆ باشترکردنی بژێویی خەڵک بقۆزرێتەوە.

ڕیسەکە بوو بە خوری

ئەو تەرخانکردنەی بودجە و سامانە گشتییەش لە کاتێکدایە هەموو ئەو بودجانەی لە ساڵانی ڕابردوودا ژێرخانی بەرگریی ئێرانی پێ بەهێز کراوە و بە قسەی خۆیان توانا سەربازییەکانیان تۆکمە کردوە، لە ماوەی کەمتر لە سەعاتێک هێرشی ئاسمانیی ئیسرائیل، تێکشکان و لەگەڵ زەوی خاپوور کران.

کۆماری ئیسلامیی ئێران بۆ ئەوەی بتوانێت پێنج وێستگەی قەڵغانی بەرگریی مووشەکیی S٣٠٠ لە ڕووسیە بکڕێت و لە ئێران دایانمەزرێنێت دەیان میلیارد دۆلاری خەرج کردوە، دەیان میلیارد دۆلاری دیکەی لە دامەزراندنی کارگەکانی بەرهەمهێنانی مووشەک خەرج کردوە کە هەموو بە شەوێک بوونە دووکەڵ، دەبێت چەند دەیان میلیارد دۆلاری تر خەرج بکات بۆ ئەوەی دیسان بنیاتیان بنێتەوە. ئەمە وێڕای ئەو دەیان میلیارد دۆلارەی لە شەڕی سووریە و لبنان و غەزە و یەمەن و شوێنەکانی دیکە خەرجی کردوە. لە حاڵێکدا تەنیا بەو پارەیەی لە بنیاتنانی تونێلەکانی غەزە خەرجی کردوە، دەکرا ژیانی توێژێکی کۆمەڵگەی پێ باشتر بکرێت، بەو مووشەکانەی بۆ حیزبوڵڵا و حووسی و حەماسی دابین کرد دەکرا، ڕێژەی هەژاری و کولەمەرگیی ئێرانی بەتەواوی پێ بنەبڕ بکرێت.

دراوی پاڵپشتیکراو

هەر بەپێی ڕەشنووسی یاسای بودجە ڕەچاوی کڕینی دەرمان و هەندێک پێداویستیی سەرەکی بە دۆلاری پاڵپشتیکراو کراوە و بە قسەی خۆیان ئامانجیانە ڕێ لە گرانتربوونی ئەو پێداویستییانە بگرن بەڵام ناوەڕۆک شتێکی تر دەڵێت.

حکوومەتی ئێران پێشتر دۆلاری پاڵپشتیکراوی بە ٢٨ هەزار و ٥٠٠ تمەن دیاری کردبوو بەڵام بڕیارە بگەیەنرێتە ٣٧ هەزار تمەن کە بە دڵنیاییەوە گرانتربونی دەرمان و خۆراک و پێداویستییە سەرەکییەکانی بەدواوە دەبێت. حکوومەت هەر ساڵە و چەند جۆر کاڵا و شتومەک لە بازنەی دراوی پاڵپشتیکراو دەهێنێتە دەرەوە و لە لایەکی دیکە پلانی ئەوەی هەیە بەهای دۆلاری ئازاد و دۆلاری حکوومیی لە یەکتر نزیک بکاتەوە بەڵام دابەزینی بەهای تمەن ئەوەندە خێرایە تەنانەت ناتوانێت مەوداکە لە هەمان ئاستی جاران ڕابگرێت. ساڵی ڕابردوو دۆلاری ئازاد لە خوارووی ٥٠ هەزار تمەن بوو کەچی ئێستا نزیکە لە ٧٠ هەزار تمەن

لەمساڵدا کورتهێنانی بودجەی ئێران بە ٣٠٧ تریلیۆن تمەن دەستنیشان کرابوو بەڵام دواجار بە هۆی گۆڕانکارییەکان گەیشتە ٨٥٠ تریلیۆن تمەن و بۆ بودجەی ساڵی داهاتووش بە هەزار و ٨٠٥ تریلیۆن تمەن خەملێنراوە کە بە دۆلار دەکاتە ٢٧ ملیار دۆلار و تاکە هیوای پزیشکیان ئەوەیە لە هەڵگرتنی پارەی سندووقی پەرەپێدانی نیشتمانی کە ئەویش سامانێکی نیشتمانیی خەڵکە، دەستی واڵا کراوە.

نەوت

کابینەی پزیشکیان چاوەڕوانە لە بودجەی ساڵی داهاتوویدا لە ڕێی فرۆشتنی نەوتەوە دوو هەزار و ١٠٧ تریلیۆن تمەن دابین بکات کە بەراورد بە بودجەی ئەمساڵی ٣٢٪ زیادی کردوە کە نزیکەی هەزار و ٦٠٠ تریلیۆن تمەن بوو، بەهای پشکی داهاتی نەوت لە بودجەی ساڵی داهاتوو بە لەبەرچاوگرتنی نرخی ئێستای دۆلار لە بازاڕی ئازاد بەرانبەر تمەن، سەرووی ٣٠ میلیارد دۆلارە.

بەپێی ڕەشنووسی بودجە نرخی هەر بەرمیلێک نەوت بە زیاتر لە ٥٧ یۆرۆ دەستنیشان کراوە لە کاتێکدا ئێران لە فرۆشتنی نەوت هەرگیز ئەو پارەیەی دەست ناکەوێت. حکوومەت لەو نەوتەی دەیفرۆشێت تەنانەت پارەی کاشی دەست ناکەوێت و بۆ بازدانی گەمارۆ ئابوورییەکان، هەرزانفرۆشی کردووە و لە بازاڕەکانی باشووری ئاسیا بە قاچاخ ساغی دەکاتەوە و لەبەرانبەردا برنج و چای کۆنی و پەینی کیمیایی وەردەگرێت.

مەسعوود پزیشکیان سەرۆک کۆماری ئێران گوتوویەتی بودجەکە زۆر ڕوون و شەفافە و لەسەر بنەمای چوار ئامانجە کە بریتین لە سەقامگیری، گەشەی ئابووری، هەلی کار و دادپەروەری. سەیر لەوەدایە بودجەکە لە جیاتی سەقامگیری، ناسەقامگیری لە بازاڕەکانی بەدواوە بووە و دوای هێرشەکەی ئیسرائیل بۆ سەر ئێران بەهای تمەن بەرانبەر دۆلار هەڵکشا کەچی دوای ڕاگەیاندنی پەسندکرانی ڕەشنووسی بودجە بەهای تمەن دابەزیوە و نزیک بۆتەوە لە ٧٠ هەزار تمەن.

گەشەی ئابووری بەم بودجەیە هەرگیز بەدی نایەت و هیچ ئومێدێکیش بۆ ڕەخساندنی هەلی کار و گەشەی بازاڕەکان نییە، پێشتریش سندووقی نێودەوڵەتیی دراو تەنانەت بۆ دوو ساڵی دیکەش پێشبینی پاشەکشەی گەشەی ئابووریی ئێرانی خستۆتەڕوو، جگە لەمە زیادکردنی ٢٠٠٪ لە بودجەی سپا و هاوکات زیادکردنی ٢٠٪ لە کەمترین مووچەی فەرمانبەر ئەوە دەسەلمێنێت دادپەروەرییەکەی مەسعوود پزیشکیان چەندە بڕ دەکات

***

هاواری نەبڕاوەی ژنان لە بێدادیی کۆماری ئیسلامی

سمایل شەرەفی

ڕۆژی شەممە، ١٢ی خەزەڵوەری ١٤٠٣ی هەتاوی کچە خوێندکارێکی زانکۆی "علوم و تحقیقات"ی تاران لەلایەن خوێندکارێکی بەسیجییەوە لەبەر "ڕەچاونەکردنی حیجابی زۆرەملێ" هێرشی کرایە سەر. بەپێی زانیارییەکانی "هەواڵدەریی ئەمیرکەبیر" ئەم خوێندکارە بەسیجییە کە هاوکات مەئمووری ئەمنیەت (حەراسەت)ی زانکۆکەشە، دوای پەلاماردان و بێڕێزیکردن بە "ئاهوو دەریایی"، کراسەکانی لەبەر دادڕیوە و کچەش بە نیشانەی ناڕەزایەتیدەربڕین و نیشاندانی ڕق و بێزاریی خۆی لە یاسای حیجابی زۆرەملێ، نیوەڕووت لەنێو زانکۆ و شەقامەکانی دەوروبەری زانکۆدا خۆی نیشان داوە.

دوای بڵاوبوونەوەی وێنەکانی ئەم کچە لە زانکۆی علوم و تەحقیقاتی تاران ڕوانگە و بۆچوونی جیاواز لەسەر هەڵوێستی ئەم کچە خوێندکارە هاتە ئاراوە؛ زۆر کەس هەڵوێستەکەیان بە ئازایانە و خەباتکارانە لە پێناو ئازادیی تاکەسی و دژایەتی لەگەڵ یاسا و ڕێسا دواکەوتووەکانی کۆماری ئیسلامی ئێران لە قەڵەم دا. هەشبوون کەسانێک ڕووتبوونەوەکەیان پێ باش نییە و لەو باوەڕەدان ئەم کارانە بیانوو دەداتە دەست نەیارانی بزووتنەوەی ژن، ژیان، ئازادی و تەعبیری خراپی لێ دەکرێ، چونکی کاربەدەستانی ڕێژیم و میدیاکانی سەر بە ڕێژیم تا ئێستا بۆ چەواشەکردنی پەیامەکانی بزووتنەوەی ژینا دەڵێن: "ئەوان لە بەرەڵایی و خۆڕووتکردنەوە دەگەڕێن". لە بەرانبەردا هێزە ئەمنیەتییەکانی ڕێژیم دوای دەستبەسەرکردنی ئەم خاتوونە، بە ڕەوانەکردنی بۆ ناوەندێکی تایبەت بە چارەسەری دەروونی، ڕایانگەیاند کە ناوبراو کێشەی دەروونی هەبووە!

ئەگەر بمانهەوێ لەسەر هەردوو ڕەوایەتی زاڵی خەڵک و دەسەڵات لە هەڵوێست و جۆری دەرکەوتنی ئەم کچە بڕوانین، تاوانباری سەرەکیی پێکهێنانی ئەم دۆخ و حاڵەتانە، کۆماری ئیسلامیی ئێران و نێوەرۆکە ئیدئۆلۆگ و کۆنەپەرەستانەکەیەتی کە ژیانی لە خەڵکی ئەم وڵاتە کردۆتە جەهەننەم.

لە فەزایەکدا کە کەسێکی پەروەردەکراو بە تێڕوانینە ڕەش و دواکەوتووەکانی کۆماری ئیسلامی، ئیزن بە خۆی دەدات لێپرسینەوە لە جۆری جلوبەرکردنی ژنێک بکات و بێڕێزیی پێ بکات و لیباسەکانی لەبەر دابدرێ و، لەولاشەوە هیچ یاسا و دەسەڵاتێکی دادپەروەری ڕاستەقینە نەبێت لێپێچینەوە لەم ڕەفتارە ناشیرین و دڕندانەیە بکات، ئەم کچە چی بۆ دەمێنێتەوە جیا لەوەیکە لە جەستەی خۆی مایە دابنێت و هاواری ئەم ناحەقییە بەرز کاتەوە؟!

ئەوەی ئەم کچە خوێندکارەی ناچار بەم جۆرە لە هەڵوێست نواندنە کردوە، جیا لە تەقینەوەی ڕق و بێزاریی لە یاسایەکی داسەپاو لە لایەک و بێدەسەڵاتیی ئەو بەرانبەر بەم هەموو سەرکوت و پێشلکارییانە، شتێکی دیکە نییە.

کۆماری ئیسلامیی ئێران کە شەقامەکانی لە ئازادی داماڵیوە و زانکۆکانی کردۆتە پادگان و ڕۆژانە هێزە بەکرێگیراوەکانی خۆی بە ناوی بەسیج و حەراسەت و ئیرشاد و چاودێری کۆمەڵایەتی و دەیان باند و گرووپی سەرکوتکەری دیکە، کردۆتە گیانی خەڵک، هیچ مەجالێکی یاسایی و دیموکراتیکی بۆ ناڕەزایەتیدەربڕین نەهێشتۆتەوە. بەڵام بەو حاڵەش خەڵکی وڵات بەتایبەت کچان و ژنانی ئازا کە لە بزووتنەوەی نوێی مافخوازانەدا پێشەنگایەتیی دژایەتیکردنی کۆماری ئیسلامی و یاسا کۆن و دارزیوەکانی ئەم ڕێژیمەیان گرتۆتە ئەستۆ، کۆڵ نادەن. ئەگەر دوێنێ ویدا موەحد لە شەقامی ئینقلابی تاران بە هەڵسووڕاندنی لەچکەکەی ئازایانە و ڕاشکاوانە دژ بە یاسای زۆرەملێکردنی باڵاپۆشی ڕاوەستا و بەدوای ئەوەدا بە دەیان و سەدان کچ و ژنی وڵات بە فڕێدانی لەچکەکانیان لەسەر شەقامەکان پەیوەست بەم بزووتنەوە بوون، ئەوا ئەمڕۆ کچەکەی زانکۆی "علوم و تحقیقات"، "ژنانەبوون"ی خۆی لە وەها خۆ دەرخستنێکدا دەکاتە چەکی ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ کۆماری ئیسلامی و یاسا لار و لەوێرەکانی.

وەک ئاماژەی پێ کرا میدیاکانی سەر بە ڕێژیم بە جۆرێک باس لە هەڵوێستی ئەم کچە دەکەن کە گوایا کێشەی ڕەوانی هەبووە. هاوکات هاوسەری پێشووی ئەم خاتوونە بە بڵاوکردنەوەی ویدیۆیەک وێڕای "بەخراپزانینی کارەکەی"، خۆی پێ ڕانەگیرا و بە گریانەوە پەشیمانیی خۆی لەوە دەربڕی کە نەیهێشتووە منداڵەکانی ببینێ! ئەگەر وای دابنێین ئیدیعای میدیاکانی ڕێژیم لەسەر هەبوونی کێشەی دەروونیی ئەم خانمە ڕاستە و دانپێدادانی هاوسەرەکەیشی لە سەر ئەوەیکە نەیهێشتوە منداڵەکانی ببینێ بە سەلماندنی ئەم ئیدیعایە دابنێین، دیسان کێ تاوانبارە؟! چی وا دەکات دایکێک مافی ئەوەی نەبێت جگەرگۆشەکانی ببینێ و بەم هۆیەوە تووشی کێشەی دەروونی بێت؟! مەگەر هەر یاسا دژە ژنەکانی کۆماری ئیسلامی نییە کە هەموو مافێکی لە ژنانی وڵات زەوت کردوە و بە پێچەوانەی هەموو یاسا و عورفێکی جیهانی، مافی خاوەندارێتی منداڵی – دوای جیابوونەوە – لە دایک زەوت کردوە و هیچ پشتیوانییەکی یاساییش تەنانەت بۆ دیتنی منداڵەکانی پێ ڕەوا نەبینراوە؟! بۆیە لە هەر حاڵدا تاوانباری سەرەکی، بوونی کۆماری ئیسلامی و یاسا دژە مرۆییەکانی ئەم نیزامەیە کە بەتایبەت ژنانی لە هەموو ماف و ئازادییەکی سەرەتایی بێبەش کردوە و هەموو ڕێگاکانی گەیشتن ژیانێکی سەربەستانەی لێ زەوت کردوون.

هەڵوێست و شێوەی دەرکەوتنی ناڕەزایەتینواندنی کچەکەی زانکۆی "علوم و تحقیقات"ی تاران، تەعبیر لە خەبات و تێکۆشانی گشت کۆمەڵانی خەڵکی ئێران بە هەموو چین و توێژەکانییەوە دەکات کە بۆ "نا" وتن بە تەواویەتی کۆماری ئیسلامی و ڕاوەستان بەرانبەر بە هەموو یاسا و ڕێسا داسەپاوەکانی ئەم نیزامە، ئامادەن لە گیان و وجوودی خۆیان مایە دابنێن. بەڵام ئەوەی تا ئێستا ئەو خەباتەی نەگەیاندۆتە ئاکام و کۆماری ئیسلامی ئێران لە دەسەڵاتدا ماوەتەوە، نایەکگرتوویی و نەبوونی بەرنامەیەکی هاوبەشی جەماوەرییە کە بەداخەوە لە کەمتەرخەمی و بێهەڵوێستیی هاوکلاسی و هاوزانکۆییەکانی ئەم کچە پەتی و تەنیایەدا دەبیندرێ

دنیا چاوەڕوانی گۆڕانی ڕێژیمە

فاکس نیوز – کەیتلین مەکفاڵ

و لە ئینگلیزییەوە: کەماڵ حەسەنپوور

لەگەڵ پەرەئەستاندنی شەڕ لەگەڵ ئیسرائیل، دنیا چاوەڕوانی گۆڕانی ڕێژیمە و کلیلەکە یەکخستنی کەمینەکانە

هەڕەشەی ئێران بۆ سەر کۆمەڵگەی نێونەتەوەیی لەو ساڵانەی دواییدا پەرەی ئەستاندوە و نیگەرانییە ئەمنییەتییەکان تەنیا چەند ڕۆژ دوای هێرشی ئیسرائیل بۆ سەر تاران قووڵتر بوونەوە.

سەرۆک وەزیرانی ئیسرائیل، بنیامین ناتانیاهو، مانگی ڕابردوو پێشنیاری کرد کە گۆڕینی ڕێژیمی تاران لە ئاسۆدایە. بەڵام ئەوە تەنیا تێوەگلانی ئێران لە تێرۆریزمی دەوڵەتیدا، هەوڵی ئاشکرای بۆ گەشەپێدان بە چەکی ناوکی، پەیوەندییە پەرەئەستێنەکانی لەگەڵ بەرهەڵستکارانی ڕۆژاوایی یان هێرشی ڕاستەوخۆ بۆ سەر ئیسرائیل نییە کە دەتوانێ ببێتە هۆی ڕووخانی لەناکاوی ڕێبەری گەورە ئایەتوڵڵا عەلی خامنەیی.

بە گوتەی لێکۆڵەرێکی ئەنستیتۆی لێکۆڵینەوەی میدیایی خۆرهەڵاتی نێوەڕاست (MEMRI)، ئاکارە سەرکوتکارەکانی تاران لەنێوخۆی سنوورەکانیدا دەتوانێ ببێتە کلیلی لەنێوچوونی ڕێژیم.

هیمداد مستەفا، توێژەر و پسپۆڕی کاروباری ئێران و کورد لە میمری، گوتوویەتی تاقمە کەمینەکان لەنێوخۆی ئێران نزیکەی ٥٠٪ی دانیشتووانی وڵات پێکدێنن و، ئەگەرچی ئەوان زۆر جار دەبنە ئامانجی سەرکوتی لەڕادەبەدەر کە بەشێکیان لە هەلومەرجێکدا دەژین کە دەکرێ وەکوو "زیندانی ئاواڵ" وەسف بکرێ، ئەوان دۆخێکی تاقانەیان بۆ یەکگرتوویی دژی تاران هەیە. مستەفا گوتی کەمینە ئەتنیکییەکانی وەکوو کورد، کە لە نێوان ١٠ بۆ ١٥ لە سەدی دانیشتووانی ئێران پێکدێنن و زۆرینەیان لە ناوچە سنوورییەکانی نزیک وڵاتانی عێراق و تورکیە دەژین و هەروەها گەلی بەلووچ، کە نزیکەی ٥٪ی دانیشتووانی ئێران پێکدێنن و سنووری هاوبەش لەگەڵ پاکستان پێکدێنن، دەتوانن دەورێکی بەرچاو لە ڕووخاندنی ڕێژیمی سرکوتکار بگێڕن. ئەو لە ڕاپۆرتێکی ئەو مانگەدا نووسی، "بێتوو هەموو وڵات سەرهەڵدان بکات، ڕێژیم هێزەکانی لە ناوچە سنوورییەکانی وەکوو کوردستان و بۆ ناوەندی ئێران و تاران دەگوێزێتەوە، ئەوە کاتێکە ڕۆژاوا دەبێ پشتگیریی لە کورد، بەلوچ و تاقمە ئەتنیکییەکانی دیکە بۆ ڕووخاندنی ڕێژیم بکات."

ئەو پسپۆڕە بە فاکس نیوز دیجیتاڵی گوتی ئەو تاقمانە لە ناوچەکانی دەوڵەمەند لە ڕوانگە سامانەکانی سروشتیدا دەژین و نە تەنیا بۆ ئێران بەڵکوو بۆ بەرهەڵستکارە سەرکییەکانی وڵاتە یەکگرتووەکانیش [ڕوسیە و چین] گرینگن. مستەفا گوتی، "بێتوو شەڕ و ناسەقامگیریی درێژخایەن لە نێوخۆی ئێراندا بێتە ئاراوە، وڵاتانی وەکوو تورکیە، ڕوسیە و چین دەتوانن دەستێوەردان بکەن، یان ڕاستەوخۆ یان بە هۆی بەکرێگیراوانیانەوە، بۆ دەستبەسەرداگرتنی خاک لە ئێران کە لە ڕوانگەی ئەوانەوە بۆ بەرژەوەندیی نەتەوەیی ئەوان گرینگن." مستەفا گوتی، "لە دۆخی گۆڕینی ڕێژیمدا ، زۆر ویدەچێ پاکستان و چین لە پارێزگای بەلوچستانی ئێران دەستێوەردان بکەن تا پێش بە دامەزرانی دەوڵەتی بەلوچستان بگرن و ناوچەکە بۆ بەرژەوەندییەکانیان مسۆگەر بکەن." ئەو گوتی، "بۆیە، وڵاتە یەکگرتووەکان دەبێ پشتگیریی لەکەمینەکان هەم بە شێوەی سەربازی و هەروەها سیاسی بکات تا ناوچەکانیان بپارێزێ، کە دەتوانێ بە نۆرەی خۆی، بەرگریی لە بەرژەوەندییەکانی ڕۆژاوا بکات. بێتوو بەلوچستان لەژێر کۆنترۆڵی وڵاتە هێزەکانی پشتگیریکراو لە لایەن وڵاتە یەکگرتووەکاندا بێ، ئەوان دەتوانن بەرژەوەندییەکانی وڵاتە یەکگرتووەکان و پرۆژە زەبەلاحەکەی واتە داڵانی ئابووری هیندوستان–خۆرهەڵاتی ناوین–ئورووپا بپارێزن."

مستەفا گوتی، نیگەرانیی پەرەئەستێن لەنێو ئێلیتی سیاسیی کۆماری ئیسلامیدا بەرچاو دەکەوێ کە ڕەنگبێ کاری بنەڕەتی بۆ "جەنگی هایبرید" بکرێ، سێناریۆیەک لەویدا بەرهەڵستکارانی نێوخۆیی بتوانن لەگەڵ هەڕەشە سربازییە دەرەکییەکان یەک بگرن

ئەگەرچی سەرهەڵدانە جەماوەرییەکەی ٢٠٢٢ بە شێوەیەکی دڕندانە لە لایەن ڕێژیمەوە وەستێندرا، ئەو سەرهەڵدانە ئاستی ناڕەزایەتی لە سەرانسەری ئێراندا ئاشکرا کرد.

کوژرانی ژینا ئەمینی، ژنێکی کورد، کە لە سێپتەمبەری ٢٠٢٢ لە لایەن پۆلیسی ڕەوشتی ئێران دەستبەسەر کرا و دواتر لە نەخۆشخانە بە هۆی برینەکەی گیانی ئەسپارد، نەتەنیا بووە هۆی تووڕەیی بەرانبەر بە هەڵاواردنی بەدامەزراوەییکراو دژی ژنان لە سەرانسەری ئێران، ئەو هەروەها بە گوێرەی ڕاپۆرت، بووە هۆی بەرپەچدانەوەیەکی یەکگرتوو لە لایەن تاقمە کەمینە سەرکوتکراوەکان. تەنیا چەند ڕۆژ دوای خۆپیشاندانە سەرەتاییەکان، یەکێک لە خوێناویترین ڕووداوەکانی ناڕەزایەتییە چەند مانگییەکە لە بەلوچستانی ئێران ڕوویدا کە لەویدا گەلی بەلوچ هاتنە سەر شەقامەکانی زاهیدان بۆ دەبڕینی ناڕەزایەتی بەرانبەر بە لاقەکرانی کچێکی تەمەن ١٥ ساڵ لە لایەن فەرماندەی پۆلیس، سەرهەنگ ئیبراهیم کوچەکزای. بەڵام ڕووداوەکە کە بە "هەینی خوێناوی" یان "کارەساتی زاهیدان" ناودێر کرا، پاش دەرکەوتنی سوپای پاسدارانی ئێران بۆ وەستاندنی خۆپیشاندانەکە تووشی توندوتیژیی بوو و زیاتر لە ١٠٠ کەس، لەناویاندا ١٧ منداڵ، کوژران.

مستەفا گوتی، سەرەڕای مەترسیی بەرچاو کە وەستانەوە دژی ڕێژیم هەیەتی هێشتا خولیای یەکگرتوویی و ڕوخاندنی ڕێژیم بەردەوامە. ئەو گوتی، "ئەوان دوژمنێکی هابەشیان هەیە کە ئەوان سەرکوت دەکات، دەیانگرێ و لە سێدارەیان دەداو تەنانەت حاشا لە مافی خوێندن بە زمانی دایک بۆ خوێندکارەکانی کەمینەکان دەکات. ئاکامەکەی بووەتە ئەوە کە ئەوان خەباتی خۆیان بۆ مافی چارەی خۆ نووسین وەکوو خەباتێک بۆ ڕزگاریی نەتەوەیی دژی دوژمنی هاوبەش ببینن و ئەو خەباتە هاوبەشە تاقمە ئەتنیکییەکان یەک دەخات."

ڕەوتی چارەسەری پرسی کورد لە تورکیە چارەسەری یا مەترسی!

ئەلبورز ڕووبین‌تەن

ئەو ڕەوتەی بە ناوی کرانەوە یا چارەسەری پرسی کورد لە ساڵەکانی ٢٠١٣ەوە بە دانوستاندن لە گەڵ پەکەکە و عەبدوڵا ئوجەلان دەستی پێکردبوو، وێڕای هەندێ گۆڕانکاری سەرەتایی ئەرێنی لە تورکیە لە ساڵی ٢٠١٦ دوای ئەوەی کە بەیاننامەی لێکتێگەیشتن لە کۆشکی سەرۆکایەتیی دوڵمە باخچەی ئیستانبول کە لەنێوان نوێنەرانی حیزبی هەدەپە و و حیزبی ڕەجەب تەیب ئەردوغان خوێندرایەوە و هەروەها وتاری سەلاحەدین دەمیرتاش کە گوتی ئەردوغان ناهێڵین ئێوە ببنە سەرۆک، کۆتای پێهات.

بە دوای ئەودا ئەردوغان ئەوجار لەگەڵ حیزبی مەهەپە، حیزبی توندڕەوی ناسیۆنالیستی تورکیە هاوپەیمانی پێکهێنا و ڕەوتێکی گوشارهێنان بۆ سەر هەدەپە و لە زیندانخستنی ئەو کەسانەی دەست پێکرد کە تا دوێنێ دانوستانی لەگەڵ دەکردن. تەنانەت دوایین هەڵبژاردنی نێوان ئەردوغان و کەماڵ کلیچدارئوغلو کە بەربژێری ئۆپۆزیسیۆن، پارتی کۆماریی خەڵک بوو لە سەر ئەو بنەمایەی پەکەکە پشتیوانی لە کەماڵ کلیچدارئوغلو دەکات بردیەوە؛ چونکە زۆرینەی ویلایەتە تورکە نەژادپەرستەکان دەنگیان بە ئەردوغان دا و هەڵبژاردنەکانی بە ڕێژەیەکی کەم بردەوە

لە دوای ئەو هەڵبژاردنە سەرەتا دەوڵەت باخچەلی حەوتووی ڕابردوو سڵاوی لە نوێنەرانی دەمپارتی کرد و تۆقەی لەگەڵ کردن، ئەوەش بە چەخماغەی ڕەوتێکی نوێی پرۆسەی چارەسەری پرسی کورد داندرا. دواتر ئەردوغان لە وتارێکدا باسی لەوە کرد کە لە تورکیە هەندێک لە خوێندن بە زمانی دایک بێبەش کراون. بەڵام ئەوەی چاوەڕواننەکراو و نیشانی دا کە ئەو ڕەوتە هەر بەڕاستی بەشێک لە پلانی دەوڵەت و ڕەجەب تەیب ئەردوغانی سەرۆک کۆمارە، ئەو گوتارەی دەوڵەت باخچەلی بوو کە گوتی با عەبدوڵڵا ئوجەلان بێتە پارلەمان و داوا لە پەکەکە بکات چەک دابنێ و پرسی تێرور بۆ هەتا هەتا چارەسەر بێت، هەروەها بەردەنگ نابێ ئیدرنە و قەندیل بەڵکوو ئیمراڵێ و دەمپارتی بێت، دواتریش پێداچوونەوەی یاسایی بە دۆسییەی ئوجەلان بە مەبەستی ئازادکردنی بکرێت.

مەبەست لە ئیدرنە سەلاحەددین دەمیرتاش و قەندیل پەکەکەیە. ئەوەی کە دەوڵەت باخچەلی داوای ئەوە دەکات ئەو دووە لە نێو پرۆسەکەدا نەبن سەرنجڕاکێشە کە کەمتر لەلایەن چاودێرانەوە لێکدرایەوە. لەلایەکی دیکە گۆڕانکارییە ناوچەیی و نێوخۆییەکانی تورکیە بە جورێک لەگەڵ ئەو ڕووداوە لەناکاوانەی پرسی کورد لە تورکیە کاریگەرییان هەیە، هەر بۆیە پێویستە شرۆڤەی دۆخەکە بکرێت و دواتر بە دوای وەڵامی ئەو ڕەوتە، چارەسەری یا مەترسیدا بگەڕێین.

دۆخی نێوخۆیی تورکیە

بە گوێرەی یاسای بنەڕەتیی تورکیە ئەردوغان ناتوانێ جارێکی دیکە ببێتەوە سەرۆککۆمار، مەگەر بەو مەرجەی پێشوەختە بەرەو هەڵبژاردن بڕوات و پارڵمان خۆی هەڵبوەشێنێتەوە، ئەوەش وای‌کردوە ئەردوغان بە دوای گۆڕینی یاسای بنەڕەتیدا بێت. بەڵام بۆ ئەو مەبەستە پێویستیی بە دەنگی یەکێک لە حیزبەکانی ئۆپۆزیسیۆنە، چونکە ناتوانێ بەبێ دەنگی ئۆپۆزیسیۆن ئەو کارە بکات. بۆیە دەنگەکانی دەمپارتی دەتوانێ لەو بوارەدا زۆر گرینگ بێ و ئەوەش بە یەکێک لە هۆکارەکانی ئەو کرانەوەیە دەزاندرێت.

دۆخی ئابووریی تورکیە بەرەو خراپیی زیاتر دەڕوات و هەڵاوسان لە زیادبوون و بەهای لیرەی تورکی لە دابەزین‌دایە. هۆکاری ئەو قەیرانە ئابووریە دەگەڕێتەوە بۆ ستراتیژیی هەڵەی ئەردوغان بۆ ئابووری کە دەیهەویست ڕێژەی قازانجی بانکی بەگوێرەی ئایین نەهێڵێ. تەنانەت بە هێنانی محەمەد شیمشەک وەک وەزیری ئابووری کە پێشتر ببووە هۆی پێشخستنی ئابووریی تورکیە لە نێوان ساڵەکانی ٢٠٠٥–٢٠١٠ نەکرا چارەسەرییەکی ئەوتو بدۆزرێتەوە و ڕۆژبەڕۆژماڵیاتی زیاتر لەسەر خەڵک زیاد کرا. قەیرانی ئابووری ڕێژەی دەنگەکانی ئەردوغانی کەم کردۆتەوە بە جورێک ئێستا بەگوێرەی زۆربەی ڕاپرسییەکان ئیتر حیزبی ئەردوغان یەکەم نییە و ئەوەش وایکردوە بێتوو ئەردوغان کاندیدیش بێت، ناتوانێ هەڵبژاردن بەئاسانی بباتەوە.

لەنێو حیزبی کۆماریی خەڵک چەند ڕەکەبەری سەرەکی بۆ ئەردوغان پەیدا بوون کە لە هەڵبژاردنەکانی شارەوانیەکانی ئەنکەرە و ئیستانبول بۆ جاری دووەم بردیانەوە و لە ڕاپرسیەکانیشدا لەپێشەوەی ئەردوغانن. کەماڵ کلیچدارئوغلو، ڕکەبەری پێشووی ئەردوغان کە بۆ زیاتر لە دە جار شکستی خواردبوو، کەسانی وەک ئەکرەم ئیمامئوغلو، شارەداری ئیستانبوول کە بەگوێڕەی ڕاپرسییەکان دەتوانێ بەئاسانی ئەردوغان شکست بدات و سەرکەوتنی گەورەی لە ئیستانبول بە دەستهێنابوو. مەترسیی ئەکرەم ئیمامئوغلو بە ڕادەیەکە کە ئەردوغان بە دوای چەسپاندنی سزای قەدەغەکردنی سیاسەتە بە سەر ئەو بە هۆی ئەوەی چەند ساڵ پێش ئێستا وشەی ئەحمەقی بۆ هەندێک بەکار هێناوە.

لەلایەکی دیکە بەشێک لە چاودێرانی سیاسی ئەو ڕەوتە گرێ دەدەن بە مردنی فەتحوڵڵا گولەن، چونکە کاتێک عەبدوڵڵا ئوجەلان بە هاوکاریی سی ئای ئەی لە کنیا گیرا و تەسلیمی تورکیە کرا، فەتحوڵا گولەنیش تورکیەی بە مەبەستی ئەمریکا بەجێ هێشت. دەگوترێ ئێستا کە گولەن مردوە پێویستە ئوجەلانیش ئازاد بکرێت، چونکە ئەو دو ڕووداوە هەر وا بەئاسانی و بەڕێکەوت نەبووە.

بارودۆخی ناوچە

لەلایەکی دیکە هێرشی ٧ی ئۆکتۆبری حەماس بۆ سەر ئیسرائیل و هەوڵی جیددیی ئیسرائیل بۆ نەهێشتنی کاریگەریی ئێران لەسەر ناوچەکە بە یەکێک لە هۆکارە سەرەکییەکانی ئەو ڕۆژەڤە لە تورکیە دەزانرێت. ئۆپۆزیسیۆنی تورکیە کە لە حەماس نزیکە و بە جورێک تێڕوانینی ئیسلامی سیاسیی بۆ ناوچە هەیە، و لە نیزیکەوە چاودێریی دۆخەکە دەکات، هەستی بە مەترسەیەکە کردوە و دەیهەوێ خۆی لەو مەترسییە ڕزگار بکات. ڕزگاربوون لەو مەترسییەش لە چارەسەری پرسی کورد و بەهێزبوون لە نێوخۆدا شک دەبات.

هاکان فیدان، وەزیری دەروە و بەرپرسی پێشووی میت لە چاوپێکەوتنێکی تەلەفزیونی حەوتوویەک پێش ئێستا، لە وەڵامی پرسیاری ئەوەی دوای هێرشی ٧ی ئۆکتوبر ئێوە لەگەڵ نەسروڵڵا دیدارتان هەبوو، ئەو دیدارە چۆن بوو و ئێوە چیتان گووت، لە وەڵامدا گوتی ناکرێ باسی هەموو شتێک بکەین بەڵام شتێکی درکاند کە چاودێرانی سیاسی کەمتر بەلایدا چوون. ئەویش ئەوە بوو ئێمە بە نەسروڵڵامان گوت نابێ شەڕەکە بۆ ناوچە بگوازرێتەوە هاوکات ناشبێ بهێڵین هەموو فۆکسی ئیسرائیل لەسەر غەزە بێ. ئەوە بەو مانایە دێت ئێوەش ناوە بە ناوە هێرش بکەنە سەر ئیسرائیل. ئەوەی لە ساڵی ڕابردوو دیتمان هەر ئەو هێرشە ناوە بە ناوەکانی حیزبوڵڵا بۆ سەر ئیسرائیل بو وکە ئێستا نە نەسروڵڵا ماوە و نە حیزبوڵڵا ئەم هێزەی جارانە. ئێستا ئەو پرسیارە دێتە ئاراوە کە ئایا تورکیە بۆ نەهێشتنی کاریگەریی ئێران لە ناوچە وەها تەوسییەیەکی بە حیزبوڵڵا کردوە هەتا تووشی شەڕێکی وا بن؟

هاوکات دەکرێ یەکێکی دیکە لە هۆکارەکانی ئەو کرانەوەیە ئەوە بێ تورکیە ئەگەری ڕووخانی کۆماری ئیسلامیی پێشبینی کردوە و، بە ڕووخانی کۆماری ئیسلامی پرسی کورد لەو وڵاتە دێتەوە ئارا و بەو شێوەیە هەر لە ئێستاوە پەکەکەو لقەکانی کە لە ناوچەدا لەژێر کاریگەریی ئێران‌دان بەرەو لای خۆی ڕادەکێشێ بۆ ئەوەی وێڕای کەمکردنەوەی مەترسییەکانی نێوخۆی، هێزەکانی دیکەی پەکەکەش لە پارچەکانی دیکەدا بە کار بهێنێ.

سەرەڕای هەمووی ئەوانە ئەوەی بە ناوی نەزمی نوێ و گۆڕینی نەخشەکان هاتۆتەوە بەر باس، بێگومان لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست کاریگەری لە سەر پرسی کورد ئەویش لە دڵی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست دادەنێت، هەر بۆیە نەبوونی پرسی کورد بۆ ئەو وڵاتانەی ئەو پرسە چارەسەر دەکەن وەک خاڵێکی بەهێز دەبیندرێ. بەڵام ئایا تورکیە درکی بەو بابەتە کردوە کە ڕەوتی چارەسەری هێنایەتە ئاراوە یا نا، بابەتێکی دیکەیە.

چارەسەر یا مەترسی!

هاتنە بەر باسی پرسی کورد و بوون بە ڕۆژەڤی وڵاتانی داگیرکەر بابەتێکی ئەرێنییە جا بە هەر هۆکارێک بێت. هەر وەک ئاڵتان تان، پارڵمانتاری پێشووی کوردی تورکیەش لەو باوەڕەدایە نابێ هەنگاوێکی وەها ڕەت بکرێتەوە، بەڵکوو دەبێ پێشوازی لێ‌بکرێت. بەڵام بەو شێوە باسکردنی کە نە نەخشە ڕێگایەکە دیارە و نە هۆکارەکانی دەزانین، بە خاڵی نەرێنی دەزانرێ. چونکە چۆن بڕوا بەوانە بکرێ هەتا دوێنێ هەرچی گوشار هەبووە بە سەر کورد هێناویانە و، پێویستە ئەگەر ویستی دەوڵەتی تورکیە چارەسەرییە ڕوون و ئاشکرا باس لە بابەتەکە بکات. چونکە دیار نییە ئەگەر دۆخی ناوچەی یا گۆڕانکاریی دیکە هاتنە ئاراوە دەوڵەتی تورکیە وەک پێشوو پەشیمان نابێتەوە، یا ئەو بابەتە تەنیا بۆ جارێکی دیکە هەڵبژاردنی ئەردوغان وەک سەرۆککۆمار کە ئێستا دەنگەکانی کەم بوونەتەوە بەکار دەهێنرێ و دوای بە سەرۆک هەڵبژاردنی جارێکی دیکە ناگەڕێتەوە سەری دۆخی ئێستا!

خاڵێکی دیکەی نەرێنی ئەو باسە دانوستاندن لەگەڵ عەبدوڵڵا ئوجەلان لە زیندان‌دایە، دانوستاندن لەگەڵ کەسێک کە لە زیندان‌دایە دۆخی بەرانبەر لاواز دەکات و داواکاریی نەتەوە بۆ داواکاریی تاکی زیندانیکراو کەم دەکاتەوە. کاتێک دەوڵەتی ئەفریقای باشوور داوای دانوستاندن لەگەڵ ماندێلا دەکات، ئەو دەڵێ پێویستە لەگەڵ کۆنگرەی نیشتمانی دانوستاندن بکرێ؛ چونکە من ئازاد نیم هەتا بتوانم ئازادانە دانوستاندن بکەم. لە دیداری نێوان ئۆزگور ئۆزەل لەگەڵ سەلاحەدین دەمیرتاش بەر لە سەفەرەکەی بۆ دیاربەکر پۆزیسیونێکی وا لەلایەن سەلاحەددین دەمیرتاش ڕاگەیەندراوە و گووتویەتی ئاگاداری هیچ نیم.

هەر وەکوو لە ئێستادا دەبینین دەمپارتی داواکارییەکانی کورد ناخاتە ڕوو کە بزانین کورد چیی دەوێ، تەنیا بابەتێک باس دەکات کرانەوەی دۆخی ئۆجەلانە. بێگومان پەراوێزخستنی ئوجەلان کارێکی دروست نییە، بەڵام پێویستە نوێنەرانی کورد (دەم پارتی) وەک نوێنەری سەرەکی بڕیار بەدەست بن، بۆیە دەڵێم دەمپارتی چونکە کاریگەریی قەندیل و پەکەکە بە سەر دەمپارتی حاشای لێ ناکرێ و ئەو کاریگەرییەش وای کردوە بڵێین دەمپارتی ئەگەر وا نەبا پێویست بوو پەکەکە وەک نوێنەری کورد لە تورکیە بەردەنگ با. هەروەها نابێ سەلاحەددین دەمیرتاش کە جاری پێشوو لەسەر داواکاری قەندیل زیانی بەو پرۆسەیە گەیاند پەراوێز بخرێت، چونکە دەوڵەت باخچەلیش دەیهەوێ ئەو پەراوێز بکەوێت.

ئێستا وێڕای ئەوەی لە سەرەتای ڕەوتێکی دیکەداین و ناتوانین ئاسۆی ڕەوتەکە بەتەواوی دیاری بکەین و پێویستە کورد زۆر وشیارانە لەگەڵ دۆخەکە بجوڵێتەوە. لە هەمان کاتدا پێویستە ئەوەش لەبەرچاو بگرین کە چارەسەری پرسی کورد پێویستە پێشتر لەنێو کورددا دەست پێ‌بکات، واتە کورد دەبێ خاوەن ویستی ڕوون و ڕاستی پرسی کورد بێ و بەئاشکرا باسی بکات و گرنگتر لەوەش بەهێز بێت تا بتوانێ خۆی لە پیلانی دوژمنان بپارێزێ. بۆیە ئەگەر مقەس و قوماش هەر دووک لە دەستی دوژمندا بێ، چارەسەری ڕاستەقینە ئەستەم و دوورەدەستە.

ئازادیی سیاسی
وەک پێشمەرجی بووژانەوە و پەرەپێدانی ئابووری

ناسر سالحیئەسڵ

پاش کشانەوەی ترامپ لە بەرجام، مایک پومپیئو وەزیـــری دەرەوەی ئـەوکـاتـی ئـامـریـکـا لە ٣١ی بـانـەمـەڕی ١٣٩٧ لـە بونیادی هریتج، ١٢ مەرجی وەک، ئاشکر کردنی هەموو چالاکییە ناوکیی و مووشـەکییـەکـان، ئـازادکـردنـی هاووڵاتییانی ئەمریکایی، ڕێزگرتن لە سەروەریی وڵاتانی سووریە، لوبنان، یەمەن و عێراق، و کۆتاییهێنان بە یارمەتیی ماڵی و لوجیستیکی بە گرووپە تیرۆریستییەکانی ڕۆژهـەڵاتـی ناڤین، بۆ نـەگـەڕانـەوە و هەڵگرتنی سزاکانی ئابووریی سـەر ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران دیـاری کـرد. عەلی خامنەیی، ڕێبەری ڕێژیمی ئێران کە پێشتر لە ئەگەری کشانەوەی ئامریکا لـە بـەرجـامدا بانگەشەی سوتاندنی ڕێککەوتننامەکەی دەکـرد، بـەڵام کە هەستی کرد کشانەوی ئامریکا لـە بـەرجـام جیددیە، کەوتە کروزانەوە و نەرمشی قارەمانانە لەگەڵ وڵاتانی ئورووپایی کە ڕێژیمەکەی پابەندی ڕێکەوتننامەی بەرجام دەبێت. بۆیە ڕێژیمی ئێران بە پشتگەرمیی چەند وڵاتی ئورووپایی، وڵامی ١٢ مەرجەکەی ئامریکا نەدایەوە و لە ئاکامدا ترامپ، سەرکۆماری ئەوکاتی ئامریکا ڕۆژی ١٤ی خـەزەڵـوەری ١٣٩٧ی هەتاوی قۆناغی دووهـەمـی سزاکانی سـەر ڕێژیمی ئێرانی ڕاگەیاندەوە.

بەو بڕیارەی ئەمریکا باری ئابووریی ڕێژیمی ئێران بەتەواوی تووشی داڕمان بوو، ئاوسانی ئابووری ڕۆژ لـەدوای ڕۆژ هەڵکشاوە بەهای دراوی میللی بەرامبەر بە دراوە بیانییەکان داڕمـاوە. لە سۆنگەی گەمارۆکان و گەندەڵیی حکوومەتییەوە سفرەی خەڵکی ئێران ڕۆژ بە ڕۆژ بچووک و بچووکتر بۆتەوە و دەبینین کە ناتەرازی لە کەرتی وزە، ناتەرازی لە هەناردە و هاوردەکردن، ناتەرازی لە سەرچاوەی داهات و هەزینەکانی دەوڵـەت و کورتهێنانی بودجە، لە ناواقیعیبوون و ناشەفافبوونی لایەحەی بـودجـەی جەنگی ١٤٠٤ دەوڵـەتـی پزشکیان ڕەنگیان داوەتەوە.

تیمی ئـابـووریـی مـەسـعـوود پزشکیان نایشارێتەوە بەبێ چارەسەرکردنی گەمارۆکانی نیزامی بانکی و ماڵی، گەیشتن بە بووژانەوەی ٨ لەسەدیی هەڵدانی ئابووری لە بەرنامەی حـەوتـەمـی پـەرەپـێـدانـدا مـەحـاڵـە و توانـای چارەسەرکردنی کێشە وگرفتەکانی ئابووریی قەیراناوی وڵاتیان نییە. هەر بە وتەی خودی پزشکیان گەیشتن بە بووژانەوەی ٨ لە سەدیی بـەرنـامـەی حـەوتـەم پەرەپێدانی ئابووریی پێویستی بە ٢٠٠ تا ٢٥٠ میلیارد دۆلار هەیە کە لە بەردەستیاندا نییە و هەروەها دابینکردنی ئەو سەرمایەیە پێویستیی بە وەبەرهێنانی دەرەکی و نێوخۆیی هەیە و ئـەوەش بـەر لە هەموو شتێک دەستەبەری ئەمنییەتی وەبەرهێنانی دەوێت؛ بەڵام هێچ وڵاتیک و کومپانیایەک ئامادە نییە لە وڵاتی بەڵالێدراو و قەیراناویی ئێراندا وەبەرهێنان بکات. بەپێی ڕاپورتی سەندووقی نێونەتەوەیی دراو ئاستی هەڵدانی ئابووریی ئێران ساڵ بە ساڵ لە دابەزیندایە و تەنانەت لـە ئـەگـەری هەڵگرتنی گەمارۆکانی وڵاتانی ڕۆژئاواییشدا، بەبێ کرانەوەی فەزای سیاسی، ئازادیی حیزب و ڕێکخراوەی سیاسی، چاپەمەنی ئازاد و ئەمنییەتی وەبەرهێنانی دەرەکی لە نێوخۆی وڵاتـی ئێراندا، بـووژانـەوە و پەرەپێدانی ئابووریی مەحاڵە.

بەدەر لە کاریگەریی گەمارۆکان کەرتی ئابووریی ئێران بـە هـۆی مایەپوچیی کارگا و کارخانەکان، ئـابـووریـی ڕانـتـی، بـاڵادەسـتـیی بۆنگاکانی سپای پاسداران لە ئابووری ئێران، چوونەدەرێی سەرمایە و نـەبـوونـی ئەمنییەتی وەبـەرهـێـنـان بۆ کۆمپانیا زەبەلاحە بیانییەکان و زۆر فاکتەری دیکە تووشی تێکقرمان و داڕووخان بووە. بازاری بۆرسەی تاران هەور لەو مانگەدا ئوفتی ٣ هەزاری واحیدی هەبووە و نیشاندەرەکانی بـازاری بورسەی تـاران ڕۆژ بە ڕۆژ لە دابەزیندان. بەپێی داننانی وەزیری دارایی دەوڵەتی پزشکیان بودجەی ئەمساڵ کورتیهێنانی ٨٥٠ هەزار میلیارد تمەنیی هەیە. کارناسانی ئابووری تاوانی ئەم کورتیهێنانە دەخەنە ئەستۆی دامودەزگا نیزامی و ئەمنییەتییەکانی ژێرباڵی بەیتی ڕێبەری، چونکە بونیادەکانی وەک قەرارگای خاتمولئەنبیا، بونیادی موستەزعەفان، ستادی ئیجرایی ئیمام و بنیادی قودسی ڕەزەوی کە کۆنترۆڵی سەتا ٦٠ی ئابووریی ئێران دەکـەن، هیچ ماڵیاتێک بە دەوڵەت نادەن. ئەوە لە کاتێکدایە ساڵ بە ساڵ ماڵیاتی زیاتر لە سەر کەرتی تایبەت و بازار زیاد دەکرێ، وەک لە بودجەی ساڵی ١٤٠٤ی دەوڵەتی پزشکیانیشدا هاتوە، سەرچاوە و داهاتی باج ٣٩ لە سەد بە نیسبەت ساڵی ڕابردوو بەرز کراوەتەوە. تازەترین ڕاپۆرتی بانکی ناوەندی ڕێژیمیش دەریدەخات لە ٩ مانگی یەکەمی ساڵی ١٤٠٣ی هەتاویدا زیاتر لە ٢٠ میلیارد دۆلار سەرمایە لە وڵات دەرچـووە کە بۆتە هـۆی زۆر بوونی هـاوردە و کەمیی هەناردەکردن. سەرۆکی ڕێکخراوی گەشەپێدانی بازرگانیی ئێرانیش باس لەوە دەکات لە نیوەی یەکەمی ساڵی ١٤٠٣دا کورتیهێنانی بازرگانیی دەرەکیی غەیرە نەوتی ئێران گەیشتووەتە ٧ میلیارد دۆلار. جیاوازیی بەرچاوی نێوان هەناردە و هـاوردەکـردنـی غەیرەنەوتیی ئێران (ناتەرازیی بازرگانی) و دەستەوداوێنبوونی دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامیی ئێران بۆ زیادکردنی ئاماری هەناردەکردنی نەوت، گاز، کارەبا و خزمەتگوزارییە تەکنیکی و ئەندازیارییەکان لە ئاماری گومرگیدا، لە حاڵێکدایە ڕاپۆرتەکانی شیرکەتی شوێنهەڵگری نەوتهەڵگرەکان ئـامـاژە بـەوە دەکـەن هـەنـاردەی ڕۆژانـەی نەوتی ئێران لە دوو مانگی ڕابـردوودا ٤٠٠ هـەزار بەرمیل لە ڕۆژێکدا لە او مانگەکانی پێشوو کەمتر بـووە. بەرزبوونـەوەی نرخی دۆلار بە شێوەیەکی بەرچاو بۆ یەک دۆلار لە نێوان ٦٥ بۆ ٦٩ هـەزار تمەن لە هەڵکشان و داکشاندایە و ئـەم بـەرزبـوونـەوەی نرخی دۆلار و زێڕ زەنگی شەپۆلێکی نوێی هەڵاوسان و بەرزبوونەوەی نرخی کاڵا و پێویستییە سەرەتاییەکانی خەڵکی لێ داوە کە ڕاستەوخۆ کاریگەریی لەسەر بژێویی ژیانی خەڵک دەبێ. سەرباقی ئەوە هەواڵی ئەگەری بەرزبوونەوەی نرخی بەنزین لە لایەحەی بودجەی ١٤٠٤ بۆ لیتری ٨ هەزار تمەنیش نیگەرانییەکانی خەڵکی زیاتر کردوە و ئەم بڕیارە دەتوانێت ڕاستەوخۆ هەڵاوسان زیاتر بکات.

دۆخی شپرێوی ئابووریی ئێران پێ لەسەر ئەو ڕاستییە دادەگرێتەوە کە بەبێ کرانەوەی ئازادییە سیاسی و ئابوورییەکان بـەسـەر کۆنترۆڵکردنی هەڵاوساندا سەربکەویت و ئەوەش لە سیستەمێکی داخراو و دیکتاتوریی وەک کۆماری ئیسلامیدا مەحاڵە
مەسعوود پزشکیان لە وەها بارودۆخێکدا ئیستا کە سەرکۆماری ڕێژیمە، بە پێچەوانەی بانگەشەکانی پێش هەڵبژاردن کە دەیگوت "نابێ درۆ لەگەڵ خەڵک بکەین" ڕایگەیاندوە کە گەمارۆکانی ئامریکا و ئورووپا کاریگەرییەکی ئەوتۆی لەسەر دۆخی ئابووریی ئێران نییە، بەڵکوو تەنیا گوشار بۆ سەر خەڵکی ئەم وڵاتەیە. پزشکیان بە ناوهێنان لە خەڵکی ئێران، دیسان هەوڵی داوە، نابەرپرسایەتی و سیاسەتی سـەرەڕۆیـانـەی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی و شەخسی خامنەیی کە بۆتە هـۆی ئـەو دۆخـە، پـەردەپـۆش بکات. ئیدیعاکانی پزشکیان لە کاتێکدایە کە هـەر لە ماوەیەدا، جەواد زەریـف، جێگری ناوەندی ئیستراتیژی سەرکۆماری، باسی لە قووڵبوونەوەی قەیرانەکانی نێوخۆ لەسۆنگەی گەمارۆکانی ئامریکا و ئورووپا کردوە. سەرەڕای ئەو هەموو گیروگرفتە و ئابووریی تێکتەپیوی وڵات کەچی پزشکیان لە بودجەی ساڵی ١٤٠٤دا سەتا ٥٧ی داهاتی نەوت و گازی و بەرهەمە نەوتییەکان لە بودجەی بۆ هێزە نیزامی و ئەمنییەتییەکان و گەلاڵەی تایبەت تەرخان کرد!

لـە وەهـا بـارودۆخـێـکـدا مـەسـعـوود پزشکیان بۆ شاردنەوە و لاوازیی مودیرییەتی کەلانی ئابووریی_ سیاسی ڕێژیمەکەی، بە بـەردەوام چەواشەکاری دەکا و بە ڕای گشتی ڕادەگەیەنێت کە دەستێکی دەرەکیی ڕۆژئاوایی لە پشت گرفت و کێشەکانی لاوازیی ئابووریی و وەبەرهێنانی ئابوورییە و ڕووی قیبلەی لە ڕوسیە، چین و گرووپی "بریکس" کـردوە. ئـەوە لە کاتیکدایە کە بەرپرسانی باڵای دەوڵەتی ئامریکا چەندین جار بە پێچەوانەی قسەی بەرپرسانی باڵای ڕێژیم، ڕایانگەیاندوە کە مەبەست لە گەمارۆکان، گوشار خستنەسەر گەلانی ئێران نییە، بەڵکوو ناچارکردنی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی بۆ گۆڕینی ڕەفتاری سیاسیی، دەسپێڕانەگەیشتنی بە چەکی ناوەکی، وازهێنان لە سیاسەتی دەستێوەردان و پەرەدان بە تیرۆریزم، نائەمنکردن و ئاژاوەنانەوە لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناڤینە. هەڵبەت کارناسانی سیاسی نایشارنەوە لە ئامانجی سەرەکیی ئامریکا لە گەمارۆ خستنەسەر کۆماری ئیسلامی داخستنی دەرگاکانی دەستپێڕاگەیشتنی ڕێژیمی ئێران بە سەرچاوەکانی دراو و زێڕە هەتا بەو هۆیەوە دراوی ئێران پشتیوانەی خۆی لە دەست بدات و ڕێژیم نەتوانێ درێژە بە تەڕاتێنەکانی خۆی لە ناوچە بدات و بۆ دابینکردنی ئیمکاناتی ماڵی بۆ گرووپە نیابەتییەکانی لە ناوچە و جیهان تووشی چەرمەسەری ببێت.

بەکورتی بە قسەکانی مەسعوود پزشکیان لە مەجلیس، ڕەدیفی بودجەی ١٤٠٤ و دۆخی سیاسی و ئابووریی وڵات دەردەکەوێ ئاسۆیەکی ڕوون بۆ باشتربوونی ژیان و بژیوی خەڵک دوورەدستە. بۆیە چاوەڕوان دەکرێ بە تێکەڵبوونی چینی هەژار و برسی بە نارەزایەتییەکانی مووچـەتـەوەر لـەگـەڵ نارەزایەتییە مـافـتـەوەرەکـان، گـۆڕانـکـاری بـەریـن لـە بـزافـی کۆمـەڵایـەتـی و بزافە سیاسییەکان لە قازانج و بـەرژەوەنـدی گەلانی ئێران ڕوو بدات. لە کاتێکدا پزشکیان بودجەی ساڵی ١٤٠٤ی بەپێی دۆخی شەڕ دارشتووە، لە کاتێکدا خامنەیی ئێران بەرەو شەڕێک دەبا کە شەڕی خاک و بەرژەوەندییەکانی خەڵکی ئێران نییە، لە کاتێکدا کۆی قەیرانە سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتییەکان هەتا بینەقاقای کۆمەڵگەی هاتوون، خەبات بۆ ڕووخاندنی ئەم ڕێژیمە دەبێ لە پێشەوەی هەر ئەرک و بەرپرسایەتییەکدا بێت.

ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی و هاتنەدیی ئێرانێکی ئازاد و دێموکراتیک پێویستیی بە هاتنە مەیدانی تێکڕای گەلانی ئێران بۆ سەر شەقامە. بێگومان بەرینبوونەوەی نارەزایەتییە جەماوەرییەکان و بەرینتر بوونەوە خەباتی شارە کە دەتوانی کاتالیزۆری هەرەسهێنانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران بێ لە داهاتوویێکی نزیکدا.

ڕۆژانی پەژیوانی

لە هێرشی تۆڵەئەستێنانەدا ئیسرائیل چەند ئامانج لە سەرانسەری ئێراندا دەپێکێ

یوناه جەرێمی باب و کۆرین باوم
و لە ئینگلیزییەوە: کەماڵ حەسەنپوور

لە ئۆپەراسیۆنیکی تۆڵەئەستێنانەدا، سەرلەبەیانیی ڕۆژی شەممە ٢٦ی ئۆکتۆبەر هێزی ئاسمانیی ئیسرائیل هێرشی کردە سەر نزیکەی ٢٠ ئامانجی سەربازی لە ئێران. بەگوێرەی زانیاریی وەدەستهاتوو لە لایەن ئورشەلیم پۆستەوە، هێرشەکان جەختیان لەسەر بێ تواناکردنی بەرگریی ئاسمانیی ئێران و پەک خستنی توانایی درێژخایەن بۆ گەشە پێدان بە هاژەکی بالیستیک بوو.

هیچ نیشانەیەک لە لێدانی جبەخانەی هەنووکەیی هاژەکی بالیستیکی ئێران لە هێرشی هێزی بەرگریی ئیسرائیل کە بە زیاتر لە ١٠٠ فڕۆکە و درۆن بەڕێوە چوو لەبەردەستدا نییە، چونکە لێدانێکی ئەوتۆ هێرش بۆ سەر بنکەکانی ژێر زەوی دەخوازێ. ئۆپەراسیۆنی "ڕۆژانی پەژیوانی" کاتژمێر ٥:٤٥ی سەر لەبەیانی، بەر لە تاوهەڵات لە تاران ڕاگەیەنرا. ئاکسیۆس و نیویۆرک تایمزیش ڕایانگەیاند کە بنکەکانی بەرهەمهێنانی درۆنـی ئێران بە ئامانج گیراون، بەڵام ئورشەلیم پۆست پێی زانیوە کە بە بەراورد لەگەڵ توانایی بەرهەمهێنانی هاژەک، جەختی کەمتر لەسەر ئەو بەشە کراوە.

ئێران بە ئاژانسی فرانس پرێسی ڕاگەیاند کە هیچ ڕاپۆرتێکی لەمەڕ بریندارانی ئەو هیرشانە پێ نەگەیشتوە. ئورشەلیم پۆست بۆی دەرکـەوتـووە کە ئامانجی سەرەکی ئۆپەراسیۆنەکە لاواز کردنی حەزی تاران بۆ کەڵکوەرگرتنی زیاتر لە هاژەکی بالیستیک بووە و ، ئاشکرا بووەکە زیاتر لە چەند مانگ پێویستە تا [ئێران] ئاستی بەرهەمهێنانی داهاتووی هاژەکی بالیستیک بگەڕێنێتەوە دۆخی پێشوو.

هێزی بەرگریی ئیسرائیل گوتی دوای دوو هێرشی ئێران بۆ سەر ئیسرائیل: یەکیان لە ئاپریل و ئەوی دیکەیان لە ١ی ئۆکتۆبەر، هێرشی تۆڵەئەستێنانە بۆ سەر ئێران کۆتایی هاتوە. هێزی بەرگریی ڕایگەیاند، هەموو ئامانجەکانی هێرشەکە دەستەبەر کراون و سەرجەم فڕۆکەکان بە ساغی گەڕاونەتەوە ماڵەوە. لە هێرشەکە بۆ سەر ئێران، هێزی ئاسمانیی ئیسرائیل بنکەکانی بەرهەمهێنانی ئەو هاژەکانەی بە ئامانج گرت کە ئێران لە ماوەی چەند مانگی ڕابردوودا ئاراستەی ئیسرائیلی کردبوون.

ئۆپەراسیۆنی هاوتەریب

هاوکات، هێزی بەرگریی ئیسرائیل هێرشی کردە سەر هاژەکی زەوی بۆ ئاسمان کە بە مەبەستی سنووردار کردنی دەستئاوڵایی ئیسرائیل بۆ بەڕێوەبردنی ئۆپەراسیۆن لە ئێران دامەزرابوون.

هێزی بەرگریی ئیسرائیل گوتی، "بێتوو ڕێژیمی ئێران درێژە بە هێرشەکانی دژی وڵاتی ئیسرائیل و شارۆمەندانی سیڤیلی بدا، ئیسرائیل بە مافی خۆی دەزانێ بەرگریی لە شارۆمەندانی بکات."

وەزیری بەرگریی یوئاڤ گالانت لە پێگەیەکی ئەمینەوە لە بنکەی سەرەکی هێزی بەرگریی ئیسرائیل لە تەل ئاڤیڤەوە، فەرمەندەیی هێرشەکەی بەڕێوە برد. وتەبێژ، دانیەل هەگاری گوتی، "ئەوە وەڵامێک بە هێرشە بەردەوامەکانی ڕێژیمی ئێران بۆ سەر وڵاتی ئیسرائیل بوو."

ماوەیەک دواتر ئەو بەیانییە، شەپۆلی دووهەمی هێرشی ئاسمانیی دوای بیسترانی دەنگی تەقینەوە لە شیراز بەڕێوە چوو. تەنیا ئاڵوگۆڕێکی بچووک لە فەرمانی فەرماندەیی بەرەی ماڵەوە بۆ بەرەی باکوور ڕاگەیەنرا و هیچ بڕیارێک بۆ ناوەند و باشووری وڵات نەدرا. زیاتر لە ١٠٠ فڕۆکە لە هێرشە ٢٠٠٠ کیلۆمیترییەکەدا، لە ناویاندا بە فڕۆکەی ئێف ٣٥ بەشدار بوون.

وڵاتە یەکگرتووەکان پێشوەختە لە هێرشی ئیسرائیل بۆ سەر ئامانجەکان لە نێوخۆی ئێران ئاگادار کرابووەوە بەڵام ئەوان لە ئۆپەراسیۆنەکەدا بەشدار نەبوو.

شان ساڤێت، وتەبێژی ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی لە واشینگتۆن گوتی، "ئێمە دەزانین ئیسرائیل وەک بەرگریی لە خۆ و لە وەڵامی هێرشی هاژەکی بالیستیکی ئێران دژی ئیسرائیل لە ١ی ئۆکتۆبەر، هێرشی کردووەتە سەر ئامانجەکانی سەربازیی لە ئێران. بۆ زانیاریی زیاتر لەمەڕ ئۆپەراسیۆنەکەیان، ئێمە داواتان لێ دەکەین پەیوەندیی بە دەوڵەتی ئیسرائیلەوە بگرن."

بە ئامانج گرتنی پێگەی سەربازی

بە گوێرەی میدیای ئێرانی، ژمارەیەک لە هێرشەکان پێگە سەربازییەکانی تاران لە سەرانسەری باشوور و باشووری خۆرئاوای تارانیان کردنە ئامانج.

کەرەج، یەکێک لەو شارانەی دەنگی تەقینەوەی لێ بیستران، یەکێک لە بنکە ناوکییەکانی ئێرانی لێیە و لە هێرشێکی فڕۆکەی بێفڕۆکەوان لە جوونی ٢٠٢١، بەشێکی زۆری وێران کرابوو کە ئەوکاتی ئێران گوتی کاری موساد بووە.

هەروەها ڕاپۆرتی تەقینەوە لە فڕۆکەخانەی نێونەتەوەیی ئیمام خومەینی لە پێتەختی ئێران گەیشت. وەزارەتی کاروباری دەرەوەی ئێران لەپێشدا حاشای لە هێرشەکان کرد بەڵام دواتر لەبەر هێرشی ئیسرائیل بۆ سەر پێگەکانی سەربازیی، هێرشی کردە سەر ئیسرائیل و هیچ وردەکارییەکی لەمەڕ ئەگەری وەڵام دانەوەی تاران بڵاو نەکردەوە.

ئیسرائیل هەروەها هێرشی کردە سەر چەند ئامانج لە سووریە، کە هێزی سەربازیی سووریە پشتڕاستی کردەوە و گوتی هێزی بەرگریی ئیسرائیل هێرشی کردووەتە سەر چەند پێگەیەک لە ناوەند و باشووری سووریە.

دەنگی تەقینەوە هەروەها لە عێراق بیستران. لە کاتی ئەو هێرشانە دا هیچ فڕۆکەیەک بە ئاسمانی سووریە و باکووری عێراقدا نەدەفڕین. دوای هێرشەکان ئێران ئاسمانی خۆی [بەرەوڕووی فڕینی فڕۆکان] بەست.

مەیسەم موورادی:

ئیسڕائیل بە پلانی "نەزمی نوێ" دەیەوێ پرۆکسییەکانی ئێران تووشی لاوازی، یان داڕمانی یەکجاری بکات

دیمانە: شەهرام سوبحانی

ئاماژە: ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست دوای هێرشی ٧ی ئۆکتۆبری حەماس بۆ سەر ئیسڕائیل کەوتووەتە قۆناغێکی هەستیار و پڕ گۆڕانگاری، قۆناغێک کە دوورەدیمەنیی هاتنەئارای نەزمێکی نوێی ناوچەیی تێدا بەدی دەکرێ. بەڵام کوردستان و پرسی کورد لەکوێی ئەم نەزمە نوێیەدا جێ دەگرێ. "کوردستان" بۆ شرۆڤە و لێکدانەوەی زیاتری ئەم بابەتە وتووێژێکی لەگەڵ مەیسەم مورادی، شارەزای پێوەندییە نێودەوڵەتییەکان پێکهێناوە.

کاک مەیسەم لە ڕوانگەی ئێوەوە لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا چی ڕوو دەدا و پێتان وایە چ گۆڕانکارییەک لەم ناوچەیەدا خەریکە دێتە دی؟

بۆ وەڵامی ئەم پرسیارە دەبێ بگەڕێینەوە بۆ پێش هێرشی ٧ی ئۆکتۆبری حەماس بۆ سەر ئیسڕائیل. لە ٧٨مین کۆبوونەوەی ڕێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان، لە کاتی وتاردانی خۆیدا، بنیامین نەتانیاهوو وێنەیەکی بەرز کردەوە کە لەسەری نووسرابوو "ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستی نوێ". وێنەکە هەڵگری پەیامێکی زۆر بوو، بەڵام گرنگترینەکەیان ئەوە بوو پلانی ئیسڕائیل بۆ نزیکبوونەوە لە وڵاتانی عەڕەبی و هەروەها پەیوەستبوونی ئیسڕائیل بە یەکێک لە گرنگترین کۆریدۆرە ئابوورییەکانی جیهانی نیشان دەدا. پێش کۆبوونەوەکەی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان، بە سەرپەرشتیاری ئامریکا، پلانی دەستپێکردن و کاراکردنی کۆریدۆرێکی گرنگی ئابووری لە دانیشتنێکی وڵاتانی G20 لە هیندستان خرایە بەردەست. کۆریدۆرەکە ناوەی لێنرا (IMEC)، کۆریدۆرەکە لە هیندستانەوە دەست پێدەکات، دەچێتە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و دوای تێپەڕین بەنێو وڵاتی ئیسڕائیلدا، دەچێتە وڵاتانی ئورووپا. بەڵام ئەوەی ڕوون بوو، ئێران و تورکیە بەشێک نەبوون لەو گۆڕانکارییە گرنگە ئابووریەی دنیا، بۆیە بە قازانجی ئەم دوو وڵاتە نەبوو ئەو کۆریدۆرە کارا بکرێت و هەموو هەوڵی خۆیان لەو ئاراستەیەدا دەدا کە یان ببن بە بەشێک لە کۆریدۆرەکە، یان کاراکردنی کۆریدۆررەکە دوابخەن. بەهەرحاڵ کۆریدۆری (IMEC) هاوشان لەگەڵ پەیمانی ئیبراهیم، دۆخی ئیسڕائیلی بەرەو ئەو ئاراستەیە دەبرد کە قازانجێکی گەورەی ئابووری و سیاسی بەرکەوێت، ڕەنگە ئەو دەستکەوتانە هۆکاری سەرەکی بوون بۆ ئەوەی کە بنیامین نەتانیاهوو باس لە "ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی نوێ" بکات. هێرشی تێرۆریستی حەماس لە ٧ی ئۆکتۆبری ٢٠٢٣، هاوکات دوو ئامانجی پێکا:دواخستنی پرۆسەی ئاساییبوونەوەی پەیوەندییەکانی وڵاتانی عەڕەبی و ئیسڕائیل، هەروەها دواکەوتنی کاراکردنی کۆریدۆرەی هیند-ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست-ئورووپا. لە دوای ئەو هێرشەی حەماس، ئیسڕائیل تێگەیشت کە چیدی بەشێوەی پێشوو، واتە فریزکردنی کێشەکان لە نێوانی خۆی، ئێران و پرۆکسیەکانی، ناتوانێت بەردەوام بێت، بۆیە لە حەوتوویەک دوای هێرشەکەی حەماس، بنیامین نتانیاهوو گوتی: "ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست دەگۆڕین". ئەو گۆڕانکارییانەی دەوڵەتی ئیسڕائیل خۆی بۆ ئامادە کردبوو، لە دوای کوشتنی حەسەن نەسرۆڵڵا، ئاشکرا بوو. ئۆپەراسیۆنی هێرش بۆ سەر بارەگای سەرەکی حیزبۆڵڵای لۆبنان لە ناوچەی زاحیەی بەیروت، کە بووە هۆی کوشتنی حەسەن نەسرۆڵڵا لە ڕێکەوتنی ٢٧ی سێپتەمبر، ناوی لێنرا "نەزمی نوێ". دەستەواژەی نەزمی نوێ یان بەشێوەیەکی گشتی، چەمکی "نەزم" لە سیاسەتی نێودەوڵەتیدا هەڵگری بارێکی زۆری واتاییە، بۆیە کاتێک ئیسڕائیل کوشتنی حەسەن نەسرۆڵڵا وەک دەستپێکی نەزمی نوێ دەناسێنرێت، زەینی شارەزایانی سیاسەتی نێودەوڵەتی ئاڵۆز دەکات و هەرکەس بە شێوەیەکی جیاواز هەوڵ دەدات کە خوێندنەوەیەکی لەسەر ئەو چەمکە و هەڵسوکەوتی دەوڵەتی ئیسڕائیل هەبێت. لە وتارێکدا کە لەژێر ناوی "نەزمی نوێی ئیسڕائیل و ستراتێژیی پشتێنەی بەرگری ئێران" لە ڕێکەوتی ٨ی ئۆکتۆبری ئەمساڵ، لەلایەن ماڵپەڕی "سەکۆ" بڵاوم کردەوە، باسم لە گۆڕانکاریگەلێک کردوە کە دەتوانێت دۆخی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بە تەواوی بگۆڕێت، گۆڕانکاریگەلێک کە ئامانجی لێدان لە پرۆکسییەکانی ئێران و هەروەها پاشەکشەپێکردنی ئێرانە لە جۆری سیاستەکردنی خۆی لە ناوچەکە. بێگومان لێدان و لاوازکردنی پرۆکسیەکانی ئێران، بۆ ئیسڕائیل و هاوپەیمانەکانی کاری ئاسان نییە و لە فەترەیەکی زەمانی کورتدا جێبەجێ ناکرێت و خێرا نابێت، لەبەر ئەوەی کە بەربەستگەلێکی گەورە لە پێش بەرەوپێشچوونی پلانەکانی ئیسڕائیل دا هەیە

نەیارانی ئەم پڕۆسەیە کێن و بە چ شێوەیەک دەتوانن پڕۆسەیە بەدوا بخەن؟

ئێران، چین و ڕووسیە دەتوانن ڕۆڵی گرنگ بگێڕن بۆ ئەوەی کەوتنی دۆمینەیی پرۆکسیەکانی ئێران، پێشی پێ بگیردرێت و جێگیربوونی نەزمی نوێی ئیسڕائیل بۆ ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست مسۆگەر نەبێت. بۆیە ئەمن من باوەڕم وایە دەبێت زۆر بە هەستیارییەوە چاو لە گۆڕانکارییەکان بکەین و پەلەی زۆرمان نەبێت.

بۆچی تا ئێستا هەستمان بەو گۆڕانکارییە گەورە نەکردوە؟

ئەم گۆڕانکارییانە دەبێت لە سێ بەش یان سێ ناوچە و سێ قۆناغدا هەڵبسەنگێندرێت:

قۆناغی یەکەم: بەریەککەوتنی لۆکاڵ لە نێوان ئیسڕائیل و حەماس، حیزبۆڵڵا، حووسیەکان و گرووپەکانی عێراق.

قۆناغی دووهەم: بەریەککەوتنی ناوچەیی، واتە نێوان ئیسڕائیل و ئێران.

قۆناغی سێهەم: بەریەککەوتنی جیهانی، واتە بەریەککەوتنەکانی ئامریکا و چین و ڕووسیە، بۆ نموونە لە ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەیەکگرتووەکان. لە کۆبەندی ئەم پرسیارەدا و بە پشتبەستن بەو بابەتانەی سەرەوە کە باسم کرد، من پێموایە کە ئەو هێرشەی حەماس لە ٧ی ئۆکتۆبری ٢٠٢٣، دەتوانین وەک سەرەتای گۆڕانکاریگەلێکی بنەڕەتی بۆ ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بناسێنین.

ئاستی بەرزبوونەوەی بەریەککەوتنەکان چۆن دەبێت؟

ئاستی بەرزبوونەوەی بەریەککەوتنەکان بەو شێوە دەبینم کە پێوەندیەکی ڕاستەوخۆ لە نێوان هەر سێ قۆناغەکەدا کە لە سەرەوە باسم کردووە هەیە. بۆ نموونە کاتێک ئاستی بەریەککەوتنەکان لە قۆناغی یەکەم واتە لۆکاڵ دەچێتە سەرەوە، کاریگەری ڕاستەوخۆی لەسەر قۆناغی دووهەم واتە ناوچەیی دەبێت، کاتێکیش لە قۆناغی دووهەم ئاستی بەریەککەوتنەکان دەچێتە سەرەوە، کاریگەریی ڕاستەوخۆی لەسەر بەریەککەوتنەکان لە قۆناغی سێهەم واتە جیهانی هەیە. کە واتە پێوەندیەکی ڕاستەوخۆ لە نێوان هەر سێ قۆناغەکەدا هەیە و هەر گۆڕانکارییەکی بچووک لە قۆناغی یەکەمدا دەتوانێت ئاستی بەریەککەوتنەکان لە قۆناغی دووهەم و سێهەم بباتە سەرەوە. لە چوونەسەرەوەی ئەم بەریەککەوتنانەدایە کە ئەگەری ئەوە دەچێتە سەرەوە کە ئاراستەی شەڕەکە بگۆڕدرێت و بەرە شوێنێک بچێت کە تەنانەت ڕەنگە ئەستەم بێت لە ئێستادا باسی بکرێت. بەڵام ئەوەی کە ڕوونە؛ ئیسڕائیل بە پلانی نەزمی نوێ بۆ ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، بە هەموو هێزی خۆیەوە دەچێتە پێشەوە و دەیەوێت پرۆکسییەکانی ئێران تووشی لاوازی، یان داڕمانی یەکجاری بکات.

ئیسڕائیل وڵامی هێرشەکەی ئێرانی بە هێرش بۆ سەر چەند پێگەیەکی سەربازی دایەوە. هێرشێک کە کەمتر بووە لەو چاوەڕوانییەی لە ئیسڕائیل دەکرا. ئایا ئەمە ڕێککەوتنی لەسەر نەکرابوو و ئەمە بە نێوبژیوانی ئامریکا هەوڵدان نەبوو بۆ پێشگرتن بە قوڵبوونەوەی شەڕەکە؟

لە ڕاستیدا من پێموانییە هێرشی ئیسڕائیل بۆ سەر ئێران، هێرشێکی ئاستخوار بووبێت. ئیسڕائیل بۆ ئەم هێرشە چەند ئامانجی لە بەردەستدا بوو، لەوانە: پێگە ئەتۆمییەکان، پێگە نەوتی و گازییەکان، پێگەی وزەی شارەکان (بەرق/کارەبا) و هەروەها پێگە سەربازییەکانی ئێران، بەڵام ئەوەی دواجار ئیسڕائیل لەسەری ساغ بوویەوە، لێدان لە پێگەی سەربازیی ئێران بوو. پێموایە ئێمە دەبێت لەچوارچێوەی هێرش بۆ سەر پێگە سەربازییەکانی ئێران، خوێندنەوەمان هەبێت بۆ قەبارەی هێرشەکە. ئیسڕائیل لە ئێستادا لە دوو بەرەی شەڕی ڕاستەوخۆ (لۆبنان وغەززە) و هەروەها هێزی خۆی بردۆتە قووڵایی خاکی سووریە وهاوکات بە لێدان لە حووسیەکانی یەمەن، پارێزگاری لە خۆی دەکات. هەموو ئەم لایەنانەی سەرەوە کە ئیسڕائیل لەگەڵیاندا لەشەڕدایە، ئەکتەری نا-دەوڵەتین، بۆیە دەستی ئیسڕائیل بۆ زۆر بابەت کراوەترە، بەڵام کاتێک کە بابەتەکە دێتە سەر ئێران، ئەوکات باس لە ئەکتەرێکی دەوڵەتی لە سیستمی نێودەوڵەتیدا دەکەین، بۆیە بۆ ئیسڕائیل تاکتیکی هێرش بۆ سەر ئێران زۆر جیاوازترە بە بەراوەرد لەگەڵ ئەکتەرە نا-دەوڵەتیەکاندا. هاوکات کە ئیسڕائیل وەڵامی ئێران دەداتەوە، ئاگاداری ئەو خاڵەیە کە سەربازەکانی لە دوو بەرەی شەڕی ڕاستەوخۆدا لە شەڕدان و هەروەها ئێران و پرۆکسییەکانی پلانی ئەوەیانە هەیە شەڕەکە بکەنە شەڕێکی پڕووکهێنەر بۆ ئیسڕائیل و تێچووی زۆر بۆ ئیسڕائیل دروست بکەن. بۆیە ئیسڕائیل ناچارە زۆر بە وردی و لە سەرخۆ هەنگاوەکانی هەڵبنێت و نەکەوێتە ئەو داوانەی کە ئێران و پرۆکسیەکانی بۆیان داناوە. سەبارەت بەوەی کە ئایا جۆرێک ڕێککەوتن لە نێوانی ئیسڕائیل و ئێراندا کرابێت، دەتوانم بڵێم کە من باوەڕم وایە هیچکەس ناتوانێت ئارگیۆمێتێکی بەهێز بۆ ئەو باسە بێنێتەوە و باس لەوە بکات ڕێککەوتن لە نێوانی ئەو دوو دەوڵەتەدا هەیە، ئەمە لەکاتێکدایە ئیسڕائیل بە زیاتر لە ٢٠٠ مووشەکی باڵستیکی و درۆن، دووجار لە لایەن ئێرانەوە هێرشی کراوەتە سەر، ئیسڕائیلیش لەبەرامبەردا وەڵامی بۆ هەر دوو هێرشەکەی ئێران هەبووە.

پێتان وایە هێرشەکەی ئیسڕائیل چەندە توانیوەتی پێگەی ڕێژیم لەنێوخوی وڵاتدا لاوازتر بکات؟

من باوەڕم وایە کە هێرشی دووهەمی ئیسڕائیل بۆ سەر ئێران، هێرشێکی زۆر بەهێز و پڕ دەستکەوت بوو بۆ ئیسڕائیل. ڕاگەیاندنەکان باس لەوە دەکەن هەموو سیستمی بەرگریی S300ی ئێران لەنێو چووە، هاوکات لە زۆر بنکەی گرنگی مووشەکیی ئێران دراوە کە زیانەکانی بۆ ئێران زۆر لەسەرەوەیە و چەند بەرپرسی ئێرانی کوژران و هەمووی ئەم بابەتانە لەو ڕێگەیەوە ڕووی دا کە ئیسڕائیل فڕۆکەکانی خۆی بردە سەر ئاسمانی تاران. لە زانستە سیاسیدا کاتێک باس لە لەدایکبوونی دەوڵەت دەکرێت، زۆر ڕوانگەی جیاواز بەکار دێت، بەڵام یەکێک لەو ڕوانگە کە زۆرجار وەک نموونە دێتەوە، بۆچوونی Gil Rémillard لەسەر لەدایکبوونی دەوڵەتە. ڕێمیلارد لە نووسینێکی خۆیدا لە ژێرناوی "سەروەری و فدراڵیسم" پێیوایە بۆ ئەوەی دەوڵەتێک لەدایک بێت، دەبێت سێ تۆخمی جەوهەری هەبێت، توخمێکی یاسایی واتە سەروەری، توخمێکی بەرجستە واتە دانیشتووان و توخمێکی ماددی واتە خاک، ئیسڕائیل لە هێرشی خۆی بۆ سەر ئێران، هەر سێ توخمە سەرەکییەکەی دەوڵەتی ئێرانی (واتە خاک، سەروەری و دانیشتوانی سەر ئەو خاکە) کردە ئامانج و بێ هیچ تێچوویەک فڕۆکەکانی خۆی بردەوە بۆ ئیسڕائیل. بۆ کەسانێک کە زانیارییان لەسەر چەمکە گرێدراوەکانی دەوڵەت هەیە، لە شرۆڤەی بابەتێکی لەو شێوەی هێرشەی ئیسڕائیل بۆ سەر ئێران، چەند بابەت زەق دەبێتەوە بۆیان، گرنگترینەکەیان چەمکی سەروەرییە. من باوەڕم وایە ئەگەر کەسانێک خوێندنەوەیەکی دروستیان لەسەر چەمکی سەروەری دەوڵەت نەبێت، ناتوانن خوێندنەوەیەکی ڕێکوپێکیان لەسەر ئەوەی لە نێوان ئێران و ئیسڕائیل ڕوو دەدات هەبێت. ئیسڕائیل بە زیاتر لە ١٤٠ فڕۆکەی شەڕکەر هێرشی کردە سەر ئێران، فڕۆکەکانی ئیسڕائیل زیاتر لە پێنج کاتژمێر لە ئۆپەراسیۆنەکەدا بەشداربوون و زیاتر لە دوو کاتژمێر ئاسمانی تاران بەدەستیانەوە بوو، ئەمە بە واتای ئەوەیە کە دەوڵەتی ئێران نەیتوانی سەرەتا سەروەری خۆی بپارێزێت و نەهێڵێت ئەو فڕۆکانە بچنە ناو سنووری دەوڵەتەکەیە وهاوکات ئاسایشی تاران کە پێتەختی ئێرانە، بە هەموو شێوەیەک تێکدرا. بۆیە لەپاڵ هەموو زیانەکانی دەیکەی دەوڵەتی ئێرانییەکان، بەزاندنی سنوور و سەروەری دەوڵەتەکەیان، گەورەترین شکست بوو بۆیان و پێناچێت بتوانن بە ئاسانی ئەو شکستانە کۆ بکەنەوە. لە کۆتایی ئەم پرسیارەدا دەتوانم بڵێم: هێرشی ئەمجارەی ئیسڕائیل بۆ سەر ئێران، ڕێگەخۆشکەرە بۆ هێرشەکانی داهاتووی ئیسڕائیل و بە زانیاری و خوێندنەوەیەکی قووڵترەوە دەتوانێت ڕێگەکە دووبارە بکەنەوە، بۆیە لە ئێستادا ئێرانییەکان لە دوو ڕوانگەوە زۆر تێکشکاون: یەک، سەروەریی دەوڵەتەکەیان بەزێندراوە بێ هیچ تێچوویەک بۆ ئیسڕائیل. دوو، بێگومانن لەوەی کە هێرشەکانی داهاتووی ئیسڕائیل، وردتر و قورستر لەم هێرشەی ئێستایە دەبێت.

ئەگەر باسێک گۆڕانکارییانەی کە لە ناکاو بۆ چارەسەری پرسی کورد لە تورکیە هاتنە ئاراوە لە کوێی ئەو گۆڕانکارییانەدا جێ دەگرێ؟

بە بۆچوونی من بۆ ئەوەی لە هەڵسوکەوتی ئەم دواییانەی دەوڵەتی تورکیە بەباشی تێبگەین، دەبێت لە دوو بەشدا چاو لە بابەتەکە بکەین. بەشی یەکەم: وەک چۆن لە وەڵامی پرسیاری یەکەمدا ئاماژەم بەوەدا کە تورکیە و ئێران نەبوون بە بەشێک لەو گۆڕانە گەورە ئابووریەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، دوای هێرشی حەماس بۆ سەر ئیسڕائیل، بەهەمان شێوە، ڕێگە بە تورکیە نەدرا لە هاوکێشەکاندا دەور ببینێت، ئەم تەریکخستنەوەی تورکیە لە گۆڕانکارییەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، دڵەڕاوکێی بۆ دەوڵەت لە تورکیە دروست کرد. وەک بەشی دووهەمی وەڵامەکەم بۆ ئەم پرسیارە، دەبێت خوێندنەوەیەکی وردمان لەسەر سووریە و ڕۆژئاوای کوردستان هەبێت. مانگی دووی ئەمساڵ، ئامریکا لە ناوچەی دێرەلزوور، مەیادین و ئەبووکەماڵ لە سووریە و ناوچەی قایم لە عێراق، هێرشێکی بەرفراوانی کردە سەر پرۆکسیەکانی ئێران، هاوکات لەگەڵ ئەو هێرشەدا، هێزەکانی ڕۆژئاوای کوردستان لەسەر زەمین جووڵەیان کرد و چوونە پێشەوە. من پێموایە ئامریکا و ئیسڕائیل دەیانەوێت بۆشایی بخەنە نێو هێزەکانی ئێران لە عێراق و سووریا، ئەو ناوچەیە کە ئامریکا مانگی دوو بۆردوومانی کرد، هەمان کۆریدۆری گواستنەوەی چەک و یارمەتیە بۆ پرۆکسیەکانی ئێران لە سووریا و دواتر بۆ حیزبۆڵڵا لە لۆبنان، تاکە لایەنێک کە بتوانێت ئەو بۆشاییە پڕبکاتەوە بە قازانجی ئامریکا و ئیسڕائیل، هێزەکانی ڕۆژئاوای کوردستانە. تورکیە ترسی زۆری لەوە هەیە جۆگرافیای ژێردەسەڵاتی هێزەکانی ڕۆژئاوای کوردستان زۆرتر بێت و پێگە نەوتی زۆرتر بگرنەوە دەست، بۆیە هاوشان لەگەڵ ئەو دڵەڕاوکەی کە دەوڵەتی تورکیە لە هەمبەر دوورخستنەوەی و بەشداری پێنەکردنی کارای خۆی کە لە گۆڕانکارییەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست هەیبوو، ئەو ترسەشی بۆ دروست بووە کە کورد لە ڕۆژئاوای کوردستان زۆر بەهێزتر بێت، بۆیە هەوڵێکی زۆر دەدات پێش بەو بەهێزبوونەی کورد لە ڕۆژئاوای کوردستان بگرێت و بە وتەی وەزیری دەرەوەی ڕووسیە، نەهێڵن "دەوڵەتێکی نێخۆیی بۆ کورد لە سووریە دروست بکرێت". بەهێزبوونی هێزەکانی ڕۆژئاوای کوردستان، ڕاستەوخۆ کاریگەری ئەرێنیی دەبێت لەسەر ئەو بەشەکانی دیکە کوردستان و بەتایبەت بۆ ڕۆژهەڵات و باکووری کوردستان. باشوور و ڕۆژئاوای کوردستان دەتوانن دەوری پشت جبەیەکی گەورە بگێڕن. من لەو باوەڕەدام دوو جۆغرافیای باشوور و ڕۆژئاوای کوردستان بەشێوەی کارا لەم بەریەککەوتنانەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، بەشدارن، بۆیە ئەم کارابوونەوەی ئەم دوو بەشەی کوردستان، بە "پشتێندەی کوردی" دەناسێنم. بەهێزکردنی پشتێندەی کوردی و هاوکات ئەگەری ئەوەی لێدانەکان لە نێوخۆی ئێران لە لایەن ئیسڕائیلەوە زۆرتر بێت، ئەو ترسە بۆ دەوڵەتی تورکیە دروست دەکات جۆغرافیای ڕۆژهەڵاتی کوردستانیش کارا بکرێت و پەیوەست بێت بەم گۆڕانکارییانەوە. لەبەر ئەوەش کە ڕۆژهەڵاتی کوردستان خاوەن پێشمەرگەیە و خەڵکێکی زۆری نارازی لە دژی دەسەڵاتی ئێرانییەکان هەیە، پۆتانسیلی ئەوەی تێدایە کێشەی ئەمنییەتی بۆ دەوڵەتی ئێران دروست بکات. دەوڵەتانی داگیرکەری کوردستان زۆر بەباشی ئاگادارن کە هەرچەشنە گۆڕانکارییەک لە هەر بەشێکی کوردستان، ڕاستەوخۆ کاریگەری دەبێت لەسەر ئەو بەشەکانی دیکەی کوردستان، بۆیە بە باوەڕی من، ئەوەی کە تورکیە لە ئێستادا هەوڵی بۆ دەدات نەک "پڕۆسەی ئاشتی" نییە، بەڵکوو پڕۆسەی تەسلیمکردنی کوردە بۆ ئەوەی کە لە ڕووداو و گۆڕانکارییەکانی داهاتوو هیچ پشکێکی بەرنەکەوێت.

ئەگەر لە نەخشە گەورەکەوە سەیری ڕووداوەکان بکەین، ئەم گۆڕانکارییانە دەتوانێ دەسکەوتێکی بۆ کورد هەبێت؟

گۆڕانکارییەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست دەتوانێت قازانجی زۆری بۆ کورد تێدابێت، بەڵام ئەمە پێویستی بە خوێندنەوەیەکی وردی ڕووداوەکان هەیە بۆ تێگەیشتن لەوەی دەوڵەتی تورکیە و ئێران لە ئێستاوە چۆن هەوڵ دەدەن پێش بە دۆمینەی گۆڕانکارییەکانی کوردستان بگرن، واتە تێدەکۆشن و سیناریۆی پێویست دادەڕێژن کە چۆن بتوانن پێش بە کاریگەری ڕووداوەکان بۆ کوردستانی ژێر دەسەڵاتی خۆیان بگرن.

کاک مەیسەم زۆر سپاس بۆ بەشداریتان لەو باسەدا

سپاس، ئێوەش ماندوو نەبن.

خوێن لەبری نان: کار-مەرگ، جەستەی ناسەروەر و دۆخی هەڵاواردن لە ڕۆژهەڵات

دۆخی هەڵاواردن یان دەوڵەتی هەڵاوێردوو (٥-٥)

©Ebrahim Alipoor

ئاماژە: خوێن لەبری نان: کار-مەرگ، جەستەی ناسەروەر و دۆخی هەڵاواردن لە ڕۆژهەڵات توێژینەوەیەکی د. ئەحمەد محەممەدپوورە پێوەندیدار بە پرسێکی سیاسی، ئابووری، نەتەوەیی ڕۆژەڤی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانە. هەروەک لە بەشی بەرایی توێژینەوەکەدا هاتووە، ئەم نووسینە بە پشتبەستن بە ئەدەبیاتی سەروەری و تووندوتیژی، بەدواداچوون بۆ پەیوەندی نێوان دۆخی ناسەقامگیریی و شوێنگیری و سیاسەتی مەرگ دەکات کە لە پراکتیکی کاری سنووربەزاندنی کورد، یان کۆڵبەریدا بەرجەستە بووە. توێژەر لەسەر ئەو باوەڕەیە کە دەوڵەتی ئێران گوتاری سنووری ئەمنییەتی وەک چەکێک بۆ سەپاندنی دۆخی هەڵاواردنی هەمیشەیی بەسەر ڕۆژهەڵاتدا جێگیردەکات، کورد بە پێگەی مەمرە و مەژی لەڕێگەی سەپاندنی پراکتیکی ناجێگیری کاری مەرگ مەحکوم دەکات. جگە لەوەش، ئەم لێکۆڵینەوەیە سنوور وەک ئەرشیفێک دەخاتە ڕوو کە تۆمارەکانی سیاسەتی مەرگی دەوڵەت تێیدا دانراون و دەپارێزرێن و ئاشکرادەکرێن لەژیانی کۆڵبەرەکاندا. "کوردستان" بەشە سەرەکییەکانی ئەم توێژینەوەیە لە پێنج بەشدا بۆ خوێنەرانی بڵاو دەکاتەوە و لە کۆتاییدا هەموو توێژینەوەکە بەیەکەوە لە "کوردستان‌میدیا" دادەنرێت.

ئەم توێژینەوەیە باس لە ڕۆڵی کۆڵبەری وەک جیهانێکی بچوکی ژیان و کاری نالەبار لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان/ڕۆژهەڵات تاوتوێ دەکات. جەوهەری ئارگومێنتەکە ئەوەیە کە کۆڵبەری سەرەڕای ڕەنگدانەوەی هەژاریی و نایەکسانی ئابووریی تێیدا، دەرەنجامی ڕاستەوخۆی جێگیرکردنی نیکرۆپۆلەتیکی دەوڵەتە کە لە ڕێگەیەوە کورد بەهۆی جیاوازییە ئیتنۆ زمانیی و ئایینییەکانییەوە بە شیاوی سڕینەوە دادەنرێت. وەک یەکێک لە کۆڵبەرەکان وتی، ئەگەر بەرپرسانی دەوڵەت بیانویستایە، دەیانتوانی جارێک و بۆ هەمیشە کۆڵبەری کۆتایی پێبهێنن. ئەوان ئێمەیان کردە هێستر بۆ خزمەتکردنیان. لە تاران و ئەسفەهان هیچ خێزانێک نییە کە تەلەفزیۆن یان ئامێرەکانی تری ماڵەوەیان لەلایەن ئێمەوە نەهێنرابێت و خوێنمان بۆ نەبەخشیبێت. ئەو توندوتیژیی و مەرگەی کە کۆڵبەرەکان ڕووبەڕووی دەبنەوە، ئاوێنەی ژیانی تەواوی کوردەکانی ڕۆژهەڵاتە لە ئێران. لە هەمان‌کاتدا ئەزموونی کوردەکان لە ڕێژیمە سەرکوتکەرەکانی ناوچەکە و دەرەوەی ئێران بەشێوەیەکی فراوانتر دەخاتەڕوو.

دۆخی هەڵاواردن لەژێر سایەی ڕێژیمی تاک زمانی مەزهەبیدا بووەتە مەرجێکی هەمیشەیی و ئاسایی، ئەمەش پاساوێکە بۆ گشتگیرکردنی پارادایمی ئاسایشی بێ وێنە وەک تەکنیکێک بۆ جێبەجێکردنی حوکمڕانی لە ناوچەکەدا. ئەم گشتگیرییە لە ناوچە سنوورییەکاندا دەگاتە لوتکە، کە تێیدا دەوڵەت بەناوی پاراستنی نەتەوە وە سیاسەتی مەرگ و ناسەقامگیرییەوە ئەنجام دەدات. بەمەش فۆرمی توندوتیژی دەرەوەی یاسای لەدژی ئەوی دیکەی ئیتنی سەپاندوە، هەربۆیە سنوور وەک شوێنێک دەردەکەوێت کە دۆخی جیاکاری نەک تەنها لە فەزا و کاتدا هەمیشەیی دەبێت، بەڵکوو دەبێتە دۆخی سرووشتی شتەکان.

کەیسی کۆڵبەری بەرەنگاربوونەوەی ڕێگای ئاساییە بۆ سنوورەکان وەک دەرکەوتێکی تۆپۆگرافی کە تێیدا دەسەڵاتی سیاسی سنووردار کراوە. ئەم ڕوانگەیە شکست دەهێنێت لە بینینی سنوور وەک بەرهەمی زنجیرەیەک لە پێکهاتە، بایۆ-سیاسی-تۆپۆلۆژییەکان کە سوژە، جەستە و ژیان لەسەرانسەری هێڵە فەزایی و کاتییەکاندا ڕێکدەخەن و دایدەمەزرێننەوە. بەواتایەکی دیکە، لە حاڵەتی ڕۆژهەڵاتدا، سنوور ناتوانرێت تەنها وەک شوێنێکی جوگرافی لێکبدرێتەوە، بەڵکو وەک ئیبێمبێ دەڵێت، جۆرێکە لە تەکنۆلۆژیای سەروەری کە بەکاردێت بۆ زیادکردنی لەناوبردنی تاکەکان و دروستکردنی جیهانی-مەرگ و بۆ مانای فۆرمی نوێ و ناوازەی کۆمەڵایەتی کە تێیدا ژمارەیەکی زۆری دانیشتوان لەژێر هەلومەرجی دیاریکراوی ژیاندا دەبن

ئەدەبیاتی ئەم دواییەی مرۆڤناسی لەسەر فەزا و شوێن زیاتر جەخت لەسەر نامادەی بوون یان هەموو شوێنێکی سنوور وەک یەکەیەکی هاوشێوەی کەمپی سەربازی دەکاتەوە. ئەمەش دەنگدانەوەی کۆڵبەرییە بەو مانایەی کە نوێنەرایەتی فۆرمێکی دەسەڵاتی سەروەری دەکات کە لە دەرەوەی یاسا کار دەکات، جیاوازی هەستپێکراوی ناوە و دەرەوە، دۆست و دوژمن و یاسایی و نایاسایی کاڵ دەکاتەوە.

ئەم بارودۆخە تایبەتەی کە پێی دەوترێت سنووری ڕۆژهەڵات، زەمینەیەکی پارادایمی بۆ حکومەت دروست کردوە تا ڕێوشوێنەکانی خۆی جێبەجێ بکات بۆ زیاتر بە ئاسایشکردن و بە سەربازیکردنی ناوچەکە. کۆڵبەری کە بەهۆی سیاسەتی دەوڵەت لە دژە پەرەسەندن و هەژاری سیستماتیکییەوە هاتۆتە ئاراوە، خۆی بەرهەمی ئەو کۆتە سیاسی-ئابوورییە بەمەبەست پاشەکشەگەرانەیە کە دەسەڵاتی زاڵ بەسەر ڕۆژهەڵاتدا سەپاندوویەتی. ڕێژیم ڕۆژهەڵات وەک شوێنێکی بەرخۆدان دەبینێت کە تێیدا گوتاری یەکگرتووی دەوڵەتی نەتەوە لە مێژوودا شکستی هێناوە و هێشتاش بەردەوامە لە دارمان. بۆیە دەوڵەتی ئێران کۆڵبەری وەک ئامرازێکی بەهێزی حکومەت بەکاردەهێنێت بۆ ئەوەی بەردەوام کورد بە سزادانی جەستەیی و تووندوتیژی و سزادانی سیستماتیک دەزگا سنووردارەکەی خۆیانی بیربخاتەوە، دڵنیایی بدات کە جەستەی کورد لەگەڵ ڕەگەزسازی سیاسی و گوتاری خوازراودا بگونجێت.

سنووری ڕۆژهەڵات ئەو شوێنەیە کە ژیان لە دەرەوەی یاسا بە ڕوونترین شێوە دیارە و لەلایەن دەوڵەتەوە ڕەوایەتی پێدەدرێت. تا ئەو ڕاددەیەی کە کۆڵبەرەکان لە هەموو پێگەی یاسایی و سیاسی و بەتەواوی کورتکراوەتەوە لەوەی کە ئەگامبێن (٢٠٠٥) پێی دەڵێت ژیانی ڕووت، خاکی سنوور نوێنەرایەتیی یەکێک لە فەزا بایۆسیاسییە ڕەهاکان دەکات، ئەگەر زۆرترینیش نەبێت، کە تێیدا دەوڵەت و دامودەزگا سەرکوتکەرەکانی ڕووبەڕووی ژیانی ڕووت دەبنەوە بەبێ هیچ نێوەندێک یان ئەنجامێک. ئەمەس لەسەربڕینی کۆڵبەرەکان لەلایەن دەورییەی سنوورەکانەوە دەردەکەوێت، کە هیچ دەرەنجامێکی یاسایی بۆی لە سیستەمی دەوڵەتدا بوونی نییە. سەرەڕای ئەم توندوتیژییە، کۆڵبەرەکان شەڕی مانەوەیان وەک کردەوەیەکی بەرخۆدان و بریکاری هەست پێدەکەن. لەکاتێکدا بەرگەی ئەم مەترسییە دەگرن، دەنگدانەوەی پەیامێکە کە بوونیان بە ئاسانی ڕیشەکێش ناکرێت. هەروەک ئانزاڵدوا (١٩٨٧)، مبێمبێ (٢٠٠٣)، و دی لیۆن (٢٠١٥) پێشنیاری دەکەن، دەبێت سنوورەکان وەک گۆڕەپانێکی داینامیکی سەیربکرێن کە زنجیرەیەک ململانێی هاوکات تێیدا ڕوو دەدات و شەڕکەرەکانی ئەم گۆڕەپانە گرووپە پەراوێزخراو و داگیرکراوەکانی وەک کوردەوە کە بەپشت بەستن بە شوناس و زمانە جیاوازەکانیانەوە لەناو ئەم جیهانی مەرگەدا دەکوژرێن.

ناتوانین لە دۆخی هەڵاواردنی ڕۆژهەڵات تێبگەین تەنیا لە چوارچێوەی فراوانتری شوناسی کورد لە ڕژێمە جیاکاری و بە ئەمنیکەرە هەمەجۆر و هاوکاتەرییەکانی ئێران و تورکیە و عێراق و سووریە نەبێت. ئەمەش وایکردوە کە بوونی کورد فەرامۆش بکرێت، چونکە وەک هەڕەشەیەکی هاوبەش بۆ سەر ئەو دەوڵەتانە دەبینرێت کە لەمێژە نیشتمانی دایکی کوردیان داگیرکردووە.

ئەمە لە دۆخی کۆڵبەرە کوردەکاندا ڕوون و ئاشکرایە کە بەگوێرەی چەمکی هۆمۆساکەری ئەگامبێن هەردوو دەوڵەتی ئێران و تورکیە دەتوانن بەبێ سزا بیانکوژن، برینداریان بکەن، دەستبەسەریان بکەن یان بێسەروشوێن بکرێن. هەروەک ئەگامبێن دەڵێت: ئەوەی تایبەتمەندی هەردوو ڕێژیمی فاشستی و نازییە ئەوەیە کە ڕێگەیان بە دەستوورە هەنوکەییەکان داوە – بۆ مانەوە لەژیان بە گوێرەی پارادایمێک کە بە گشتی وەک دەوڵەتی دووانە پێناسە دەکرێت- واتە ئەوان لەگەڵ دەستووری ئاساییدا، پێکهاتەیەکی لاوەکییان دامەزراندوە کە زۆرجار بە شێوەیەکی یاسایی ڕێکنەخراوە و دەکرێت لە هەمانکاتدا و لەگەڵ ئەوی تردا بە هۆی دۆخی هەڵاواردنەوە بمێننەوە. هەرچەندە پارادایمێکی گشتی توندوتیژی لە سەرانسەری وڵاتدا هەیە، بەڵام بەراورد ناکرێت بە ڕێژە و چڕی تووندوتیژی دەوڵەت لە ڕۆژهەڵات. نمونەیەکی ئەم دواییە سەرکوتکردنی دڕندانە لە (ڕۆژهەڵات و بەلوچستان) پاش ڕاپەڕینی بەربڵاوی ناسراو بە ژن، ژیان، ئازادی لە ساڵی ٢٠٢٢. دەوڵەت بە کەلکوەرگرتن لە چەکی قورس، هێرشێکی پێنج هەفتەیی بۆ سەر شارە گەورەکانی کوردستان وەک سنە، مەهاباد، سەردەشت و جوانڕۆ دەستپێکرد، لە ئەنجامدا ١٢٢ هاوڵاتی مەدەنی گیانیان لەدەستدا، لە نێویاندا ١٤ منداڵ و ٧ ژن).

هەروەها ژیانی سیاسی لە ڕۆژهەڵات لەلایەن دەزگا بریکارەکانی دەسەڵاتەوە سەرپەرشتی و بەڕێوەدەبرێن کە بەشێوەیەکی سەربەخۆ کاردەکەن. بەڵام ئەوان لەژێر چەتری فراوانتری دەسەڵاتی سەروەریدان. بڕی ئەو دەسەڵاتەی کە بە هەر یەکێک لەم بریکارانە دەدرێت، سەرسوڕهێنەرە. لە ڕاستیدا ئەم بریکارانە چ وەک تاک یان دامەزراوە، دەسەڵاتی ڕەهایان دەبێت بۆ ڕاگرتنی یاسا یان ڕاگەیاندنی باری نائاسایی لە هەرێمەکەدا.

ئەحمەد محەممەدپوور

بۆ نموونە، لە ئەیلولی ٢٠٢٠دا، هێزی فەوجە سنوورییەکانی سەردەشت فەرمانی چۆڵکردنی شەش گوندی دەرکرد کە بە سنوور لە سنووری سووردا هەڵکەوتوون. بە زۆر دانیشتووانەکەی ڕاگوێزران، لە کاتێکدا دەوڵەت ڕەتی کردەوە هیچ پشتیوانییەکی دارایی پێشکەش بکات بۆ ئاسانکردنی ڕاگواستنەکە. هەرچەندە دەنگۆی ئەوە هەبوو کە ئەم بڕیارە لەسەر ئاستی ئەنجومەنی ئاسایشی نیشتمانی دراوە، بەڵام هەر زوو دەرکەوت کە فەوجەکەی سنووری سەردەشت سەرەتا پلانێکی لەو شێوەیەی پێشنیار کردوە. پێدەچێت دەوڵەت گوندی زیاتر لەسەر سنوور چۆڵ بکات.

ئەم وتارە شوێنپێی نانسی شیپەر-هیوز (١٩٩٥) هەڵدەگرێت لە بواری مرۆڤناسی و مرۆڤناسان بۆ نیشاندانی پابەندی سیاسی [و] تێوەگلانی ئەخلاقی زیاتر لە کردارە فیکریی و زانستییەکاندا. ئەوەمان بیر دەخاتەوە کە پرۆژەی مرۆڤناسی لەیەک کاتدا ئیتنۆگرافی و ئێپستیمۆلۆجی و سیاسییە و مرۆڤناسان بەشێوەیەکی بەرفراوان پەیوەندییان بە پۆلیس و جەماوەرەوە هەیە. لێکۆڵینەوە سەرەکییەکان سەبارەت بە ئێران یان بێدەنگ بوون –یان ئامادە نەبووە چارەسەری- دۆخی نالەباری کولتوورە غەیرە فارسەکان بکات. ئەمە بەتایبەتی بۆ توێژەر و چالاکوانانی ئێرانی لە دەرەوەی وڵات ڕاستە، کە لە بەرامبەر هێرشی ڕۆژانەی دەوڵەت بۆ سەر کۆڵبەرەکانی ڕۆژهەڵات و بازرگانانی سنوور (ناسراون بە سوختبەر) لە بەلوچستان بێدەنگییان هەڵبژاردوە. لیندا سمیس ئەم توێژینەوە کۆلۆنیالیزمییە بەم شێوەیە وەسف دەکات: کە خودی وشەی توێژینەوە لەوانەیە یەکێک بێت لە پیسترین وشەکانی فەرهەنگی جیهانی ڕەسەن. لەزۆر بارودۆخدا کاتێک ناوی ئەم وشەیە دەهێنرێت، بێدەنگی بەدوای خۆیدا دێنێت و یادەوەری ناخۆش دێنێتە مێشک و خەندەیەک کە ئاماژەیە بۆ وشیاری و بێ متمانەیی لەسەر لێوەکان دروست دەکات. مرۆڤناسی وەک زانستێکی هەمەچەشنی مرۆڤ لەمێژە بەستەرێکی ونبووی توێژینەوەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بووە، بەتایبەتی لە حاڵەتی گەلانی خنکێنراو و کۆلۆنیکراوی وەک کورد. کەیسی کۆڵبەرانی کورد بەشێوەیەکی بەرفراوان شایەتی ئەم ململانێ ئێپستیمۆلۆژی و سیاسییەیە لە بواری مرۆڤناسی و دەستێوەردانی سەربەستیخواز کە دەتوانێت ئەنجامی بدات بۆ دووبارە دۆزینەوەی ئەوەی نەبینراوە.

مای ساتۆ:

دەمەوێ سەردانی ئێران بکەم، بەڵام کۆماری ئیسلامی ڕێگە ناد

ڕیپۆرتێری تایبەتیی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ کاروباری ئێران ڕۆژی هەینی ١١ی خەزەڵوەر، ڕاپۆرتی سەرەتایی خۆی سەبارەت بە دۆخی مافی مرۆڤ لە ئێرانی ڕادەستی کۆمیتەی مافی مرۆڤی کۆڕی گشتیی نەتەوە یەکگرتووەکان کرد.

مای ساتۆ کە حەوتەمین ڕیپۆرتێرە چاوەدێریی دۆخی مافی مرۆڤ لە ئێران دەکات، ڕایگەیاندوە ڕاپۆرتە سەرەتاییەکەی لە سەر سێ تەوەری مافی ژیان، ڕوانگەی ڕەگەزی و ڕوونبوونی داتاکان چڕ بووەتەوە و بە شێوەی تاک بە تاک سەبارەت بە هەر یەک، بەرچاوڕوونی خستە ڕوو.

ساتۆ لە بەشێکی دیکەی قسەکانیدا بە ئاماژەدان بەوەی لەو کاتەوە کە وەک ڕیپۆرتێری تایبەت دەستی بە کار کردووە لەسێدارەکان بە شێوەی بەرچاو زیادی کردووە ڕایگەیاند، سزای سێدارە، کەڵکوەرگرتنی کوشەندەی کۆماری ئیسلامی لە هێز و کوشتنی دەسبەسەرکراوان لە کاتی لێکۆڵینەوە، ئەو بابەتانەن کە لە تەوەری مافی ژیاندا باسی لێ کردوون. ناوبراو زیادی کردووە کە لە تەوەری ڕوانگەی ڕەگەزیدا ئایین، یاساکان، نەتەوەکان، فرەچەشنیی کولتووری، دابونەریتەکان و پرسی ڕەگەزیی خستووەتە بەر باس و لێکۆڵینەوەی لەسەر کردوە.

ڕیپۆرتێری تایبەتی نەتەوە یەکگرتووەکان لە بەشێکی دیکەدا جەختی لەسەر ئەوە کردۆوە کە لە ڕوانگەی مافی مرۆڤییەوە دۆخی ژنان و کچان لە ئێران خراپتر بووە و بە ئاماژەدان بە هەڵسوکەوتی کۆماری ئیسلامی لەهەمبەر بزووتنەوەی "ژن، ژیان، ئازادی" ڕایگەیاند کە حکوومەتی ئێران لەو چەند وڵاتەیە کە کۆنوانسیۆنی لابردنی هەڵاواردن دژ بە ژنانی واژۆ نەکردوە.

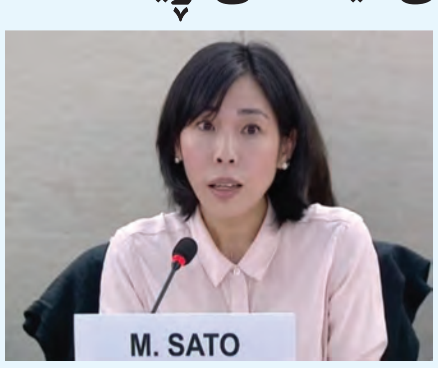

مای ساتۆ لە کۆتاییدا پشتڕاستی کردووەتەوە بە هۆی دەستپێڕاگەیشتنی کەم بە ڕاپۆرتە فەرمییەکان لە ئێران و زۆری‌وزەوەندیی هەڕەشە لە قوربانییان و بێدەنگکردنی بنەماڵە مافخوازەکان لە ڕێگەی ترس و تۆقاندنەوە، ئامادەکردن و ڕادەستکردنی ڕاپۆرتێکی ورد و دروست لە دۆخی مافی مرۆڤ لە ئێران ئەستەمە. ناوبرا دەڵێ هاوشێوەی ڕیپۆرتەرەکانی پێشوو ئەویش خوازیاری سەردانی ئێرانە بەڵام کۆماری ئیسلامی هیچ وڵامێکی بەم داخوازییەی ناوبراو نەداوەتەوە.

هەگبەی شاخ و شۆڕش

برایم چووکەڵی

تا چەوساوان لە کۆڕی خەبات و بەربەرەکانیدا کۆ نەبن و لە بەرانبەر پێشێلکەرانی مافەکانیاندا نەوەستن و بەگژ ناهەقیدا نەچنەوە، تا وڵاتپارێزان سینگیان بە گوللەی شەوپەرستانی دڵڕەق و قینلەزگ و دوژمنانی ئازادییەوە نەنێن، تا لاوە بە هەست و خوێنگەرمەکان پۆل پۆل نەبنە قوربانیی ویست و داخوازە لەمێژینەکانیان، تا لێشاوی فرمێسک و خوێن نەبێتە دەریای شەپۆلان و تەخت و بەختی سەرکوتکەران ڕانەماڵێ؛ ئازادی و بەختەوەری نایەتە بەرهەم. مێژووی پڕ لە شانازی و سەروەریی حیزبی دێموکرات پێمان دەڵێ لە ڕابردووی خەباتی دەیان ساڵەی پڕ لە فرمێسک و خوێن و دارماڵ لە حەماسە و خۆڕاگریی خۆیدا، پشت ئەستوور بە پشتیوانی هەمەلایەنەی خەڵکی کوردستان و هێزی باسک و دەست و مەچەکی ڕۆڵە فیداکارەکانی لە بەرانبەر داگیرکەراندا درێژەی بە خەبات داوە و ماندوویینەناسانە بەرەو ترۆپکی ڕزگاری هەنگاوی ناوە. "هەگبەی شاخ و شۆڕش"ی ئەم ژمارەیە بۆ باس لە یاد و بیرەوەریی غەفوور هەمزەیی، یەک لەو ڕۆڵە فیداکارانەی نەتەوەکەمان تەرخان کراوە.

غەفوور هەمزەیی ساڵی ١٣٢٣ی هەتاوی لە بناری ئاربابا، لە شاری بانە و لە بنەماڵەیەکی مامناوەندی چاوی بە دنیای پڕ لە ڕەنج و کوێرەوەری هەڵێنا. هەر لە شاری بانە خوێندنی سەرەتایی و ناوەندیی تەواو کرد و ساڵی ١٣٣٨ چووە دانشسەرای مقەدەماتی و پاش دوو ساڵ لە گوندەکانی ناوچەی بانە بۆتە مامۆستا و دەرسی بە منداڵانی هەژار و بێدەرەتانی ئەو ناوچەیە گوتەوە. شەهید غەفوور هەمزەیی پاش ٧ ساڵ وانەوتنەوە لە کۆنکۆری زانستگەدا بەشداری کرد و لە زانستگەی تەورێز وەرگیرا، پاش تێپەڕبوونی دەورانی زانستگە بەسەرکەوتوویی و وەرگرتنی لیسانسی ئەدەبیاتی زمانی فارسی، گەڕاوە شاری بانە و لە یەکێک لە دەبیرستانەکانی ئەو شارەدا دەرسی گوتەوە.

غەفوور هەمزەیی ساڵی ١٣٥٦ی هەتاوی پێوەندیی بە حیزبی دێموکراتی کوردستانەوە گرت و وەک ئەندامێکی تێکۆشەری حیزبی دێموکرات دەستی بە کار و تێکۆشان کرد و لە خۆپێشاندانەکانی ساڵی ١٣٥٧دا وەک ڕووناکبیرێک، لاوانی بۆ خەبات و خۆپێشاندان هان دەدا. زۆری نەکێشا ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی تازە بە دەسەڵاتگەیشتوو ویست و داخوازییەکانی خەڵکی کوردی بە ئاور و ئاسن وەڵام دایەوە. ئەوە بوو شەهید غەفوور وێڕای زۆریەک لە لاوانی ئەو ئاو و خاکە نەیتوانی لە ئاست زوڵموزۆریی ڕێژیمی ئاخوندی دەرحەق بە گەلەکەی چاو هەڵنەبڕێ. بۆیە لە ڕیزەکانی حیزبدا بەئاشکرا دەستی بە خەبات کرد و بە ئیمانێکی بەهێزتر و بیروباوەڕێکی قووڵتر قۆڵی بۆ خەبات دژی دوژمنانی ئازادیی گەلەکەی هەڵماڵی. ئەو هەموو پلە و پایەیەکی ئیداری و هەر جۆرە مەقام و بەرپرسایەتییەکی لە کاری مامۆستایەتی بەجێ هێشت و پاشماوەی ژیانی بۆ خەبات و تێکۆشان لەپێناوی ڕزگاریی هاونیشتمانانی لە بێمافی و ژێرچەپۆکی و دیکتاتۆری تەرخان کرد. ساڵی ١٣٥٨ لە کۆنفرانسی کۆمیتە شارسانی بانە بە ئەندامی هەیئەتی ئیجرایی هەڵبژێردرا و ساڵی ١٣٦٠ وەک مشاویری کۆمیتەی ناوەندی دیاری کرا و پاشان بەرپرسایەتیی کۆمیتە شارستانی بانەیان پێ سپارد. ساڵی ١٣٦١ و ١٣٦٢ وەک بەرپرسی کۆمیتە شارستانی بۆکان دیاری کرا و لەو ناوچەیەش وەک کادرێکی هەڵسووڕ خزمەتێکی بەرچاوی کرد. لە کۆنگرەی ٦ی حیزب لە ساڵی ١٣٦٢ بە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی هەڵبژێردرا و تا کاتی شەهیدبوونی وەک ئەندامێکی بەتوانا و چالاکی ڕێبەری ئەرکی پێ ئەسپێردراوی بەڕێوە برد. ئەو لە ژیانی سیاسییدا بە هەموو هەست و توانا و فیداکارییەوە تێکۆشا و بە لێهاتووییەوە پلەکانی سەرکەوتن لە ئەرکە حیزبییەکانی یەک لەدوای یەک بڕی.

شەهید غەفوور ساڵی ١٣٦٤ دوای کۆنگرەی ٧ بوو بە بەرپرسی پێوەندییەکانی حیزب لە شاری سۆلێمانی و دواتر پێوەندییەکانی حیزب لە بەغدای پێ سپێردرا و ماوەی ٩ ساڵ ئەو ئەرکەی بە سەرکەوتوویی بەڕێوە برد. ئەو کوڕی ڕۆژانی تەنگانەی حیزب بوو، شێلگیر و نەسرەوتوو، و هەمیشە دەم بە پێکەنین و لەکاتی کاری حیزبیدا زۆر جیدی بوو. تێکۆشەرێکی خاکەڕا، دڵپاک و مەشرەفخۆش، لێوەشاوە و خۆشەویست بوو، ئەو بە بەردەوامی هەوڵی دەدا پلەی زانیاریی سیاسی خۆی بەرەو سەر بەرێ و، بە ڕێکوپێکی ئەو ئەرکەی بۆیان دیاری کردبوو بەڕێوە دەبرد. مخابن دەستی ڕەشی تێرۆر دەرفەتی نەدا زیاتر خزمەت بە گەل و نیشتمانەکەی بکا و ڕۆژی ١٣ی گەلاوێژی ساڵی ١٣٧٣ لە بەر دەرگای ماڵی خۆی لە شاری بەغدا کەوتە بەر دەستڕێژی تێرۆریستان و شەهید بوو.

بانە ئاورگە گەشەی تێکۆشان
بانە مزگێنی دەری سوورپۆشان

هەر کەسێکی لە قەراغت ژیابێ
کفرە گەر جارێ لە مردن دوابێ

سڵەمان بەگ لەسەران سەربەرزە
دیمەنی جوانی گوڵی سەر عەرزە

جوان و ڕووسوور و گەشە ئارمردە
بۆ گەیشتن بە ئەوینم پردە

سەری بابۆسە لە گوێن سوورکێوە
گوڵێ نەخشینی ژیانی پێوە

حەوتەوانە بە سەری سەربەرزی
لانی ژینمانە بە چوار سەروەرزی

تاژەبان بانی سەری کوردانە
قارەمان دەچنە سەری گوردانە

هەژدە دۆڵان بە خوێن ڕازاوە
گەلێ قوربانیی هەژاری داوە
بانە چالاکی هەموو بەر چاون
گیانفیدای دایکی جەرگسووتاون

خەسارناسییەک بۆ بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی ژینا (٢-١)

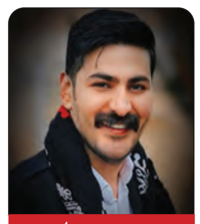
هەردی سەلیمی

لەدوای دوو ساڵ لە بزووتنەوەی ناڕەزایی و شۆڕشگێڕانەی "ژن، ژیان، ئازادی" دەبێ مافی ئەو پرسیارە بە خۆمان بدەین، کە چۆنە وا بە ئاکامێکی دڵخواز نەگەیشتوە تا ئێستاش و نەبوو بە شۆڕش؟ مادام ئەو مافەمان هەیە دەبێ پرسیارەکە لەلای خۆمان تەتەڵە بکەین و وەڵامێکی بۆ بدۆزینەوە؛ بۆ وەڵامدانەوە بەم پرسیارە دەکرێ چەندین هۆکار بوترێ، بەڵام لێرەدا هەوڵ دەدرێ سەرەکیترین و دیارترین هۆکارەکان دەسنیشان بکرێ.

پێویست بە وتنە مەبەستی ئەم نووسراوە شیکردنەوەی دۆخی سیاسیی ئۆپۆزیسیۆنی سەراسەرییە، ڕەنگە خاڵی وای تێدا بێ بۆ کوردستان و هێزە سیاسییەکانی کوردستانیش بشێ و ئەوانیش بگرێتەوە، بەڵام مەبەستەکە هەڵسەنگاندنی کرداری هێز و کەسایەتییە سیاسییە ئێرانییەکان بووە لە ماوەی سەرهەڵدانی ناڕەزایەتییەکان و تا ئێستاش.

با سەرەتا بزانین شۆڕش چییە و بریتی لە چی؟ لە زمان و فەرهەنگە سیاسییە جیاوازەکاندا پێناسەی جۆراوجۆر بۆ چەمکی شۆڕش کراوە، "فەڕانسە"وییەکان دەڵێن: "گۆڕانی کوتوپڕ و توندوتیژانەی چوارچێوە و قەوارەی سیاسی و کۆمەڵایەتیی دەسەڵاتێکە، کە لەودا کۆمەڵێک بەدژی بەرپرسانی وڵاتێک شۆڕش دەکەن و دەسەڵاتەکە دەگرنە دەست." "ئینگلیس"ییەکان دەڵێن: "شۆڕش بریتییە لە پێکهاتنی گۆڕان لە شێوەی بەڕێوەبەریی وڵاتێکدا، کە لە زۆربەی کاتەکاندا ئەم گۆڕانە بە هاتنە سەرکاری سیستمێکی سیاسیی جیاواز و دەکرێ و لە زۆربەی حاڵەتەکاندا تێکەڵ بە توندوتیژی و شەڕە." لە فەرهەنگی سیاسیی "مێکزیک"دا هاتووە: "شۆڕش بزووتنەوەیەلی سیاسییە کەوا زیاتر ئاوێتە بە خەباتێکی چەکدارانەیە و دەبێتە هۆی پچڕان لە دۆخی پێشووی کۆمەڵگەیەک و هەروەها شێوەی نوێ لە دەسەڵات و یاسا و هەڵسوکەوت بەدوای خۆیدا دێنێ." "چینی"یەکانیش دەڵێن: "چینی ستەملێکراو لە ڕێی توندوتیژییەوە هێز و دەسەڵات بەدەستەوە دەگرێ، سیستمی کۆمەڵایەتیی کۆن هەڵدەتەکێنێ و سیستمێکی نوێی پێشکەوتوو دێنێتە جێی ئەو سیستمە کۆنە. هەروەها شۆڕش پێوەندیی بەرهەمهێنانی پێشوو لەنێو دەبات و کۆمەڵێک پێوەندیی نوێ دادەمەزرێنێ، هێزی بەرهەمهێنان ئازاد دەکات و گەشەی کۆمەڵایەتی هەڵدەکشێنێ.

لێرەدا نامانهەوێ زۆر ورد بچینە نێو باسی چییەتیی شۆڕشەوە، چون ڕای خاوەنڕایان لەم بارەوە جیاوازی و جۆراوجۆریی زۆری هەیە، بەڵام بۆ چوونە نێو باسەکەوە پێویست بوو چەند نموونەیەکی پێناسەیی و بێلایەن هەتا لایەنگرانەی چینی بێنینەوە بۆ ئەوەی خاڵی هاوبەشی ئەم ڕوانگانە بدۆزینەوە و ئەوەی پێویستمانە، لێیان هەڵێنجین. بەم پێیە بۆمان دەردەکەوێ شۆڕش بریتییە لە گۆڕانێکی بنەڕەتیی تێکەڵ بە توندوتیژی کە دەبێتە هۆی لابردنی دەسەڵاتی ئارایی و سەقامگیربوونی دەسەڵاتێکی نوێ.

لە بەرامبەر ئەم پرسیارەشدا کە بۆچی کۆمەڵگەیەک بەرەو شۆڕش دەچێ و لە ئاکامدا چ دۆخێک دێتە ئاراوە کە دەتوانین وەک شۆڕش پێناسەی بۆ بکەین؟ کارناسانی بواری کۆمەڵناسی و سیاسەت و... وەڵامی جۆراوجۆریان هەیە و لە هۆکاری دەروونناسییەوە هەتا ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسی و فەرهەنگی لە ڕوانگەیاندا دەور دەبینێ، بەڵام هەموو لەم بارەوە کۆکن کە کۆمەڵێک بەستێن پێویستە لە کۆمەڵگەیەکدا هەبن بۆ ئەوەی بوار بۆ شۆڕشێک بڕەخسێ، لەوانە: قەیرانی ئابووریی قووڵ، هەستی بێبەشبوون، درز کەوتبێتە نێوان پێوەندیی دەسەڵاتدارانەوە، لە ڕووی نێودەوڵەتییەوە خواستی گۆڕانی ئەو دەسەڵاتە هەبێ، ئیدئۆلۆژییەکی کۆکەرەوە بۆ دەرچوون لە سیستمی هەنووکەیی هەبێ.

ئەمانەی ناومان هێنان گەر هەمووشیان هەبن بەواتای شۆڕش نییە، بەڵکوو کۆمەڵگە دەباتە دۆخێکەوە کە پێی دەڵێن: "دۆخی هاوسەنگیی ناجێگیر"؛ لەم دۆخەدا یەک پریشک و جووڵە دەتوانێ ئاگر و جووڵەی تر بەدوای خۆیدا بێنێ و ناڕەزایەتی و ناڕەزایەتییەکان دەست پێبکەن.

لەگەڵ دەسپێکی ناڕەزایەتییەکاندا ئەمجار قۆناغێکی تر دەمێنێ بۆ نزیکبوونەوە لە شۆڕش، ئەویش بریتییە لەوەی ڕێکخراو و جەریانە سیاسییە جیاوازەکان تەنانەت بە ڕوانگەی جیاوازیشەوە لە دەوری یەکتر و ئامانجێک کە نەهێشتنی دەسەڵاتی ئاراییە کۆ ببنەوە؛ لەم حاڵەتەدا ستارتی شۆڕش لێدەدرێ. لە بەرامبەردا هێزی سەرکوت، یا ئەو هێزە کە دەسەڵاتی ئارایی پشتی پێبەستووە، بەرگری لە دەسەڵات نەکات، یا بێلایەن بمێنێتەوە و یاخود لە باشترین حاڵەتی خۆیدا پاڵ بدا بە خەڵکەوە، ئەوە شۆڕش سەر دەکەوێ؛ ئەمە ڕەوتی گووران و فراژووی دیاردەیەکی سیاسی-کۆمەڵایەتی بەناوی شۆڕشە؛ کە ڕوون نییە ئەم ڕەوتە چەندە درێژە دەکێشێ.

بەم پێشەکییەوە چاوکراوەتر دەبین بۆ ئەوەی بزانین لە ڕەوتی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی ژینا یا "ژن، ژیان، ئازادی"دا چی ڕووی دا و بۆ بە ئاکامی دڵخواز نەگەیشت. ئەوەی کە ناوی دۆخی هاوسەنگیی ناجێگیریان لێناوە، لە ئێرانی ١٤٠١ و ژێر دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیدا بەرچاو دەکەوت، واتە قەیرانە ئابووری، سیاسی، کۆمەڵایەتی و فەرهەنگییەکان لە ترۆپکی خۆیدا بوو، کۆماری ئیسلامی لە ڕوو و لە ئاستی نێودەوڵەتیدا دەسەڵاتێکی تاککەوتوو بوو، خەڵک هەستیان بە هەڵاواردن و بێبەشی دەکرد؛ ئەو پریشکەش کەوا بۆ هەڵگیرسان پێویست بوو بە کوژرانی ژینا لێدرا و ناڕەزایەتییشی بەدوای خۆیدا هێنا و هەموو لەم بارەوە هاوڕاین گەورەترین و بەرفرەوانترین بزووتنەوەی ناڕەزایەتیدەربڕانەی مێژووی کۆماری ئیسلامی بوو، بەڵام بۆچی نەیتوانیوە تا ئێستاش دوایین قۆناغەکان ببڕێ؟ پێویستە بوترێتەوە ئەم وتارە هەوڵ دەدا تیشک بخاتە سەر ئاستی سەراسەریی ئێران:

– ئاساییندنی ڕووخاندنی دەسەڵات:

ئێمە شایەد بووین هەتا ساڵێک لە دەسپێکی ناڕەزایەتییەکانیش، هەموو شتێک سادە دەبینرا و ئەو جددییەتەی بۆ شۆڕشێک پێویستییەکی حەیاتییە لە ئارادا نەبوو. دروشمەکان بۆ ڕووخاندن بوون، لێ خوازیاری ڕێفراندۆم بوون! کە بەتەواوی ویستێکی ڕیفۆرمیستییە نەک گۆڕانخوازانە، کە ئەمە دەرخەری نەبوونی بەرنامە و هەروەها جددییەتێکە کە وەک وتمان پێویستە هەبێ.

– داواکاریی مانگرتنی بێئامانج:

لەم حاڵەدا زۆربەی ڕۆژەکانی حەوتوو داواکارییەک لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا بە دیزاینێکی سادە و بێسەرچاوەی ڕوون و بێدیاریکردنی ئامانجێک بڵاو دەبووە و دەیهەویست خەڵکی ئێران مان بگرن – بەدەر لەوەی کە خەڵک وەڵامدەر نەبوون – بەڵام زۆریی داواکاریی مانگرتن، مانگرتنی کردبووە شتێکی ئاسایی و لە هەمان کاتیشدا گۆڕیبوویان بۆ ویستێکی ڕیفۆرمیستی و بەرگریکارانە نەک شۆڕشگێڕانە، ئەمە لە کاتێکدایە مانگرتن دەتوانێ بناغەی ئابووریی وڵاتێک هەڵتەکێنێ و دەسەڵاتێک بخات؛ بەو مەرجەی ڕێکخستن و پشتیوانیی لەگەڵ بێ.

– زۆریی ڕیفرێنس:

بەو واتایە کە مەرجەع زۆر بوو، هەرکەسێک کەوا خاوەنی چەند هەزار کەس شوێنکەوتوو بوو لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا، هەستی دەکرد ڕێبەرێکە و دەتوانێ ئامۆژگاریی هەبێ بۆ خەڵکی ناڕازی. هەرکام لەمانەش لە ئاڵۆزاندنی ڕای گشتیدا دەوری خۆیان دەبینی؛ گەر بتوانین لەم دەستەواژەیە کەڵک وەربگرین دەبێ بڵێین "بەرەڵڵایی"یەک بەم بەشەوە دیار بوو، کە دەبووە هۆی پەرتەوازەکردنی خەڵک.

– بڵاوکردنەوەی هەواڵی فەیک و درۆیین:

چەندین جار لە سەرچاوەکانی هەواڵ باسی هەڵاتنی دەسەڵاتدارانی پلەباڵای کۆماری ئیسلامی کرا و تەنانەت باس لە چوونیان بۆ وڵاتی "ڤێنێزوێلا" دەکرا، یاخود گەڕانەوەی هێزە سەرکوتکەرەکان بۆ لای خەڵک، لە کاتێکدا یەکێک لە خاڵە بەهێزەکانی کۆماری ئیسلامی ئەوە بوو کە هێزی سەرکوتەکەی تەنانەت دوودڵیش نەبوو لە سەرکوتکردن یا نەکردنی ناڕەزایەتییەکاندا و بەڕاستی دەستیان نەدەپاراست. ئەم بڵاوکردنەوەی درۆیانە، لە خزمەتی سادەسازیی شۆڕشدا بوو، بەو واتایە کە خەڵکانێک بیریان دەکردەوە کەواتە هەر بەو ڕادەیە خەڵکەی وا ڕژاونەتە سەر شەقام، هەموو شتێک کۆتایی پێهاتووە و پێویست ناکات کەسانی تر پەیوەست بن.

– بڵاوکردنەوەی هیوای جوان و درۆیین:

ئەم خاڵەش لەگەڵ هەواڵی درۆییندا لە یەک ڕیزدان و هەردووک لە خزمەتی ئاساننواندنی شۆڕشدان، بەڵام ئەم ئاساننواندنە بۆچی بە مەترسی دێتە ئەژمار لەم وتارەدا؟ چون بە دەرکەوتنی ڕاستییەکان، ئەو ڕاستییانەی وا مرۆڤی ژێر کاریگەریی هەواڵ و هیوای درۆیین کەوا پێشتر خۆی بۆ بەرەوڕووبوونەوە لەگەڵیان ئامادە نەکردووە، زۆر زوو لەوپەڕی هیواوە دەگاتە بێهیواییەکی ڕەها و توانای هەستانەوەی نامێنێ؛ بەم پێیە بڵاوکردنەوەی هیوا و ئومێدی درۆیین و بێبنەماش دەبێتە هۆی نابەردەوامیی تاکی شۆڕشگێڕ بۆ شۆڕشکردن.

– هێنانەوەی نموونەی مێژوویی نابەجێ:

هێنانەوەی نموونەکان خوێندنەوەی لەپشت نەبوو و تەنیا چەند بڕگەی سەرکەوتووانەی شۆڕشەکان لەبەرچاو دەگیران، کە خوێندنەوەیەکی بڕگەییە لە مێژوو و ئەم خوێندنەوەیە زیاتر بۆ خۆفریودان دەبێ نەک بۆ بەرچاوڕوونی. بۆ نموونە کاتێک باسی ڕێفراندۆم دەکرا، نموونەی "ئافریقای باشوور"یان دەهێناوە، لە کاتێکدا ئەو کۆمەڵێک بەستێنی لەپشت بوو کە لە ئێراندا هەر نەبوو و نەدەبینرا. یا نموونەی وڵاتی "توونس"، کە وایان دەنواند بە خۆسووتانی "محەممەد بووعەزیزی" دەسەڵاتی "بێن عەلی" لە توونس ڕووخاوە، لە کاتێکدا ئەو خۆسووتانە تەنیا پریشکێک بوو وەک کوشتنی ژینا. وڵاتی توونس خاوەنی چەندین ڕێکخراو و سەندیکای بەهێزی بەڕابردوو بوو کە جڵەوی شۆڕشەکەیان بەدەستەوە گرت. نموونەی دیکەی وەک یەکیەتیی سۆڤیەت و ڕۆمانی و ئەوانەش زۆر بوون، کە هەموویان بە هەمان شێوەی کە باس کرا بێخوێندنەوەی قووڵ بوون و لە ڕاستیدا لە ڕاستای ئەو سادەنواندنەدا بوون کەوا پێشتر وەک خاڵێکی سەربەخۆ ئاماژەی پێکرا.

– ڕۆژژمێرتەوەری و ژمارەتەوەری:

لەم حاڵەتەدا کە ئۆپۆزیسیۆنی کۆماری ئیسلامی بەتایبەت لە دەرەوەی وڵات بێبەرنامە بوو و بەرنامەیەکی تایبەتی نەبوو، ڕووی کردبووە ڕۆژژمێر و ژمارە و ڕەقەم، بەو واتایە حەوتە و مانگانە و چلە و هیتری دەکردە بنەمایەک بۆ شاردنەوەی بێبەرنامەیی خۆی. نموونە و فەکت دێنینەوە بۆ ئەوەی ڕوونتر بێتەوە: سەری ساڵی زایینیان کردە بیانوویەک بۆ نێڵدانی زیاتری کوورەی شۆڕش! لە کاتێکدا ئەو سەری ساڵە بۆ خەڵکی ئێران زۆر گرنگ نییە. بۆنەکانی چوارشەممەسووری و نەورۆزیش بە هەمان شێوە. لە هەندێک حاڵەتدا وا چوونە پێش کە زیاتر بۆ پێکەنین دەبێ، دەوترا لەو ساڵەدا وا تیمی فووتباڵی ئێران لە مۆندیالدا بەشداریی کرد و..

درێژە بۆ لاپەڕەی ١١

سیاسەتی دەرەوەی تورکیە لەنێوان ئیسلام و تورک‌بووندا

ئاگری ئیسماعیل‌نژاد

ڕەوتی ڕووداوەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بەخێراییەکی سەرسووڕهێنەر تێدەپەڕن و هاوکات لەگەڵ ئەوەی گرژیی نێوان ئێران و ئیسرائیل بەشێوەی ڕۆژانە ڕووی لە زیادبووندایە و لەو نێوانەدا تورکیە وەکوو ئەکتەرێکی گرینگ لەگەڵ ئەوەی خۆ لە ڕاستەوخۆ تێوەچوونی نێو گرژییەکە دەپارێزێ، بەڵام هەوڵ دەدا زیاترین کارتێکەریی لەسەر ڕەوتی ڕووداوەکان لە پێناوبەرژەوەندی خۆییدا هەبێت.

شوناس و سیاسەتی دەرەوەی تورکیە

تیۆریی گرژی سیفر کە لەلایەن ئەحمەد داودئۆغلوو، وەکوو بناغەی سیاسەتی دەرەوەی تورکیە بۆ سەدەی ٢١ پێشنیار کراوە، خاوەنی دوو کۆڵەکەی سەرەکییە کە بریتین لە تورک‌بوون و موسڵمان‌بوونی تورکیە. دەوڵەتی ئاک پارتییش لە ٢٠ ساڵی ڕابردوودا لەسەر بنەمای ئەو دوو شوناسەدا سیاسەتی دەرەکی تورکیەی بەڕێوە بردووە و لە ڕاستییدا دەوڵەتی تورکیە لە ٢٠ ساڵی ڕابردوودا، هەوڵی بۆ ئەوە نەداوە شوناسی ئورووپایی بۆخۆی دابین بکات و تەنانەت هەوڵی ئەوەشی نەداوە تەناهیی دەرەکی و نێوخۆیی خۆی گرێ بداتەوە بە ناتۆ. هۆکارەکەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە تورکیە بنەمای نوێی بۆ سیاسەتی دەرەکی خۆی دیاری کردوە و، ئەو بنەمایەش لە ئاستێک لە گرینگی‌دایە کە تورکیە بناغەی تەناهی خۆی لەسەر بنەمایی نوێ دامەزراندوە و بۆیەش پشتی لە ناتۆ کردوە و پەیوەندی بەرینی لەگەڵ ڕووسیە دامەزراندوە.

لە ڕەوتی ٢٠ ساڵی ڕابردوودا، ئاک‌پارتی لە قۆناغی نێوان ٢٠١٠ هەتا کۆتایی ٢٠٢٠ زیاتر هەوڵی ئەوەی داوە وەکوو دەسەڵاتێکی ئیسلامی لە ناوچەی موسڵمانانی سوننە مەزهەب هەڵسوکەوت بکات، و لە ٢٠٢٠ و پاش ئەوەی گرژیی نێوان تورکیە لەگەڵ میسر و سعوودی ڕووی لە زیادبوون کرد، ئاک‌پارتی پاشەکشەیەکی بنەڕەتیی لە سیاسەتی دەرەوەی تورکیە کردوە و زیاتر ڕووی کردە شوناسی تورک‌بوون.

کەوایە ئەوەی تورکیەی ناچارکرد دیوی موسڵمان‌بوونی سیاسەتی دەرەکی خۆی کاڵ بکاتەوە و بەجۆرێک پاشەکشە لە خەیاڵی سەرکردایەتی‌کردنی دەوڵەتانی موسڵمانی سوننە مەزهەب بکات، گرژی لەگەڵ سعوودی و میسر بوو. لە پاش بەهاری عەرەبی تورکیە بۆی دەرکەوت کە میسر و سعوودی ڕێگە نادەن، وڵاتێکی غەیری عەرەب سەرکردایەتیی جیهانی عەرەب بکات، با بەبیانووی باوەری مەزهەبی سوونە بوونیشەوە بێت.

لەسەر شوناسی دووهەمی دەوڵەتی ئاک‌پارتی لە سیاسەتی دەرەوەیدا دەکرێت بڵێن لە ساڵی ٢٠٠٩ و لە ڕێککەوتنی نەخجەواندا بناغەی هاوپەیمانییەکی نێوان ٥ دەوڵەتی تورکی دامەزراندبوو. خاڵی گرینگی جێگای سەرنجی هاوپەیمانی وڵاتانی تورک کە ئێستا ناوەکەی بۆ دەوڵەتانی تورک گۆڕدراوە، لەوەدایە کە لەنێوان ساڵەکانی ٢٠١٠ هەتا ٢٠٢٠ پێشەوەچوونێکی بەخۆیەوە نەدیوە و لەڕاستییدا لە دوایی شەڕی قەرەباغ و شکستی سیاسی دەوڵەتی تورکیە لە نوێنەرایەتیی کردنی وڵاتانی سوننە مەزهەب، شوڕای هاوکاری دەوڵەتانی تورک گەشەی بەخۆیەوە دیوە.

مانای ئەو باسە ئەوەیە کە تورکیە شوناسی تورک‌بوونی لە سیاسەتی دەرەوەی کاتێک تۆختر کرد کە بەناچار شوناسی موسڵمان‌بوونی کاڵ کردەوە.

تورکیە پاش ٧ی ئۆکتۆبری ٢٠٢٣

لە ساڵێک پاش ٧ی ئۆکتۆبردا بەڕوونی دەرکەوتوە کە بەستێنی تەناهی لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا، ڕوو لە ئاڵوگۆڕە و بە دڵنیاییەوە دەتوانین بڵێن لە ڕۆژهەڵاتی‌نێوەڕاس‌دا لە بەستێنی تەناهیدا سێ بکەری جیاوازمان هەیە:

١– بکەری دەوڵەتی

٢– بکەری نادەوڵەتی کە بریتین لە گرووپە چەکدارەکان

٣– کۆمپانییە نێودەوڵەتییەکانی بواری وزە

ڕووداوەکانی ٧ی ئۆکتۆبری ٢٠٢٣ لە ڕەهەندی جۆراوجۆرەوە سەیری کراوە، بەڵام لەو نووسراوەیەدا گرینگترین ڕەهەندی ئەو ڕووداوانە هێرش بۆ سەر خەڵکی سڤیل و کوشتن و بارمتەگرتنیان بە مەبەستی پێملکردنی دەوڵەتێک بە هێندێ خواست سیاسییە.

لە تەواوی ماوەی ململانێی نێوان ئیسرائیل و فەلەستین شارۆمەندانی ئیسرائیل لەلایان چەکدارانی فەلەستینییەوە وەکوو ئامانجێک سەیریان کراوە و بەشێوەی جۆراجۆر هەوڵی کوژران یان بەبارمتەگرتنیان دراوە. لە بەرانبەردا، دەوڵەتی ئیسرائیل وەکوو دەوڵەتێک کە بنەماکەی لەسەر پاراستنی تاکی جوو دامەزراوە، هەوڵی داوە تاکی جوو بپارێزیت یان ئەگەر بەبارمتە گیراوە، ڕزگاری بکات.

بەڵام ئەوە وای کردوە کە بارمتەگرتنی شارۆمەندی ئیسرائیل وەکوو گەورەترین خاڵی لاوازی ئەمنییەتی ئیسرائیلی لێ‌بێت، و وەکوو دەبیندرێ لە دوو دەهەی ڕابردوودا، زیاتر لە سێ جار شارۆمەندی ئیسرائیل وەکوو بارمتە لەلایان گرووپی جیاوازە گیراوە و پاشان دەوڵەتی ئیسرائیلیان ناچار کردوە پێملی خواستەکانیان بێت.

لە ڕاستییدا بارمتەگرتنی شارۆمەندانی ئیسرائیل وای دەکرد کە باڵادەستیی نیزامی و ئەمنییەتی ئیسرائیل بە ئاسانی پشتگوێ بخرێ و گرووپی جیاواز بتوانن بە ڕێگای بارمتەوە باج لە دەوڵەتی ئیسرائیل بستێنن.

ئەوەی باڵادەستی نیزامی ئیسرائیل نابێتە هۆی ئەوە کە شارۆمەندی ئیسرائیلی لە دەست گرووپی چەکداری فەلەستینی پارێزراو بێت، ئیسرائیل ناچار دەکات، پێش بە گەشەی گرووپی چەکداری فەلەستینی یان دژی ئیسرائیل بگرێت، مانای ئەو ناچارییە سەرهەڵدانی دوکتورینێکی نوێیە بۆ ئەمنییەتی ئیسرائیلە، دوکتورینەکە دەکرێت ئاوا تەکووز بکرێت: ماکەی سەرهەڵدانی گرووپی چەکداری دژی ئیسرائیل هەبوونی دەوڵەتێک بۆ پشتگیری ئەو گرووپەیە. کەوایە ئیسرائیل بۆ ئەوەی ڕێژەی گرووپە چەکدارەکانی دژی خۆی کەم بکاتەوە یان ئەوەی هێندەیان لاواز بکات کە توانایی زەربەلێدانیان بە ئیسرائیل نەبێت، دەبێت ئەو دەوڵەتە لاواز بکات یان ناچاری بکات واز لە دوژمنایەتی لەگەڵ ئیسرائیل بێنێ.

دەکرێت، هێرشی ڕاستەوخۆی ئیسرائیل بۆ سەر باڵوێزخانەی ئێران لە سووریە لە ڕۆژی ١٣ی خاکەلێوەی ١٤٠٣ وەکوو دەستپێکی ئەو دوکتورینە نوێیە لەبەر چاو بگرین.

لێرەدا دەبێت باسێک ڕوون بکەینەوە: ململانێی نێوان ئێران و ئیسرائیل لە چەند ڕەهەندی جیاوازەوە بوو، پێش ٧ی ئۆکتۆبر ململانێی سەرەکیی ئێران و ئیسرائیل لەسەر توانایی بەدەست‌هێنانی چەکی ناوەکی لەلایان ئێرانەوە و ئاستی توانایی بەرهەمهێنانی هاژەک بوو، بەڵام سیاسەتی ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ ئێران لەسەر پرسی پرۆکسییەکانی ئێران سیاسەتی فەرمی ئەو دەوڵەتانە نەبوو کە بنیامین ناتانیاهوو سەرکردایەتی دەکردن.

ململانێی گرژتری نێوان ئیسرائیل و ئێران بۆ تورکیە دەتوانێ قەیران و دەرفەتێکی بەدواوە بێت، قەیرانەکە ئەوەیە کە ئەگەر ئێران زیاتر لاواز بێت، دۆزی کورد لە ڕۆژهەڵات گەشەی زیاتر دەکات و ئەوەش بەمانایەیە کە تورکیە چی‌تر ناتوانێ بە ڕێگای هاوسەنگەری سەرکوتی دۆزی کورد لەگەڵ ئێران دۆزی کورد لە باکوور لەژێر ڕکێفی خۆی دانێ.

بەڵام دەرفەتێکیشی بۆ دەخولقێ و دەرفەتەکەش ئەوەیە کە پرسی ئازەری یان وەکوو خۆیان دەڵێن پرسی تورکی ئازەربایجان گەشەی بەرچاو دەکات و دەتوانێ ببێ بە ئامێرێک بۆ تورکیە و تەنانەت دەتوانێ دەرفەتێکی گەورە بێت بۆ ئەوەی تورکیە بتوانێ پرسی هاوپیمانی دەوڵەتانی تورک گەشە پێبدات، چون یەکێ لە بەربەستەکانی ئەو هاووپەیمانییە کە ئێرانە لاواز بووە یان توانایی کارتێکەریکردنی لە دەست داوە.

چاوەڕوان دەکرێت، تورکیە بەتایبەتی پاش ئەوەی یەکیەتیی ئورووپا هاوپەیمانی وڵاتانی عەرەبی کەنداوی وەکوو بەرەی تەناهی خۆی پێناسە کرد، دیوی سیاسەتی تورک‌بوون لە سیاسەتی دەرەوەی تورکیە تۆخ‌تر بێت. بەڵام بەپێی ڕەوتی ڕووداوەکان تورکیە و لاوازبوونی ئێران لەوەش دەترسێ کە دۆزی کورد جارێکی‌تر هەم لە ئاستی نێوخۆی و هەم لە ئاستی ناوچەییدا تووشی قەیرانی بکات، بەو پێیەشە کە تورکیە بەشێوەی نافەرمی باسی ئەوەی هێناوەتە گۆڕی کە لەگەڵ قەندیل خەریکی دانووستانە

ئاکام و چاوەڕوانی

لە پاش حەوتی ئۆکتۆبر نە تورکیە و نە قەتەر ناتوانن بەو شێوەی کە پێشتر پشتگیرییان لە تۆری ئیخوانولموسلمین دەکرد، پشتگیری بیری ئیسلامی بکەن و هاوکات تورکیەش بە تەواوی بەو ئاکامە گەیشتوە کە وڵاتانی ڕۆژئاوایی و ئیسرائیل ئامادە نین سەرکردایەتیی تورکیە لە وڵاتانی سوننە مەزهەب بەگشتی و وڵاتانی عەرەبی بەتایبەتی قەبووڵ بکەن و هێزی مرۆڤی و ئابووری تورکیەش ئەو ڕێگەی پێ نادات. بەڵام لاوازبوونی ئێران یان ڕووخانی کۆماری ئیسلامی وا دەکات تورکیە دەرەتانی سازکردنی بەرەی دەوڵەتانی تورکی بۆ بڕەخسێت و لەڕاستییدا بە ڕێگای ئەو بەرەیەوە بەرژەوەندییەکانی خۆی بپارێزێ و هەوڵ بۆ ئەوە خەیاڵە بدات کە ئەو وڵاتە، ببێتە ناوەندێکی گرینگی وزە بۆ ئەورووپای ڕۆژئاوا.

کەوایە چاوەڕوان دەکرێت، تورکیە بەتایبەتی پاش ئەوەی یەکیەتیی ئورووپا هاوپەیمانی وڵاتانی عەرەبی کەنداوی وەکوو بەرەی تەناهی خۆی پێناسە کرد، دیوی سیاسەتی تورک‌بوون لە سیاسەتی دەرەوەی تورکیە تۆخ‌تر بێت. بەڵام بەپێی ڕەوتی ڕووداوەکان تورکیە و لاوازبوونی ئێران لەوەش دەترسێ کە دۆزی کورد جارێکی‌تر هەم لە ئاستی نێوخۆی و هەم لە ئاستی ناوچەییدا تووشی قەیرانی بکات، بەو پێیەشە کە تورکیە بەشێوەی نافەرمی باسی ئەوەی هێناوەتە گۆڕی کە لەگەڵ قەندیل خەریکی دانووستانە و بە شێوەی فەرمیش ڕایگەیاندوە کە لە ئەمساڵی زایینندا کاناڵی تلویزیونی فارسی TRT دەکرێتەوە.

کە وایە تورکیە بەپێچەوانەی ئەوەی نیشانی دەدا، نە دەیهەوێ و نە دەتوانێ سەرکردایەتیی پرسی فەلەستین بکات، بەڵکوو بناغەی نوێی سیاسەتی دەرەوەی لەسەر سەرکردایەتی‌کردنی وڵاتانی تورک دامەزراوە و تاکتیکی بنەڕەتیشی ئەوەیە لاوازبوونی ئێران لە ناوچەکەدا نەبێتە هۆی ئەوەی دۆزی کورد لە ناوچەکەدا پێشڤەچوون بە خۆیەوە ببینێ.

وێستگە

دوو ڕووداو

ئاسۆ مینبەری

زۆر جار بەریەککەوتنی ڕووداوەکان، دەبێتە هۆکار بۆ ئەوەی قووڵتر لێیان بڕوانین و بە لێکدانەوەیان لە گۆشەنیگای جیاوازەوە هەست بە جیاوازییان لە هۆکاری ڕوودان و ئاکامەکانیان بکەین. ئەگەرچی جوغرافیای کوردستان هەمیشە بەستێنی خولقانی ڕووداوە جیاوازەکان بووە، بەڵام لە هەندێک بڕگەی زەمەنیدا، لێکدانەوەی جیاوازییەکان گرینگتر خۆی دەنوێنێ و پێویستە زیاتر قسەیان لەسەر بکرێ. یەکێک لەم بڕگە زەمەنییانە کە بەستێنی بەریەککەوتنی ڕووداوەکان بوو و بۆ ئێمەی کورد و بەتایبەتیش بۆ توێژی ژنان گرینگە، بڕگەی زەمەنیی سەرهەڵدانی بزووتنەوەی ژینا و قۆناغەکانی دوای ئەم بڕگە زەمەنییە هەتا ئەمڕۆیە.

هەر لە دەسپێکی ئەم بزووتنەوەیەوە، بەریەککەوتنی ڕوانگەکان دەستی پێکرد، لەوێوە کە ژینای کورد، لە بەریەککەوتنی پێناسەی ئێمە و ئەوی تردا، کەوتە نێوان ناسنامەی کوردستانیبوون و ئێرانیبوون و شوناسی کوردستانیبوونیشی لێ دزرا؛ پرسێک کە لە ڕۆژی یەکەمی سەرهەڵدانی بزووتنەوەکەوە هەتا ئێستا لە فۆرم و شێوازی جیاوازدا بینراوە و درێژەی هەیە.

لە ماوەی زیاتر لە دوو ساڵی ڕابردوودا، ڕووداوەکان لە کۆمەڵگەی کوردستان و ئێران، بە شێوازی جۆراوجۆر و لە گۆشەنیگای جیاوازەوە خوێندنەوەیان بۆ کراوە و هەر ئەمەش بووەتە هۆکار کە ئاکار و کردەوە لەمەڕ ئەم ڕووداوانەش جیاواز بێت. بە واتایەکی تر خوێندنەوە بۆ ڕووداوەکان لە کوردستان هەمیشە واقعبینانەتر و وردبینانەتر بووە کە نموونەی نوێی ئەم بەریەککەوتنە زیاتر تێگەیشتن و وردبینی لە کوردستانمان بۆ دەردەخا.

هاوکات لەگەڵ ئەوەی ژینا مودەڕس گورجی، ڕۆژنامەنووس و چالاکی بواری ژنانی خەڵکی سنە بە مەبەستی تێپەڕاندنی ماوەی بەندکرانی سەپێندراو ڕەوانەی بەندیخانەی ڕێژیم لەم شارە کرا، هەواڵێک لە تارانی پێتەختەوە بڵاو کرایەوە کە زۆربەی میدیاکانی بە خۆیەوە سەرقاڵ کرد. ژینا مودەڕس گورجی کە لە دەسبەسەرکراوانی بزووتنەوەی ژینایە، لەلایەن دادگای پێداچوونەوەی سنەوە بە تۆمەتی "دروستکردنی دەستە و گرووپی نایاسایی بە مەبەستی ڕووخانی نیزام" بە ١٦ مانگ بەندکرانی داسەپاو سزا دراوە. ئەم ڕۆژنامەنووسە کوردە لە ڕۆژی شەممە ١٢ی خەزەڵوەری ئەمساڵدا، بۆ تێپەڕاندنی ماوەی ئەم سزایە چووە بەندیخانەی سنە و بە بڵاوکردنەوەی پۆستێکی ئینستاگرامی لەمبارەوە نووسی: "ئەمڕۆ ئەچمە بەندیخانەیەک کە پەراوێزخستن و هەڵاواردن لەوێ سێ قاتە. بەندیخانەی ژنانی سنە. پەراوێزخستن و هەڵاواردنی ڕەگەزی، چینایەتی و نەتەوایەتی. بەم حاڵەوە کاتێک کە کەلوپەلەکانم بۆ بەندیخانە ئامادە دەکرد پێش هەموو شتێک هیوام خستە جانتاکەمەوە. من بە هیواوە ئەچمە ئەوێ." هاوکات لەگەڵ چوونی ژینا بۆ بەندیخانە، لە تارانی پێتەختی جەلادەکاندا، کچە خوێندکارێک لەلایەن بەشی حەراسەتی زانکۆوە بە بیانووی ڕەچاونەکردنی حیجابی زۆرەملێ گوشاری خرایە سەر و ئەم گوشارە دەگاتە ئاستێک کە هێزەکانی حیراسەت جلەکانی دەدڕێنن؛ ئەم کچە خوێندکارە بە نیشانەی نارەزایەتیدەربڕین بەم کردەوەیە، جلەکانی دادەکەنێت و لە حەوشەی زانکۆکەدا زۆر ئاسایی دێت و دەچێت تا کاتێ کە لەلایەن ٤ کەس لە هێزەکانی حیراسەتەوە بە لێدان و کوتان دەڕفێندرێت.

بەریەککەوتنی ئەم دوو ڕووداوە، پرسێکی گرینگە. لەلایەکەوە کچێکی کورد هەیە بە هۆی پێداگری لەسەر خواستی نەتەوەیی و ڕەگەزی کەتووەتە بەر ڕقی ڕێژیمی دڕندەی کۆماری ئیسلامییەوە و جیا لە هەندێک میدیا و ماڵپەڕ، هەواڵی چوونە بەندیخانەکەی ئەویش بە وتنی ئەو ڕستە لێوڕێژ لە هێز و ورەیە کە پێش هەموو شتێک هیوای خستووەتە جانتاکەیەوە، لە شوێنێکی دیکە بڵاو نەکرایەوە. لەلایەکی دیکەوە کچێک کە لەسەر پرسی حیجاب و بە هۆی نافەرمانییەکی مەدەنییەوە لە زانکۆ، بووەتە سەردێڕی هەواڵەکان! لێرەدایە کە تێگەیشتنی واقعبینانەی ڕووداوەکان لە کوردستان، بەریەککەوتنەکان ڕوونتر دەکاتەوە.

نکۆڵی لەوە ناکرێ کە ئەم نافەرمانییە مەدەنییە، ئەکتێکی گرینگە بەتایبەت لە دۆخی ئێستای ئێراندا کە ڕێژیم لە نێوخۆ و دەرەوە تووشی دەیان گرفتی سیاسی و ئابووری بووەتەوە و ئەمەش وەک درێژەیەک لە بزووتنەوەی سەرتاسەریی ژینا کە جیهانی سەبارەت بە پرسی ژنان لە ئێران هێنایە سەر خەت ئەتوانێ ڕێژیم تووشی قەیرانێکی دیکە بکات، بەڵام خاڵی گرینگ، بەریەککەوتنی ڕووداوەکان و پەراوێزکەوتنی پرسی گرینگتر بۆ ئێمە واتە پرسی کوردستانە! ئەگەرچی کاردانەوەی ئەم کچە خوێندکارە لە جۆری خۆیدا بوێرانە و ساختارشکێنانەیە بەڵام، سەرقاڵبوونی میدیای کوردی و چالاکی کوردستان بەم پرسە بە جۆرێک لە جۆرەکان پرسی ژینای خستووەتە پەراوێزەوە، پرسێک کە هاوکات بابەتەکانی ژنبوون، پرسی نەتەوەیی و ڕاستییەکانی سەرکوتی کۆمەڵگەی مەدەنی لە کوردستانی لە خۆیدا کۆ کردووەتەوە، بابەتێک کە لەژێر کاریگەریی میدیای نەتەوەی باڵادەستدا لەبیر کراوە. لێرەدا، پرسی ناوەند و پەراوێز بۆ جارێکی دیکە خۆی دەنوێنێتەوە، لە کوردستاندا هەموو پرسێک بە سیاسی دەبینرێت و بەم هۆیەوە سەرکوتکارییەکانیش توندترن، لە ناوەندیشدا هێشتا خەڵک سەرقاڵی پرسی حیجابن و ئەوەی کە بووەتە لووتکەی داخوازییەکان، ئازادیی پۆشینە نەک ئازادییە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان!

بە دەیان نموونەی وەک ژینا لە کوردستاندا هەن کە بە هۆی پێداگری لەسەر پرسی شوناس و ناسنامە و مافە بنەڕەتییەکانیان لەژێر گوشاردان و سزای قورسیان بەسەردا دەسەپێت و لە بێدەنگیی میدیاکاندا تووشی سەدان کێشەی قەرەبوونەکراو دەبنەوە، لە کۆتاییشدا نارەزایەتیی ناوەندنشینەکان بە پرسی حیجابی زۆرەملێ هاشتەگ و کەمپەینی جیهانی لێ دەکەوێتەوە و دەبنە سەدێڕی میدیاکان و دیسانەوە کوردستان لە بێدەنگیدا لەگەڵ ئازارەکانی دەژیت. پێویستە چالاکانی کورد زیاتر بایەخ بە پرسی ژنان و بەتایبەت سەرکوتکارییەکانی ئەم توێژە لەلایەن ڕێژیمەوە بدەن و بە لەقاودانی هەوڵەکانی ڕێژیم، تێچووی سەرکوتکارییەکان بۆ دەسەڵات زۆر بکەنەوە.

ڕێبەری بێ بەرپرسایەتی

مەجید حەقی

عەلی خامنەیی لە ماوەی زیاتر لە ٣٥ ساڵ دەسەڵاتدارەتیی خۆی وەک ڕێبەری کۆماری ئیسلامیی ئێراندا، هەرکات بڕیاردان سەخت بێ یان لەوانەیە بەرپرسایەتییەکی بەدواوە بێت، خۆی لە بەرپرسایەتی لا دەدات و ئەو ئەرکە بە کاربەدەستانی دیکە دەسپێرێت. دوای هێرشی ئیسرائیل بۆ سەر ئێران، بۆ زۆر کەس بووەتە جێی پرسیار داخۆ ئێران وەڵامی هێرشەکەی ئیسرائیل دەداتەوە یا نا؟ بەرلەوە هەموو جارێ خامنەیی هەڕەشەی تۆڵەسەندنەوە و لەگەڵ خاک یەکسانکردنی تەلئاڤیڤ و شارەکانی ئیسرائیلی دەکرد.

دوا بەدوای هێرشی ڕۆژی شەممە ٢٦ی ئۆکتۆبری ٢٠٢٤ بۆ سەر بنکە سەربازی و بەرگریی هەوایی ئێران، ڕێژیمی ئێران سەرەتا هەوڵی دا ڕووداوەکە بچووک نیشان بدات، بۆ ئەوەی ناچار نەبێ وەڵام بداتەوە. بێدەنگیی فەرماندەکانی سپای پاسداران و دەسەڵاتدارانی ڕێژیم لە سەرەتادا و بەتایبەت ڕاگەیاندراوی وەزارەتی دەرەوەی ئێران دوای ئەو هێرشە ئەم گریمانەیە بەهێز کردبوو کە لەوانەیە ئێران بەتەما نەبێت وەڵامی هێرشەکەی ئیسرائیل بداتەوە و شەڕی ئێران و ئیسرائیل لەو سۆنگەیەوە کۆنترۆل بکرێت.

بەڵام قسەکانی ڕۆژی دواتری خامنەیی بوو بە هۆی خولقاندنی کەشی شک و دوودڵی لەنێوان دەسەڵاتدارانی ڕێژیم. خامنەیی لە قسەکانیدا بە ڕوونی باسی تۆڵەسەندنەوەی لە ئیسرائیل نەکرد. بەڵکوو تۆپەکەی فڕێ دایە مەیدانی "شوڕای بەرزی ئاسایش" و دەوڵەت و بەرپرسایەتی بڕیاردانی بەوان سپارد.

خامنەیی کە لای وانەبوو هەموان بە قووڵایی زیان و خەسارەکانی هێرشەکەی ئیسرائیل بۆ سەر دامەزراوە سەربازییەکانی ئێران دەزانن، وای دانابوو گەر بێت و شوڕای بەرزی ئاسایشی نەتەوەیی (شورای عالی امنیت ملی) ئێران و دەوڵەت بڕیار بدەن وەڵامی ئیسرائیل بدەنەوە و ئێران تووشی شەڕ لەگەڵ ئیسرائیل و ئەمریکا ببێت. خامنەیی لە داهاتوودا خۆی لەو بەرپرسایەتیە دەپارێزێ و دەڵێ ئەمە بڕیاری بەرپرسان بووە و ئەو هیچ ڕۆڵێکی نەبووە. بەڵام ئەگەر بێت و بڕیارەکە ئەوە بێت کە وەڵام نەدرێتەوە، خامنەیی بە لایەنگرانی توندئاژۆی خۆی دەڵێ کە ئەوە دەوڵەتە بڕیار نادات، دەنا من خۆم ئامادەی شەڕی لەنێوبردنی ئیسرائیلم.

خامنەیی وا ڕاهاتوە لە کاتە سەختەکاندا هەمیشە بەرپرسایەتی بخاتە ئەستۆی کاربەدەستان و خۆی بێبەری بکات لە هەڵەکان و بەرپرسایەتییەکان. ئەو بڕیار و بەرپرسایەتییانەی بەبێ مۆڵەتی ئەو هیچکات نادرێن و جێبەجێش ناکرێن.

بە پێی دستووری ئێران بەرپرسایەتیی ڕاگەیاندنی شەڕ و ئاشتی لەگەڵ وڵاتێکی دیکە بە ئەستۆی ڕێبەری وڵاتە، بەڵام خامنەیی هەوڵی داوە لە هەردوو لاوە مەیدانی کایە بۆخۆی ساز کات و لە بەرپرسایەتی هەڵبێت. خامنەیی پێشتریش ئەو جۆرە کردارانەی لە خۆی نیشان داوە، ساڵی ١٣٩٨ لە سەردەمی سەرۆککۆماری ڕۆحانی دوای ناڕەزایەتییەکانی خەڵک بە هۆی گرانی لەنەکاوی بەنزین کە بوو بە هۆی کوژرانی زیاتر لە ١٥٠٠ کەس لە خەڵکی ناڕازی، خامنەیی بێبەریبوونی خۆی لەو بوارەدا ڕاگەیاند و گوتی بەرپرسانی دەزگاکانی دەسەڵات ئەو بڕیارەیان داوە. هەمان جۆر لە کرداری لە خۆی نیشان دا کاتێک دۆناڵد ترامپ بڕیاری دا وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە پەیمانی بەرجام دەرکەوێت. ئەوکات خامنەیی وتی کە لە سەرەتادا دژی ئەو پەیمانە بووە بەڵام "بەرپرسان" گوێیان بە هۆشدارییەکانی ئەو نەداوە. لەکاتێکدا هەموو دەزانن هیچ بڕیارێک بەبێ ڕەزامەندی خامنەیی نادرێت و هیچ پەیمانێک بێ ئەرێ کردنی ئەو واژۆ ناکرێت. بەرلە دەسپێکی دەوڵەتی ڕۆحانی لە سەردەمی ئەحمەدی نژاد گفتگۆکانی بەرجام لە سەر بڕیاری خامنەیی بە شاراوە دەستی پێ کردبوو و دواتریش حەسەن ڕۆحانی و محەمەد جەواد زەریف بە مۆڵەتی ئەو لە گەڵ ئەمریکا گفتگۆیان کرد و لە هەموو قۆناغەکانی گفتگۆکاندا ڕاپۆرتیان بە خامنەیی داوە.

نموونەکانی سەرەوە نیشان دەدەن کە چۆن خامنەیی لە کاتە هەستیارەکاندا خۆی لە بەرپرسایەتی دەدزێتەوە و بڕیارە سەختەکان کە لەوانەیە دواتر لە ڕوانگەی ڕژیمەوە سەرکەوتوو نەبن و ئەو بتوانێت بەرپرسانی خۆی سەرکۆنە بکات و خۆی بە لایەنگری مافی خەڵک نیشان بدات.

دوای هێرشی ڕۆژی ٢٦ی ئۆکتۆبری ئیسرائیل بۆ سەر ئێران، خامنەیی لە سەرەتادا بە هۆکارێکی گرینگ ویستی خۆی لەو بەرپرسایەتییە دەرباز بکات. ئەو کە هەستی بە هێزی کاریگەری ئیسرائیل کردووە، سەرەتا بڕیاردانی لە مەڕ "تۆلە ئەستاندنەوە"ی سپارد بە "ئەنجوومەنی باڵای ئاسایشی نەتەوەیی"، بەڵام کاتێک ئەوەی بن بەڕە هاتە سەر بەڕە و زاندرا کە ئیسرائیل چ گورزێکی کوشندەی لە ناوەندە سەربازییەکانی ئێران داوە و میدیا بیانییەکان و ناوەندە هەواڵگرییەکان بە بەڵگەوە هەموو وردەکانیان ئاشکرا کرد، جارێکی دیکە هاتەوە پشت تریبوون و ئەمجارەیان هەڕەشەکانی دەست پێ کردەوە.

هەڵبەت خۆ ئەگەر خامنەیی بەرەوڕووی ئەو دۆخەش نەبووبایەوە و بڕیارەکە لەلایەن شوڕای بەرزی ئەمنییەتی میللیی ئێرانەوە درابا، تەوفیرێکی ئەوتۆی نەدەبوو. چونکی هەموو ئەندامانی ئەو شوڕایەش لەلایەن خودی خامنەییەوە دیاری کراون.

لە ئێستادا خامنەیی لە کاتێکدا جاڕی شەڕ دەدا و باس لە تۆڵەکردنەوە دەکات، کە خەڵکی ئێران بە تەواوی پشتیان لە کۆماری ئیسلامی کردوە و خامنەیی و ڕێژیمەکەی بە هۆکاری هەموو شەڕ و قەیرانەکانی ئێستای ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست دەزانن و نەک هەر ڕیزەکانی خۆیان لە ڕێژیم جیا کردووەتەوە، بەڵکوو ڕاستەوخۆ لە سەنگەری دژ بە خامنەیی و ڕێژیمەکەیدا جێیان گرتوە.

کێ خراپی لێک داوەتەوە؟

بە هێرشی سەربازیی ئیسرائیل بۆ سەر کۆماری ئیسلامیی ئێران، شەڕی ناڕاستەوخۆی نێوان ئەم دوو وڵاتە چووەتە قۆناغی پێکدادانی ڕاستەوخۆ، دۆخێک کە چیدی کۆماری ئیسلامیی ئێران وەک بەرپرسیاری سەرەکیی دۆخە ناتوانێ خۆی لێ ببوێرێت. ئێستا خامنەیی ڕێبەری ڕێژیم لە کاردانەوە بە هێرشی چەند ڕۆژ لەوەپێشی ئیسرائیل بۆ سەر ئێران کە تێیدا هەستیارترین ڕادار و ناوەندەکانی چاودێریی ئاسمانی، گرینگترین قەڵغانە دژە هەواییەکانی ڕێژیم وەک ئێس ٣٠٠ و، هەروەها ستراتیژیکترین چەکی سەربازیی ڕێژیم وەک بەشی سووتەمەنیی مووشەکیی ڕێژیم کرانە ئامانج؛ ڕایگەیاندوە کە ئیسرائیل سەهووی کرد و لێکدانەوەکانی چەوت و هەڵەن. سەرفینەزەر لەوەی خامنەیی و ڕێژیمەکەی لە بەردەوامیی ئەم دۆخەدا پلانیان چییە و چۆن مامەڵە لەگەڵ ڕەوتی ڕووداوەکانی داهاتوو دەکەن، بەڵام پرسیار ئەوەیە هەر بەڕاست لەو نێوانەدا کام لایەن بەهەڵە چوون و کێن ئەوانەی لێکدانەوەکانیان بە زیان بۆیان شکاوەتەوە؟

– کۆماری ئیسلامی ٤٦ ساڵە قووتی خەڵکی ئێرانی بڕیوە و خەرجی هێز و میلیشیا جۆراوجۆرەکان بۆ شەڕی نیابەتیی دەکات، بەڵام ئێستا دەبینین ئەو هێزانە لە لوبنان و غەززەوە هەتا یەمەن و وڵاتانی دیکەش یەک لە دوای یەک گورزی گورچووبڕیان لێ دەکەوێ و لەپێ دەکەون. بەڕاست کێ لە لێکدانەوەکاندا هەڵەی کردوە؟

– کۆماری ئیسلامیی ئێران دەیان ساڵە بە بچووک و بچووکتر کردنەوەی سفرەی ژیانی خەڵکی وڵات، داهات و سامانی گشتیی ئێرانی بۆ تێکنۆلۆژیی دروستکردنی بۆمبی ئەتوم و پیشەسازیی مووشەکی خەرج دەکات، بەڵام بە دوو هێرشی سەربازیی ئیسرائیل و هاوپەیمانەکانی وەها زەبرێکی وێ کەوتووە کە ڕێژیم ئەگەر حوکمەت و دەسەڵاتەکەی بشمێنێ -کە خەڵکی ئێران ئیزنی ئەوەی پێ نادەن- هەر ئێستا چەندین ساڵ و بە میلیارد دۆلاری دیکەی دراو پێویستە بۆ ئەوەی بۆ دۆخی سێ مانگ لەوە پێشی بگەڕێتەوە. بەو پێیە دەکرێ بفەرموێت کێ لە لێکدانەوەدا بەهەڵە چووە؟

– ڕێژیم دوای شەڕی ٣٣ ڕۆژەی لوبنان و ئیسرائیل لە ساڵی ١٣٨٥ی هەتاوی بەپێی دانانی خودی حەسەن نەسروڵڵا، سەرۆکی کوژراوی حیزبوڵڵا چەندین میلیارد دۆلار لە سامان و دارایی خەڵکی ئێرانی بۆ دروستکردنی ١٥ هەزار خانوو و باڵاخانە، ٧٠٠ کیلۆمەتر ڕێگاوبان، ٤٨ پرد و دەیان نەخۆشخانە خەرج کرد، هەروەها بەو ڕادەیەش بۆ غەززە و بۆ پڕچەککردنی حەماس لە تونێلەکاندا تەرخان کرا، بەڵام لە ماوەی یەک ساڵی ڕابردوودا لە سۆنگەی سیاسەتەکانی ڕێژیمەوە هەموو ئەو شوێنانە دیسان تەختی زەوی بوونەوە و چەند قاتی ئەوەندەش زیان و خەساریان وێ کەوتوە. هەر بەڕاست کێ هەڵەی کرد؟

– کۆماری ئیسلامی لە ٤٦ ساڵی ڕابردوودا بە سیاسەتی شەڕئەنگێزی، دەستێوەردان لە کاروباری نێوخۆیی وڵاتانی دراوسێ و ناسەقامگیرکردنی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بووەتە دۆڵپایەک بەسەر شانی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییەوە و، بەو هۆیەوە دەیان ساڵە گەمارۆی ئابووریی خراوەتە سەر و، لەو سۆنگەیەشەوە بەرەوڕووی قووڵترین قەیرانە سیاسی، ئابووری و کۆمەڵایەتییەکان بووەتەوە. خۆ ئەگەر تەنیا نرخی تمەن وەک دراوی نیشتمانیی وڵات بە نموونە بێنینەوە، لە ماوەی ٤٦ ساڵ دەسەڵاتدارەتیی کۆماری ئیسلامیدا کە لە سەرەتادا هەر دۆلارێک ٧ تمەن و ئێستا هەر دۆلارێک نیزیک ٧٠ هەزار تمەنە، بایەخی پوولی وڵات ١٠ هەزار هێندە دارماوە و ئەو دارمانەش بۆ هەموو کەرتەکانی دیکەی ئابووریی وڵات شۆڕ بۆتەوە.

عەلی بداغی

ئێستا با جەنابی خامنەیی وەڵام بداتەوە کە کێ لە ستراتیژی و لێکدانەوەکانی خۆیدا بەهەڵە چووە؟!

–دوو ساڵە لەگەڵ هەر دۆڕانێکی تیمە وەرزشییەکانی ئێران لە مۆندیال و پێشبڕکێ جیهانییەکاندا خەڵکی وڵات دەڕژێنە سەر شەقامەکان و شادی و خۆشی دەکەن، ئێستاش کە ئێران بەرەوڕووی هێرشی دەرەکی و دەستدرێژیی وڵاتێکی دیکە بۆتەوە، زۆرینەی ڕەهای خەڵکی ئەم وڵاتە نەک بۆ ئەمە بەپەرۆش نین و پشتی حکوومەت ناگرن، بەڵکوو بەئاشکرا خودی خامنەیی بە بەرپرسیاری ئەم دۆخە دەزانن و، لە دژی ئەو هەڵوێست دەگرن و جەنابیان بە دوژمنی سەرەکیی خاک و خەڵک و وڵاتەکەی خۆیان دەزانن؛ ئێستا با هەر خۆی بفەرموێ کێ لە لێکدانەوەکانیدا سەهووی کردوە؟!

– لەوەتی کۆماری ئیسلامی هەیە زۆرترین بەشی بودجەی وڵات بۆ بنیات و ناوەندە سەربازی و ئایدۆلۆژییەکانی دەڕوات، کەچی پاش ٤٦ ساڵ سەرەکیترین کۆڵەکەکانی شەرعییەتی ئەم نیزامە سیاسییە داڕماون و خەڵکی ئەم وڵاتە نەکهەر، هیچ ئینتیمایەکیان بۆ ئەم حکوومەتە نییە، بەڵکوو وەک لە بزووتنەوەی ژیناشدا دەرکەوت ئامادەن هەموو تێچوویەکی گیانییش بۆ ڕووخاندنی ئەم ڕێژیمە بدەن و لە خەبات بۆ ئەو ئامانجەش بەردەوامن، ئەرێ هەر بەڕاست کام کەس و لایەن لە لێکدانەوەکانیاندا بەهەڵە چوون؟!

لە کۆتاییدا قسە هەزارە و دووانی بەکارە: ٤٦ ساڵە کۆماری ئیسلامیی ئێران دروشمی نابوتکردنی ئیسرائیل و ڕزگارکردنی قودسی بەرز کردووەتەوە، کەچی ئێستا دەزگای دیپلۆماسیی ڕێژیم دنیای وەئامان هێناوە و هەمووانی تکاکار کردوون بەشکم هەوڵ بدەن ئیسرائیل وازی لێ بێنێ و شەڕەکە بەوەندە ببرێتەوە. دەیان ساڵە ڕێژیم بەوە دەنازێ چوار پێتەختی وڵاتی دیکە و سوپای جۆراوجۆری لە بەردەستە و بەهۆی پیشەسازیی پێشکەوتووی مووشەکیی خۆیەوە کەس ناوێرێ قامکی لێ ببزێوێت. کەچی ئێستا نەک هەر بووەتە هۆکاری شکستی سیاسی، سەربازی، ئابووری و هەرەسهێنانی ئەم وڵاتانە؛ بۆخۆیشی لە لێواری ڕووخان و داڕماندایە. بۆیە لە دۆخێکدا کە ڕێژیم نە لە کۆمەڵگەی جیهانیدا دۆست و هاوپەیمانێکی هەیە و نە لە نێوخۆی وڵاتدا دەتوانێ پشت بە پاڵپشتی و پشتیوانیی خەڵک ببەستێ و بەرەوڕووی بەربڵاوترین قەیرانەکان بووەتەوە، ئەوەی لە هەموو ئەو دەیان ساڵەدا بەهەڵە چووە و لێکدانەوەکانی چەوت بوون، هەر خودی کۆماری ئیسلامیی ئێران و ڕێبەرانی ئەو ڕێژیمەن.

دەستێوەردانەکانی ڕێژیم لە هەڵبژاردنەکانی سەرۆککۆماریی ئەمریکا، پڕۆسەی شەیتانسازی لە حیزبەکانە

سەرەڕای ڕەتکردنەوەی بابەتی دەستێوەردانەکانی کۆماری ئیسلامی لە هەڵبژاردنەکانی سەرۆککۆماریی ئەمریکا لەلایەن ڕۆژنامەکانی ڕێژیمەوە، بەرپرسانی ئەمریکا لە ڕۆژانی ڕابردوودا بۆ جارێکی دیکە باسیان لە هەوڵە چڕەکانی کۆماری ئیسلامی بۆ کاریگەریدانان لە سەر هەڵبژاردنەکانی سەرۆککۆماریی ئەم وڵاتە کردوە. پێشتریش هەواڵدەریی ڕۆیتێرز لە زاری بەرپرسانی هەواڵگری لە ئەمریکا نووسیبووی، ئێران و ڕووسیە لە ڕێگەی کۆمەڵێک کردەوی وەکوو شیرکەتی ساختە و ماڵپەڕی ئینتێرنێتی لە هەوڵدان لەسەر دەرئەنجامی هەڵبژاردنەکانی سەرۆککۆماریی ئەمریکا کاریگەری دابنێن. بەرپرسێکی هەواڵگریی ئەمریکا ڕایگەیاندوە دەستوپێوەندییە بیانییەکان هەوڵ دەدەن خۆیان لەگەڵ گۆڕانکارییەکانی نێوان بەربژێرەکانی هەڵبژاردنی سەرۆککۆماریی ئەم وڵاتە بگونجێنن بۆ ئەوەی لەسەر ئەنجامی ئەو هەڵبژاردنانە کاریگەری دابنێن.

لەم پێوەندییەدا ئەیووب شەهابی ڕاد، کادری سیاسیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە وتوویژێکدا لەگەڵ ناوەندی هەواڵی کورد کاناڵ باسی لە کەڵکوەرگرتنی کۆماری ئیسلامی لە ئەندازیاریی کۆمەڵایەتی بۆ دەستێوەردان لە هەڵبژاردنەکانی ئەمریکا کردووە.

شەهابی ڕاد ڕوونی دەکاتەوە کە لایەنە سایبێرییەکانی کۆماری ئیسلامی لە پڕۆسەی ئەندازیاریی کۆمەڵایەتی، بە ناسین و دیاریکردنی وردی تاک و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای ئەمریکا و دواتر هەڵسەنگاندنی دۆخی دەروونی و کۆمەڵایەتیی تاکەکان و هەروەها کێشە و خواستەکانیان لەبەرامبەر دەسەڵاتدا، بۆ ئەم مەبەستە کەڵک وەردەگرن. ناوبراو لە درێژەدا گوتی: ئەم لایەنانە پاش ناسین و دیاریکردنی تاکەکانی کۆمەڵگە و ئەو پلاتفۆڕمانەی کە لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا بەکاری دێنن، لە ڕێگەکانی وەک ژیری دەستکرد، فیشینگ و دروستکردنی هەژماری ساختەیی بەتایبەتی هەژماری کەسایەتی و گرووپە ناسراوەکان، کار لە سەر پێکهێنانی ئاڵوگۆڕ لە سەر بیروڕای گشتیی کۆمەڵگا دەکات.

شەهابی‌ڕاد بە ئاماژەدان بەوەی کە کۆماری ئیسلامی لە ڕێگەی دەیان هەزار بەسیجی و ئەو کەسانەی کە بە هەژماری ساختەییەوە لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان نێوەڕۆک و بابەتی ساختە و دوور لە ڕاستی بڵاو دەکەنەوە جەختی لە سەر ئەوە کردووەتەوە کە ئەم هەوڵە بەئامانجگرتنی مرۆڤەکانی کۆمەڵگایە نەک بەئامانجگرتنی سیستمەکان.

ئەو لە کۆتایی لێدوانەکەیدا پشتڕاستی کردووەتەوە کە کۆماری ئیسلامی بۆ بەرەوپێشبردنی ئەم ئەندازیارییە کۆمەڵایەتییە لە ئەزموونەکانی دوو وڵاتی چین و ڕووسیە کەڵک وەردەگرێت کە پێشەنگی ئەم پڕۆسەیەن و زیادیشی کردووە کە کۆماریخوزاەکان و دێموکراتەکان لەم پڕۆسەیەدا جیاوازییەکی ئەوتۆیان بۆ تاران نییە و ئامانجی کۆماری ئیسلامی لەم پێوەندییەدا بە وتەی ناوبراو "پڕۆسەی شەیتان سازی لە حیزبەکانە و بە ئامانجی نەهێشتنی متمانە و بڕوا لەنێوان دەسەڵات و کۆمەڵگادا ئەنجام ئەدرێت".

کاتێک مووشەک تەرەقەیە و چەند تاڵێکی قژ هۆکاری ڕووخاندن!

ڕەزا دانشجوو

پاش ماوەیەکی زۆر هەڕەشەکردن لە کۆماری ئیسلامی لەلایەن دەسەڵاتدارانی ئیسرائیلەوە، حکومەتی ئیسرائیل هێرشی کردە سەر بەشێک لە دامەزراوە سەربازییەکانی کۆماری ئیسلامی.
هەرچەندە ئەم هێرشانە وێکچوویەکی ئەوتۆیان لەگەڵ بارستایی هەڕەشەکانی سەرانی ئیسرائیل لە دژی ڕێژیمی دەسەڵاتی وەلایەتی فەقیه نەبوو، بەڵام لە زۆر ڕوانگەی تر کەموێنە و بە واتایەکی باشتر بێوێنە بوو. بێ گوێدان بە ئەو زیانانەی ئەم هێرشە بە کۆماری ئیسلامی گەیاندوە، ئەم هێرشە دوای هێرشی عێراقی سەدام دەبێ بە هەڵمەتێکی ڕاستەوخۆی دیکەی وڵاتێکی دەرەکی بۆ سەر ئێران دوای هاتنەسەرکاری کۆماری ئیسلامی دابندرێت. لە ڕاستیدا دوای شەڕی ئێران و عێراق، ئیسرائیل تاکە حکوومەتە کە ڕاستەوخۆ ئێران دەکاتە ئامانج. شتێک کە نەک تەنها لە ڕووی مێژووی دوژمنایەتیی کۆماری ئیسلامی و ئیسرائیلەوە، بەڵکو لە ڕووی داب و نەریتی سیاسییشەوە هەڵگری چەند چەمکی گرینگە!
بەڵام ئەوەی لێرەدا باسی لێدەکرێت شێوەی کاردانەوەی کۆماری ئیسلامییە لە بەرامبەر هێرشی بێوێنەی وڵاتێکی بێگانەیە کە پێش هەموو شتێک دەرخەری لوتکەی داماوی و نائومێدیی دەستەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی و لە سەرەوەی هەموویان دیکتاتۆری ڕێژیمە. وا دیارە کە سەرکردەکانی کۆماری ئیسلامی لەم ساتە هەستیارەدا جگە لە بێدەنگ بوون هیچ ئەڵتەرناتیڤێکی تر شک نابن. سەرانی ڕێژیم کە لەم جۆرە بارودۆخانەدا کێبەرکێی قسەکردنی بێمانا و خۆهەڵکێشانی بێسنووریان هەبوو و لانیکەم هەوڵیان دەدا بە یاریکردن بە وشەکان قەناعەت بە ڕای گشتی بهێنن، ئەمجارەیان لە وەرچەرخانێکی ئاشکرادا، لەبری شەرمەزارکردنی وڵاتی دەستدرێژکار، هەموو هەوڵێکیان داوە تا لەبری پێداگری لەسەر مافی تۆڵەسەندنەوە ڕەهەندەکانی هێرشەکە بشارنەوە و ئەم دەستدرێژییە ئاشکرایە بچووک، ناکارامە و سەرنەکەوتوو نیشان بدەن!
بەیاننامەی ستادی گشتیی هێزە چەکدارەکانی ڕێژیم لە کاردانەوە بە هێرشی ئیسرائیل و کوژرانی چەند سەربازی ڕێژیم هەڵبەت بەپێی ئاماری خودی کۆماری ئیسلامی، زیاتر لە هەمیشەش نیشاندەری دۆخی شپرێو و لاوازیی حکوومەتی ولایەتی فەقیه لە بەرامبەرهێرشێکی وڵاتێکی بیانییە. بڵاوکردنەوەی ئەم بەیاننامەیە زیاتر وەک وڵامدانەوەیەک بۆ ڕای گشتییە و لە ڕاستیدا هەڵگری هیچ جۆرە زانیارییەکی تازە و خاوەن سەرنج نییە! ئەم نووسراوەیە لەکاتێکدا بە شێوەکی گشتی هێرشەکەی ئیسرائیل مەحکووم دەکات! هەوڵی ئەوەی داوە هێرشی ئیسرائیل بێکاریگەر، ناسەرکەوتوو و بێبەها دەربکەوێت.

خاڵی گرنگ ئەوەیە جگە لە ڕستەیەکی کورت، هیچ ئاماژەیەک بۆ هەڕەشە بەردەوامەکانی کۆماری ئیسلامی بۆ تۆڵەسەندنەوە لەم جۆرە کاتانەدا نییە. وا دیارە ئێستا شێری خەیاڵی و بێ یاڵ و کلکی کۆماری ئیسلامی تەنانەت توانای نەعرەتە و هاوارکردنیشی نەماوە! بەڵام بۆچی بەڕاستی کۆماری ئیسلامی لە بەردەم ئیسرائیل وا بێدەسەڵاتە؟
لە سەرەتای شەڕی ئیسرائیل لەدژی حەماس تا ململانێ لەگەڵ حیزبوڵڵا و ئەنساروڵڵای لوبنان، سیاسەتەکانی ئیسرائیل لەلایەن بەشێک لە شرۆڤەکارانەوە، بە شێوەیەکی سەرەکی ئۆپۆزسیۆنی ئێران، ڕەخنەی لێ گیراوە وکەوتۆتە ناوەوە، بەو لێکدانەوەیەی کە سەری ئەکتۆپوس لە تاراندایە و ئیسرائیل دەبێت لەناوی ببات! ڕاستییەکە ئەوەیە ئیسرائیل یان هەر وڵاتێکی تر سیاسەتەکانی لەسەر بنەمای ئەولەویەتەکانی خۆی دادەنێت نەک لەسەر بنەمای خەیاڵ یان خواستی کەسان و وڵاتانی تر. خاڵێک کە بنیامین ناتانیاهۆ سەرۆک وەزیرانی ئیسرائیل زۆر جار جەختی لەسەر کردۆتەوە کە وێڕای ڕاوێژکردن لەگەڵ ئەمریکا، ئیسرائیل لەسەر بنەمای ئاسایشی وڵات و هاووڵاتیانی بڕیار دەدات. لە ڕاستیدا ئیسرائیل لەبری ئەوەی هێرش بکاتە سەر سەری ئۆختاپووس، بە زیرەکییەوە لە کلک و قۆڵ و قاچەکانییەوە دەستی پێ کرد، پەککستنی توانایی هێزەکانی بە وەکالەتی کۆماری ئیسلامی لە فەلەستین و لوبنان زەبەرێکی کوشندە و ڕووخێنەر بوو لە جەستەی ڕێژیمی وەلایەتی فەقیه. ئیسرائیل بە ئاگاداری لە سروشتی ئەم هێزە بەکرێگیراوانە، لەبری ئەوەی بچێتە نێو شەڕێکی تەواو و ڕاستەوخۆ لەگەڵ کۆماری ئیسلامی، لە کاتێکدا ڕووبەڕووی دژایەتی حکومەتی دێموکراتەکان لە ئەمریکا و زۆرێک لە هاوبەشە ئەوروپییەکان دەبووەوە، سەرقاڵی لەناوبردنی زنجیرەی تیرۆری ڕێژیمی تاران بوو. دوای کوشتنی هەموو فەرماندە باڵاکانی حەماس وحیزبوڵڵا و لەنێوبردنی بەشێکی سەرەکی لە چەکەکانیان، ئێستا وەک وەزیری بەرگری ئیسرائیل وخودی نەتانیاهۆ دەڵێن، دەستیان بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی ڕاستەوخۆ لەگەڵ تاران کراوەیە.
ئێستا دەتوانین وەڵامی ئەو پرسیارە بدەینەوە کە بۆچی کۆماری ئیسلامی خۆی لە ڕووبەڕووبوونەوەی ڕاستەوخۆ و لێپرسینەوە لەگەڵ ئیسرائیل دەپارێزێت؟ بێگومان سازدان و ڕێکخستنەوەی هێزەکانی بەوەکالەتی ڕێژیم، چ لە ڕووی فەرماندەیی و چ لە ڕووی چەکەوە، دوای ئەم شەڕە پێویستی بە کات هەیە. لێدوانی سەرکردە باڵاکانی ڕێژیم و تەنانەت بەشێک لە بەیاننامەی ئەرکانی گشتیی هێزە چەکدارەکان ڕێژیم بە ڕوونی باس لە ئامادەیی بۆ گەیشتن بە ئاشتییەکی درێژخایەن لە غەززە و باشووری لوبنان دەکەن، ئەمە ئەو کاتەیە کە ڕێژیم پێویستی پێیەتی تا بتوانێت هێزەکانی بەوەکالەت بنیات بنێتەوە و ڕێکیان بخاتەوە.
ئەمە چیرۆکی زەلیلی و داماویی کۆماری ئیسلامییە، حکومەتێک کە تەحەمولی نارەزایەتیی مەدەنی و تەواو شارستانیانەی لاوانی وڵاتەکەی لە شەقامەکاندا نییە و لە دووری چەند مەترێکەوە بە مەبەستی کوشتن و کوێرکردن تەقەیان لێدەکات، ئەو ڕێژیمەی ژینای بۆ چەند تاڵە قژێک کوشت و خەون و ئارەزووەکانی هەزاران ژینا تری لەنێو برد ئێستا لە بەردەم هێرشی ڕاستەوخۆی وڵاتێکی بێگانەدا هیچ ڕێگایەکی تری نییە جگە لە بێدەنگ بوون! ئەو ڕێژیمەی هێرشی ڕاستەوخۆی وڵاتێکی بێگانە بۆ خاکەکەی وەک یاریکردن بە تەقەمەنی لە ئاهەنگی شەوی چوارشەممە سوریی پێناسە دەکات، لە کاتێکدا ساڵانێکە دەیان گەنجی بێتاوانی نەک بەهۆی تەقاندنی تەقەمەنی، بەڵکوو تەنها بەهۆی سەماکردن و ئاهەنگگێڕان و گۆرانی وتنەوە لەم ڕێوڕەسمەدا دەستگیر و زیندانی کردوە.
ئەمە ڕووی ڕاستی و سروشتی دەروونیی کۆماری ئیسلامییە، چەند تاڵەقژی کچێکی پاک و بێتاوان، بناغەی حکومەتەکەی دەلەرزێت و قیژەی دەگاتە ئاسمان! بەڵام بەرامبەر بەرکەوتنی بۆمب و مووشەکی وڵاتێکی بیانی لە پایتەخت و لە هەستیارترین خاڵە سەربازییەکانیدا کەڕ،گوێ گران، لاڵ و بێزمانە! سەرسوڕهێنەرە، کاتێک مووشەک تەرەقەیە وچەند تاڵێکی قژ هێما و هۆکاری ڕووخاندن! کۆماری داماویی ئیسلامی!

دارسمە
دەنووکی لە سمین ناپارێزێ

ئەمریکا و سەهیۆنیزم لەمەودوا تەنیا دەتوانن سوپ و شۆرباو بخۆن

هەتا ئێستا لە کەس شاراوە نەبووە، وڵاتانی خۆرئاوا لە بواری تەکنۆلۆژیا و پێشکەوتنی زانست و پیشەوە هەرنەبێت بست و قولانجێک لە سەرووی خەڵکی وڵاتانی دیکە بە تایبەت ئێمەمانان بوونە. چین و کۆرە و مۆرە و ئەم ژاپۆن و ماپۆنەی لێدەربکەی، ئەوانی دیکەمان لەم بوارەوە هەر تۆزی ئەم کافرانەمان نەشکاندوە. دیارە ئەم وڵاتانەی ناخۆرئاواییش وەک کۆرە و ژاپۆن، چینی دەربچێت گوێ لەمەستی ئەمریکا و زایۆنیستانن. هەر بەڕاست ئەم جوولەکانە دزەیان کردووەتە نێو هەموو دامودەزگایەکی ئەمریکا و وڵاتانی دیکەی خۆرئاوا..
وڵاتانی ئوورووپایی هەر مەپرسە. هەموو بە چاوی خۆتان دیتتان و بە هەردوو گوێچکەی خۆتان بیستتان لە کاتێکدا دەسەڵاتی ئەڵمان هەر ئەو ئەڵمانەی بە دادگای میکۆنۆسەوە هەڵاوبگرێکی وای بۆ کۆماری ئیسلامی ساز کرد، هەر مەپرسە؛ ئێستا سەرۆک کۆماری ئەم ئەڵمانە، بە ڕووهەڵماڵاوی پشت بە جیهانی ئیسلام و ڕوو بە جوولەکان داوای لێبووردن لە جوولەکان دەکات و دەڵێت هیتلەر بەشێکی زۆری جوولەکانی جرنیاوفرنیا داوە و هۆلۆکاست و شتی کردوون. ئەو دەڵێت ئێمە لە جیات هیتلێر داوای لێبووردن دەکەین. سەرەڕای ئەمەش لەم یەکدوو ڕۆژەی دواییدا هەواڵێک بڵاو کرایەوە و دڵێت، کەشتییەکی گەورەی پڕ لە چەک و تەقەمەنیی لە ئەڵمانەوە بە مەبەستی یارمەتیدانی جوولەکان لە ڕۆخەکانی ئیسرائیل نزیک بووەتەوە.
ئەمانە هەموو بە جێگەی خۆیان، بەڵام لەم دواییەدا ئەڵمان ئەمەی سەلماند بەتوندی پشت لە چاکەکاران و ڕوو لە خراپەکاران دەکات. بۆ ئەمەش تەنیا سەیری هەواڵی ئەم چەند ڕۆژەی دوایی مێدیایان بکەن، دەزانن ئەڵمانی ئابڕووبەرە چ فەرتەنە و هەڵڵایەکی ناوەوتەوە. دوای ئەوەی کابرایەکی "ضد انقلاب" بە ناوی جەمشید شارمەهد بە سزای ئیعدام گەیەندرا، ئەم ئەڵمانە وەک جاری گۆڕین باڵیۆزی خۆی لە ئێران بانگ کردەوە و سێ کۆنسوڵخانەی ئێرانی لە شارانی گەورەی خۆی داخست و بەمانەشەوە نەوەستا و داوای لە هاووڵاتیانی کرد سەردانی ئێران نەکەن و ئەوانەی لەوێشن بەپەلە ئەم وڵاتە جێ بهێڵن. ئەو ئەڵمانەی لە سەردەمی کۆتایی حکومەتی ڕەزاخاندا دۆستی نزیکی ئێران بوو، ئێستا وەی بەسەر هاتوە خەریکە پشتی سەهیۆنیزم دەگرێت و هەموو وڵاتانی خۆرئاوا لە دژی وڵاتی ڕەزاخان هان دەدات
ئەم ئەڵمانە و تەناتەت ئەو ئەمریکایەی خەریکە بە فڕۆکەی بۆمباهاوێژی بی ٥٢ هەڕەشە لە ئێران دەکات و هەموو وڵاتانی دیکەی خۆرئاوا بە ژاپۆن و کۆرەی باشووریشەوە لە خۆرهەڵاتی ئاسیا، هەموویان بۆ زاڵبوون بەسەر ئەم گەڕەکەی ئێمەدا زیاتر فێر دەبن و زۆرتریش بەرهەم دەهێنن. بۆ گەیشتن بەم بەناو پێشکەوتنەش مێشکی خۆیان بە خواردنی خواردەمەنیی باش تەیار کردووە. ئەوان بە زەبری خواردنی چەندین جۆری ڤیتامین و میتامین و پڕۆتئین و مرۆتئین و شتی ئالەم جۆرە مێشکی خۆیان بە هێز کردووە و پاشان ئەم زانست و مانستەیان لەم مێشکە هیچ و پووچەیاندا خستووەتە سەر یەک.
ئێستاش تەنیا ڕێگەی بەرەنگاربوونەوە ئەمەیە، ڕەگ و ڕیشەی ئەم دوژمنانە بدرێت و تێکدانی مێشکیان لە سەرووی هەموو ئامانجانە. کاتێک مێشکیان تێکدرا، ئەمجارە لەم تەکنۆلۆژیا و مەکنۆلۆژیا دوا دەکەون و ناتوانن چەکی ناوازە دروست بکەن و بە ناردنی وردە مانگیلان بۆ بۆشایی ئاسمان ئینترنێت و مینترنێتی بێسنوور بخەنە بەر دەستی خەڵکەوە و هەژارۆکە و مەژارۆکان دژبە ڕێبەرانی پایەبەرز بوروووژێنن و هەستی شوڕش و مۆڕش و ئینقلاب و مینقلابیان بخنە مێشکیانەوە. بۆ ئەوەی ئەم خۆرئاواییانە لە کاروانی زانست و تەکنۆلۆژیا و چەک و چۆڵ جێ بمێنن و نەتوانن فرۆکەی تێپەریو لە بی ٥٢ بەرهەم بهێنن، پێویستە لە مێشکیان بدرێت. بۆ لێدانی مێشکیشیان بەرلە هەموو شتێک واباشە سەرچاوەی تێرکردن و بارگاویکردنی مێشکیان تێک بچێت.
لێرەدایە ڕۆڵ و کاریگەریی ددان دەردەکەوێت. ئەگەر جەندەکی مرۆڤێک بێددان بکرێت، ئەوە لە پێڤاژۆی جاوین و وردکردن و کاوێژکردندا دەمێنێتەوە و لەم بوارەدا پەکی دەکەوێت. ئەگەر جەندەکێکیش وردکردن و جاوین و کاوێژی نەمێنێت، هیچ خواردەمەنیەکی بۆ ورد ناکرێت و لە ئاکامدا بە برسیەتی دەمێنێتەوە و ئەم برسیەتیەش کار لە مێشک و دەماغ دەکات و ئەگەر مێشک و دەماغیش لە کارکەوتن کاری تەکنۆلۆژیا و بەرهەم هێنان و داهێنانیش پەکی دەکەوێت.
وەک هەمووشمان بە ورد و درشت و نەوسن و کەم ئێشتیاوە دەزانین، بەشێکی بەرچاوی ئەو خواردەمەنیانەی مرۆڤ دەیانخوات و سوودیان لێوەردەگرێت، وەک گۆشت و سەوزە و میوە پێویستیان بە هارین و جاوین هەیە و لە پێڤاژۆی هارین و جاویندا دەگەڵ لیکی دەم تێکەڵ دەبن و دوای ئەوە بە سورینچکدا بەرەو گەدە شۆڕ بوونەوە دەگەڵ ترشەڵۆکەکان دەستیان دە نێو دەستی یەکتری نا و چونە نێو ڕێخۆڵە، لەوێوە بەشی مێشک و دەماغیان لێ جیا دەبێتەوە و پاش ئەوە تەڤلی ئۆکسیژن دەبن بە خوێنەبەراندا بەرەو مێشک دەڕۆن و لەوێ خزمەتی بیرگە و میرگە دەکەن و مێشک بەرەو بەرهەمێنانی زانست و زانیاری هان دەدەن.
وەک ئاماژەی بۆ کرا لە پرۆسە یان پێڤاژۆی هەرسکردندا ئەگەر ددانی مرۆڤ نەمێنێت، زیانێکی زۆر بە دەستەڵاتی سەرکیی لەش واتە مێشک دەگات و هەر لەبەر ئەمەشە لە ئێرانەوە دەگوترێت وڵامی "ددان شکێن" وەک خۆیان دەڵێن "پاسخ دندان‌شکن" بە ئەمریکا و سەهیۆنیزم دەدەنەوە. خۆ ئەگەر ئەمریکا و سەهیۆنیزمیش دەم و ددانیان بشکێت، مێشکیان برسی دەبێت و ناشتوانن خوارددەمەنی وەک گۆشت و سەوزە ورد بکەن و وەک نەخۆشی خەوێندراوی نەخۆشخانە تەنیا دەتوانن سوپ و شۆرباو بخۆن.

دریژەی....

خەسارناسییەک بۆ بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی ژینا

"ئارژانتین" بووە یەکەم، لە ئێران شۆڕش ڕووی دا، ئەم ساڵیش (٢٠٢٢) کە ئارژانتین بووە یەکەم، ئەوە شۆڕشێکی تریش لە ئێران سەر دەکەوێ! ئەم جۆرە فاڵگرتنەوە و ژمارەتەوەری و کایە بە پیتەکانی ئەبجەد کردن، لەوانەیە لە "حەسەنی سەباح"ـەوە بە میرات مابێتەوە.
هەتا نەچووینەتە سەر خاڵێکی تر با چەند شتێک لێرەدا ڕوون بکەینەوە کە پێوەندیی بەم خاڵەوە هەیە: باس لەوە دەکرا ڕێژیمی شا بە چلە بە چلەی شەهیدانی شۆڕشی ساڵی ٥٧ ڕووخا! لە کاتێکدا وا نەبوو. ڕاستە کوورەی خەباتی نێڵ دا، بەڵام وەها ساکاریش نەبوو. لەگەڵ ئەوە دەوترا ڕێژیمی شا لە کوشتنی خەڵکدا دەستی دەپاراست، ئەویش هەر بەپێی ئامارەکان وا نەبوو. ڕاستە سەرەتا حەوتە بە حەوتە و چلە بە چلە و بۆنە بە بۆنە چوونە پێش، بەڵام کاتێک هێزە سەرکوتکەرەکانی ڕێژیمی شا لە دوایین خۆپیشاندان‌دا کەسیان نەکوشت لە جۆزەردانی ٥٧دا ئەوە تەواو بوو، لەڕاستیدا دەستی ئینقلابییەکان لەم ڕووەوە بەسترا. لە کۆتاییەکانی پووشپەڕی هەمان ساڵدا مەلایەک بەناوی "شێخ ئەحمەدی کافی" بەهۆی ڕووداوی هاتوچۆوە گیانی لەدەست دا، ئەوەیان هێنا بەسەر ساواکدا و دیسان نارەزایەتیی تری بەدوادا هات، ئەوەش تەواو بوو نۆرەی ڕووداوی "سینەما ڕێکس" هات، کە ئینقلابییەکان ئەوەشیان لەدژی دەسەڵاتی شا قۆستەوە و نارەزایەتیی تری بەدوادا هات، جارێکیش بۆنەی ئایینیی جەژنی ڕەمەزان بووە ناونیشانی بەردەوامیی شۆڕش، ئەمە بووە هۆی پاشەکشێی دەسەڵات و کەمتر سەرکوتکردن. ئەم سەرکوتنەکردنە پێوەندیی بە "دڵی بەبەزەیی"ی شاوە نەبوو، بەڵکوو دەیانەویست ئەو زنجیری چلە بۆ چلە بپسێنن، لێ هەر ئەم سەرکوتنەکردنە پاشەکشێی سیاسیی ڕێژیمی بەدوادا هات و خەڵک بوێرتر بوون. بۆیە لە ١٦ و ١٧ی خەرمانانی ٥٧دا خەڵک بێهیچ هۆیەک و تەنیا بۆ نەمانی ڕێژیمی شا هاتنە سەر شەقام، نەک بۆ نارەزایەتیدەربڕین بە کوژرانی کەس یا کەسانێک، ئەمە بەو واتایە شۆڕش گشتگیرتر بووەوە و ویستی گشتیی لەپشت بوو، نەک سۆزی لەدەستدانی کەس یا کەسانێک. هەرچەند لە ١٧ی خەرمانان‌دا و لە مەیدانی "ژاڵە"ی "تاران" دەیان کەس کوژران، بەڵام تازە پێش بەو شاڵاوە نەدەگیرا. لە ڕاستیدا لە هەردوو ڕووەوە دەستی ڕێژیمی شا بەسترا و نەیتوانی خۆ بۆ سەرکوت ئامادە و تەیار بکات. پێشتر لە بۆنەکاندا ئاگادار بوو و زیاتری کونترۆڵ دەکرد، بەڵام لەوەبەدوا ڕەوتەکە گۆڕا.
لە بەفرانباری ساڵی ٥٦ـەوە هەتا گەلاوێژی ساڵی ٥٧، ٣٥ کەس لە هەموو نارەزایەتییەکاندا کوژران، هەر لە خەرمانانی ساڵی ٥٧دا ڕۆژی ١٧یەمی لێلابدەین کە دەیان کەس کوژران، هەر لەو مانگەدا ٣٣ کەس کوژران. لە ڕەزبەردا ١٨ کەس و خەزەڵوەر ٤٥ کەس و سەرماوەز ٨٥ کەس و بەفرانبار ١٣٧ و ڕێبەندان ١٧٩ کەس کوژران؛ کەواتە ئەو ڕوانگەیەش بە بەڵگە ڕەد دەکرێتەوە کە پێیوایە "دەزگای سەرکوتی ڕێژیمی شا خەڵکی کەمی کوشت". **(کۆتایی بابەت ژمارەی داهاتوو)**

KURDISTAN
Publishing by Democratic Party of Iranian Kurdistan
NO:882 5 November 2024

ناونیشانی ڕۆژنامەی «کوردستان» و ماڵپەڕی ناوەندیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە تۆڕی جیهانیی ئینتێرنێتدا:
www.kurdistanmedia.com
info@kurdistanmedia.com
www.kurdch.tv: Yahsat 1A @ 52.5° East MHz 12594
polarization: Vertical -27500 FEc : 2/3
Radiodk59@gmail.com

ئیمەیلی ڕۆژنامەی کوردستان:
info@kurdistanmedia.com
ئیمەیلی تەشکیلاتی نهێنی:
Tashkilat.kdp92@gmail.com

ڕاپۆرتێک لەبارەی چالاکییەکانی بەشی وەرزشی ناوەندی پەروەردەی حیزبی دێموکرات

بەشی وەرزشیی سەر بە ناوەندی پەروەردەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە مانگی ڕەزبەردا بە یادی شەهیدانی ڕەزبەر و بۆ ڕێزگرتن لە یاد و بیرەوەریی شەهیدانە چەندین کێبەڕکێی وەرزشی لە بواری جیاوازی وەک: شەترەنج، فوتساڵ و والیباڵ بەڕێوەبرد کە لەلایەن وەرزشوانان و وەرزشدۆستانی نێو حیزب پێشوازییەکی تایبەت و بەرچاوی لێکرا.

بەپێی ئەم ڕاپۆرتە یارییەکانی فوتساڵ کە بە پێشبڕکێیەکانی یادی شەهیدانی ٦ی ڕەزبەر ناودێر کرابوو، بە شێوەی تەک حەزفی لە نێوان ١٠ تیم و لە ماوەی سێ ڕۆژدا بەڕێوە چوو. لەو زنجیرە یارییانەدا ١١ یاری لە کەشوهەوایەکی هاندەرانە و پڕ گڕوتیندا بەڕێوە چوو و ١٠٠ یاریزان بەشدار بوون و دواجار «تیمی ئازادی FC» توانی براوەی ئەم پێشبڕکێیانە بێت

کێبرکێی والیباڵ بە بەشداریی ١٠ تیم بەشێکی دیکەی ئەم چالاکییەی بەشی وەرزشیی ناوەندی پەروەردە بوو. ئەم ١٠ تیمە لە دوو گرووپی ٥ تیمیی A و B دا ڕێک خران و هەر تیمێک ٤ یاریی لە قۆناغی گرووپیدا کرد و لە کۆتاییدا تیمی دیگەڵە براوەی کێبرکێیەکان بوو.

بەشی وەرزشیی ناوەندی پەروەردە هەروەها خولێکی مەشق و ڕاهێنانی منداڵانی نێو شۆڕش -کچان و کوڕان تێکەڵاو- تایبەت بە گرووپی تەمەنیی ٧ تاکوو ١٣ ساڵیی بەڕێوە برد. لەم خولەدا زیاتر لە ١٠٠ منداڵی کەمپەکانی ئازادی، ئامێرییە و زەوی سپی بە تامەزرۆیی و شێلگیرییەوە بەشدارییان کرد. بەشێک لە ڕاهێنانەکانی ئەم خولە بریتی بوون لە: گەرم کردن و هەڵاتن بە دەوری مەیدان، ڕاهێنانی حەرەکاتی کەششی و جووڵەیی، تێستی فیکری و زەریبی هوشی (IQ)، تەمرینەکانی هێز، خێرایی و ڕیتمیک، فێرکارییەکانی فوتباڵ، ئەخلاقی وەرزشی و وتنەوەی یاساکانی وەرزشی فووتباڵ.

لە ڕێوڕەسمەکانی کۆتایی ئەو کێبرکێیانەدا کە بە بەشداریی چەند ئەندامێکی ناوەندی بەڕێوەبەری بەڕێوە چوون، تیمە براوەکان، هەروەها باشترین یاریزانی فەننی، باشترین گۆڵکار، باشترین یاریزانی بەئەخلاق و باشترین هاندەرەکان خەڵات کران.

ئێعدامکرانی لانیکەم ١٥٠ کەس لە ماوەی مانگێکدا

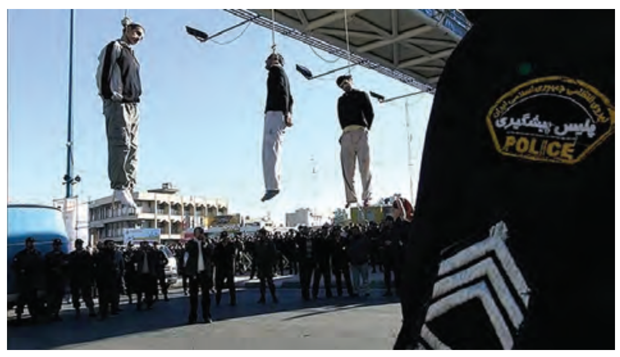

لە ماوەی مانگی ڕەزبەردا لانیکەم ١٥٠ کەس لە بەندیخانە جۆراوجۆرەکانی ڕێژیمدا لە سێدارە دراون.

بەپێی ڕاپۆرتی «کانوونی مافی مرۆڤی ئێران» هاوکات لەگەڵ بەردەوامیی کەمپەینی «سێشەممەکانی نا بۆ لەسێدارەدان» لە سەرتاسەری ئێراندا کە خوازیاری کۆتاییهێنان بە سزای نامرۆڤانەی لەسێدارەدانن، لانیکەم ١٥٠ زیندانی لەلایەن ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێرانەوە لە سێدارە دراون کە ٥ کەسیان ژن بوون. بەپێی ڕاپۆرتی ئەم ڕێکخراوە مافی مرۆییە، ڕێژیمی ئێران لەم مانگەدا ٢ بەندکراوی دیکەشی لە بەرچاوی خەڵک و بەبێ ئاگاداری بنەماڵەکەیان و مافی ئاخرین چاوپێکەوتن لە سێدارە داوە

بەشێکی بەرچاو لە لەسێدارەدانەکان، لەلایەن ناوەند و ئۆرگانە پێوەندیدارەکانی ڕێژیمەوە ڕانەگەیەندراون و بە شێوەی نهێنی جێبەجێ کراون. ڕێژیمی ئێران زیاترین ڕێژەی لەسێدارەدانەکانی لە جیهاندا هەیە و بەپێی ڕاپۆرتی ساڵانەی لێبوردنی نێونەتەوەیی، ٧٥ لەسەدی لەسێدارەدانەکان لە ساڵی ڕابردووی زایینیدا لە ئێران جێبەجێ کراون و ئەم ڕێژیمە سزای لەسێدارەدان وەکوو ئامرازێک بۆ سەرکوت و ترساندنی دژبەرانی خۆی بەکار دێنێت.

بەرگی سێهەمی «سوورخەڵاتان» چاپ و بڵاو بۆوە

بەرگی سێهەمی کتێبی «سوورخەڵاتان» کە تایبەتە بە ژیاننامەی شەهیدانی شۆڕشی ژینا لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، چاپ و بڵاو بۆوە.

بەرگی سێهەمی «سوورخەڵاتان» ژیان و بەسەرهاتی ٤٠ شەهید لە شەهیدانی بزووتنەوەی «ژن، ژیان، ئازادی»ی لەخۆی گرتوە و، لە توێی ٢٤٠ لاپەڕەدا چاپ بووە. بەرگی یەکەمی «سوورخەڵاتان» خەرمانانی ساڵی ١٤٠٢ی هەتاوی و لە ساڵیادی دەسپێکی شۆڕشی ژینادا چاپ و بڵاو ببۆوە و بەرگی دووهەمیش لە خاکەلێوەی ساڵی ١٤٠٣ دا بڵاو کرایەوە.

سۆما ناسری، ئامادەکاری پڕۆژەکە لەو بارەوە بە «کوردستان»ی ڕاگەیاند: «پڕۆژەی سوورخەڵاتان پاش دوو ساڵ کارکردنی بەردەوام بە هەوڵ، هیممەت و ماندووبوونی کۆمەڵێک لە هاوڕێیان و هاوکارانی دڵسۆز و ماندوونەناس، کە سەرجەم ژیاننامەی ١٤٠شەهیدی شۆڕشی ژینای لەخۆ گرتووە، کۆتایی پێهات و بەشی نزیک بەتەواوی ئەو ژیاننامانە لە ماوەی دوو ساڵی ڕابردووشدا، لەژێر ناوی «سوورخەڵاتان» بە شێوەی دێکۆمێنتاری لە کوردکاناڵ بڵاو بووەتەوە».

سۆما ناسری وێڕای پێزانین و سپاسی یەکبەیەکی ئەو کەسانە کە لەو پڕۆژوەیەدا هاوکاریان بوون، دەڵێ: «بەدڵنیاییەوە ژمارەی شەهیدانی شۆڕشی ژینا زیاتر لەو ڕێژەیە بووە کە لەو پڕۆژەیەدا ئاماژەی پێکراوە، هەر بۆیە داوا لەو بنەماڵانە دەکەین کە بە هەر هۆکارێک نەیانتوانیوە ژیان و بەسەرهاتی ڕۆڵە شەهیدەکانیان بۆ ئێمە بنێرن، بە ناردنی زانیاری و وێنەی ئازیزانیان بۆ ستافی سوورخەڵاتان، یاد و ناویان بە هەرمانی بهێڵنەوە»

جێی بیرهێنانەوەیە لە شۆڕشی ژینادا لانیکەم ١٤٠ کەس لە کوردستان بە تەقەی ڕاستەوخۆی هێزە چەکدارەکانی کۆماری ئیسلامی شەهید بوون کە ١٣ کەسیان تەمەن خوار ١٨ ساڵ و شەش کەس لە کوژراوەکان ژن بوون. هەروەها زیاتر لە ٦٠٠٠ کەس بە فیشەکی شەڕ بریندار بوون کە بەشێکی زۆر لەوان لە ترسی گیران هەر لە ماڵ و لەلایەن پزیشک و پەرەستارە خۆبەخشەکانەوە چارەسەر کران و زۆر لەوان چاو یان لەدەست دا

بەر لە ماڵاوایی

بەشدارکردنی کەمینەکان لە دەوڵەتی پزشکیاندا مەبەست و دەرەنجام

حەسەن واژی

پێشەکی

لە سەرەتای بێچمگرتنی کۆماری ئیسلامیی ئێرانەوە هەتا ئێستا جیاوازییەکی قووڵ و مانادار لە نێوان حکوومەت و دەوڵەتدا بەرچاو دەکەوێ و لە نیزامی کۆماری ئیسلامیدا دەوڵەت ڕۆڵی کاتالیزۆر و قەڵغان بۆ حکوومەت دەگێڕێ.

هەر کات پاشاکانی ژوورە تاریکەکانی دەسەڵات هەستیان بە ترس و دڵەڕاوکێ کردبێ، بۆ درێژکردنەوەی تەمەنی دەسەڵاتی داسەپاو شەقام و مێشکی جەماوەریان ئەندازیاری کردوە و ڕەنگی دڵخوازی خۆیان لە قەوارەی دەوڵەتی کۆیلەی دەسەڵات داوە و قەنارییان بە بولبول فرۆشتوە

ناوە سەرنجڕاکێشەکانی دەوڵەتەکان کە تاک و کۆیان پێ هەڵخەڵەتاندوون وەک «سازندگی»، «اصلاحات و مردمسالاری دینی»، «اعتدال»، «وفاق ملی»و ..... لە ڕاستیدا دروشمی بریقەداری بێناوەڕۆکیان لە پشتە؛ بەڵام هەر یەک چوار بۆ هەشت ساڵ خۆڵیان لە چاوی خەڵک کردوە و وەک پیادەنیزامێکی بەئەمەگ لە خزمەت دەسەڵاتدا بوون.

شرۆڤە:

لەژێر باندۆڕی گۆڕانە نێودەوڵەتی و ناوچەییەکاندا گۆڕان بەسەر بیر و هزر و هەڵسوکەوتەکانی تاکی ئێرانیدا هاتوە و ویست و داخوازیی سەردەم و خەون و خولیای نوێ و سەردەمیانەی بەرهەم هێناوە. هەروەها بە مەبەستی مسۆگەرکردنی مافە شارۆمەندییەکان هەوڵ بۆ گۆڕینی ژینگەی سیاسی، کۆمەڵایەتی و ئابووری دراوە و ئەوەش کۆمەڵێک نارەزایەتیی بەرینی جەماوەریی لێکەوتوونەوە کە لە ئێستادا خەوی لەچاوی پاشا خۆڵەمێشییەکان زڕاندوە.

لەبەرانبەردا دەسەڵاتی خۆسەپێن بۆ بەتاڵکردنەوەی وزە کەڵەکەبووەکان و چاوترسێنکردنی گەلانی ئێرانی دەستی بردوە بۆ سەرکوتکردنی بێبەزەییانە و خوێناوی و دواجار بۆ هێورکردنەوەی دۆخەکە دوای دابەزاندنی ئاستی ویستی شەقام لە گۆڕینی دەسەڵاتەوە بۆ مسۆگەرکردنی کۆمەڵێک مافی سەرەتایی شارۆمەندی، جووڵەی بە بووکەڵەکان و پیادە نیزامی ڕەنگکراوی سەر بە دەسەڵات کردوە. لە ئەندازیارییەکی سیاسی و کۆمەڵایەتیدا حکوومەت سنووردار مۆڵەتی پڕۆپاگەندای بریقەداری بەو بووکەڵانە داوە، پشتی گرتوون بۆ سەرکەوتن و دامەزراندنی قەوارەیەکی ڕواڵەتیی نێوبەتاڵی بێواتا و شەقامی پێ وەسەما خستوون: «هەر قاپ و دۆکلێوی جاران»

تازەترین جووڵە و تووڕەیی شەقامی ئێران «شۆڕشی ژینا» بۆ ڕووخانی کۆماری ئیسلامیی ئێران و گەیشتن بە مافە بنچینییەکانی نەتەوەیی و ئایینی بوو کە ڕەنگدانەوەی لە سەر دروشمەکانی نارازییان هەبوو. وەک هەمیشە دوای سەرکوتی خوێناوی و زیندانیکردن و لە سێدارەدانی چالاکان، حکوومەت دەستی کرد بە مەلۆتکەگێڕییەکی نوێ کە گۆیا خۆر لە ڕۆژئاوا ڕا گەڕاوەتەوە و سەردەمی موحەممەدی مەهدییە و گورگ و مەڕ بەیەکەوە ئاو دەخۆنەوە. وەک تازە نۆبەرەی گێلاسی بێ بۆ دووبارە دابەزاندنی ئاستی ویستی گەلانی ئێرانی دووای شۆڕشی ژینا، چاویان لە کۆمەڵێک چالاکی و کردەی سیاسی کۆمەڵایەتی نووقاند، پاشان سەرۆککۆماری ئێران لە ڕووداوێکی گوماناوی و ناڕووندا تێدا چوو، و بە مەبەستی ئاشبوونەوە لەگەڵ نەتەوە ئێرانییەکان و ئایینزاکان پێشنیاری پێکهێنانی دەوڵەتی یەکبوونی نەتەوەیی کرا. دوا جار بە مەبەست تورکێکی لەدایکبووی کوردستانی کوردیزانیان لە سندووقی دەنگدان هێنادەر و دەستیان ئاوەڵا کرد جێگرێکی کورد بۆ پۆستێکی بندیوار و چەند پارێزگارێک لە نەتەوەکان و ئایینزاکانی بندەستە دیاری بکا .

ئاکامگیری:

قەوارە و نێوەرۆکی دەسەڵاتی ئیدئۆلۆژیکی ئایینی هاوردە لە ئێران بە وتەی بەشێک لە دامەزرێنەرانی خۆی مەجالی بۆ هیچ شێوە ڕیفۆرمێکی بنەڕەتی نییە و هەر ڕیفۆرمێک بە واتای بەزاندنی هێڵەسوورەکان و شکاندنی شکۆ و هەڵوەشانی دەسەڵاتە. لەلایەکیتر پێستە قایمەکەی ناوەندگەرایی بە هەوێنی یەک وڵات، یەک ئاڵا، یەک زمان و یەک کولتوور دەرفەتی سەرهەڵدان و بێچمگرتنی هیچ چەشنە گۆڕانکاریەکی بنچینەیی نادا. بۆیە تەنیا دەکری وەک دەرفەتێک بقۆزرێتەوە بۆ وەرگرتنی مۆڵەتێکی سنووردار بۆ چالاکی لە جەغزی ناسیۆنالیزمی مەدەنی و دەستەبەر کردنی کۆمەڵێک مافی تاکەکەسی کە ئەو مافە لانیکەمییانەش بە مەرجێک وەدی دێن شای تاریکی تووڕە نەکا.

پوختەی مەبەست ئەم گۆڕانکارییە بچووکانە لەلایەک دەبێ وەک بەرهەمی مافویستی و پێداگریی خەڵکی کوردستان لە خەبات و تێکۆشانی بێوچانیان و هەروەها بزووتنەوەی سیاسیی کورد لێک بدرێتەوە، لەلایەکی دیکەش بگوترێ بەم بەناوکرانەوە و گۆڕانکارییانە پرسی کورد و نەتەوەکان چارەسەر نەبوون و ناشبن. بۆیە بە ناسینێک کە لەو ڕێژیمە هەیە و ئەزموونی ٤٦ ساڵ دەسەڵاتدارەتیی تۆتالیتێر و پاوانخوازنەی تاکەڕێگای بەدیهاتنی دێموکراسی و گەیشتنی کۆمەڵانی خەڵکی ئێران بە ماف و ئازادییەکانیان تەنیا ڕووخاندنی ڕێژیم، دەرفەتنەدانەوە و کۆتاییهێنان بە دەسەڵاتەکەیەتی.

***